

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην *Εφαρμοσμένη Οικονομική*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

**«ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ
ΕΤΗ 2008-2017»**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑ του Στεφάνου

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΜΙΧΑΗΛ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

ΒΟΛΟΣ 2019

Υπεύθυνη δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Βόλος, 31 Μαΐου 2019.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Μιχαήλ Ζουμπουλάκη για την καθοδήγησή του και για τις πολύτιμες παρατηρήσεις του κατά την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας καθώς και για τη βοήθεια του στη διαχείριση του άγχους μου. Ακόμη, ευχαριστώ τους υπόλοιπους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών για τις γνώσεις που μου μεταλαμπάδευσαν και τους φίλους μου Ζωή, Αλέξανδρο και Κώστα για τη βοήθειά τους και για τις αξιόλογες συμβουλές τους. Αφιερώνω αυτή την εργασία στην οικογένεια μου για τη συμπαράσταση και τη στήριξη που μου δώσανε κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να σκιαγραφήσει το προφίλ των εισακτέων στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κατά τα έτη 2008 έως και 2017. Αρχικά πραγματοποιήθηκε μία θεωρητική επισκόπηση της βιβλιογραφίας και συγκεκριμένα αναλύθηκε η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου, περιγράφηκε η ελληνική οικονομική κρίση και οι συνέπειες της στο εισόδημα των νοικοκυριών και στην εκπαίδευση, ορίστηκε το επάγγελμα του οικονομολόγου και η σχέση του επαγγέλματος με την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, παρουσιάστηκε το τμήμα, η ιστορία του, ο αριθμός των εισακτέων και οι βάσεις εισαγωγής την υπό μελέτη περίοδο, έγιναν συγκρίσεις με άλλες σχολές που έχουν σχέση με οικονομικές σπουδές, καταγράφηκαν τα συστήματα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τέλος αναλύθηκαν οι πηγές πληροφόρησης/παράγοντες επιρροής των εισακτέων κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής, όπως και τα κριτήρια που αξιολογούν πριν κάνουν την επιλογή τους.

Πραγματοποιήθηκε έρευνα με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου σε 331 εισακτέους στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας της χρονικής περιόδου 2008-2017. Τα ευρήματα της έρευνας είναι πολύ σημαντικά διότι: α) για πρώτη φορά διαμορφώνεται μία εικόνα για βασικά χαρακτηριστικά των εισακτέων στο συγκεκριμένο τμήμα, όπως στοιχεία σχετικά με τους γονείς και τα αδέρφια τους, στοιχεία σχετικά με την απόφαση επιλογής του συγκεκριμένου τμήματος, το επίπεδο ικανοποίησης από τη σχολή κ.α., β) επιβεβαιώνει ευρήματα (τουλάχιστον ως ένα βαθμό) της υπάρχουσας διεθνούς βιβλιογραφίας όσον αφορά τις πηγές πληροφόρησης, τους παράγοντες επιρροής και τα κριτήρια επιλογής σχολής και ειδικότερα αποδείχτηκε ότι το οικογενειακό περιβάλλον και οι προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης διαδραμάτισαν τον πιο καθοριστικό ρόλο στην απόφαση επιλογής του τμήματος και γ) αναδεικνύει την απουσία άμεσης συσχέτισης μεταξύ της οικονομικής κρίσης και του προφίλ των εισακτέων, στο επίπεδο του οικογενειακού οικονομικού υπόβαθρου, του τύπου καταγωγής τους, της ιεράρχησης του τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο και του βασικότερου λόγου επιλογής απόκτησης πτυχίου.

Λέξεις-Κλειδιά: προφίλ εισακτέων, οικονομική κρίση, πηγές πληροφόρησης

Abstract

The purpose of this thesis is to outline the profile of the students admitted to the Department of Economic Sciences of the University of Thessaly during the years 2008 to 2017. Initially, a theoretical overview of the bibliography was carried out and ,in particular, human capital theory has been analyzed. Furthermore, below are described the Greek economic crisis and its implications in household income and education. Additionally, the profession of economist was defined and the relationship of the profession to the economic development of a country. The history of the study, the number of admissions and the bases of introduction during the study period were investigated, as well. In conclusion, comparisons were made with other schools related to economic studies, the systems of admission to higher education were recorded and finally the sources of information/influence factors were analyzed along with the criteria they evaluate before making their choice.

A survey was conducted using the questionnaire method in 331 admissions at the Department of Economics of the University of Thessaly for the period 2008-2017. The findings of the research are very important because: (a) for the first time, a profile is configured of the basic characteristics of those who are admitted to the department, such as information about their parents and siblings, information on the decision to select the particular department, the level of satisfaction from the school etc, (b) confirm findings (at least to some extent) of existing international literature on sources of information, influence factors and school selection criteria, and in particular proved that the family environment and career prospects played the most decisive role in the selection decision of the department and (c) highlights the absence of a correlation between the economic crisis and the profile of the admissions, at the level of the family financial background, their place of origin, the hierarchy of the department in the computerized sheet and the basic reason for choosing a degree.

Key words: Involved profiles, financial crisis, sources of information

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη εισοδήματος των ελληνικών νοικοκυριών την περίοδο 2012 έως 2016, **σελ 23**

Διάγραμμα 2: Η κατανομή των δαπανών της ελληνικής κυβέρνησης για τα πανεπιστήμια, σε σχέση με το σύνολο των δαπανών για την εκπαίδευση, ως ποσοστό του ΑΕΠ τα έτη 2011-2016, **σελ 25**

Διάγραμμα 3: Ποσοστό απόκρισης ανά έτος εισαγωγής, **σελ 54**

Διάγραμμα 4: Ποσοστό αποφοιτησάντων ανά έτος αποφοίτησης και μη αποφοιτησάντων, **σελ 55**

Διάγραμμα 5: Συμμετοχή ανά φύλο, **σελ 55**

Διάγραμμα 6: Ηλικία συμμετεχόντων, **σελ 56**

Διάγραμμα 7: Οικογενειακή κατάσταση των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 56**

Διάγραμμα 8: Οικογενειακή κατάσταση των ίδιων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 57**

Διάγραμμα 9: Αριθμός αδελφών εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών, **σελ 57**

Διάγραμμα 10: Αριθμός παιδιών εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών, **σελ 58**

Διάγραμμα 11: Κατά πόσο οι εισακτέοι εργαζόντουσαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 58**

Διάγραμμα 12: Τόπος καταγωγής των εισακτέων, **σελ 59**

Διάγραμμα 13: Τόπος καταγωγής των εισακτέων – Δήμοι σε απεικόνιση Word Cloud, **σελ 60**

Διάγραμμα 14: Αριθμός αδελφών που σπούδαζαν στην ίδια πόλη κατά τη διάρκεια των σπουδών των εισακτέων, **σελ 60**

Διάγραμμα 15: Εισόδημα των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 61**

Διάγραμμα 16: Εισόδημα των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους (ανά έτος εισαγωγής), **σελ 63**

Διάγραμμα 17: Προσωπικό εισόδημα των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 64**

Διάγραμμα 18: Επαγγελματική Κατάσταση των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 65**

- Διάγραμμα 19:** Εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, **σελ 66**
- Διάγραμμα 20:** Σημαντικότεροι λόγοι απόκτησης πτυχίου, **σελ 67**
- Διάγραμμα 21:** Σημαντικότεροι λόγοι απόκτησης πτυχίου (ανά έτος εισαγωγής), **σελ 68**
- Διάγραμμα 22:** Χρονική περίοδος επιλογής σχολής, **σελ 69**
- Διάγραμμα 23:** Κατά πόσο οι υποψήφιοι είχαν επισκεφθεί προσωπικά τη σχολή πριν την επιλογή τους, **σελ 69**
- Διάγραμμα 24:** Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής, **σελ 71**
- Διάγραμμα 25:** Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής - Δενδρόγραμμα, **σελ 77**
- Διάγραμμα 26:** Επιλογή Σχολής – Προσωπική έναντι Οικογενειακής Επιλογής, **σελ 77**
- Διάγραμμα 27:** Ιεράρχηση επιλογής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο μηχανογραφικό δελτίο, **σελ 78**
- Διάγραμμα 28:** Ιεράρχηση επιλογής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο μηχανογραφικό δελτίο (ανά έτος εισαγωγής), **σελ 79**
- Διάγραμμα 29:** Άλλες Επιλογές στο μηχανογραφικό δελτίο– Word Cloud, **σελ 80**
- Διάγραμμα 30:** Άλλες επιλογές στο μηχανογραφικό δελτίο, **σελ 81**
- Διάγραμμα 31:** Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής, **σελ 82**
- Διάγραμμα 32:** Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής – Δενδρόγραμμα από Hierarchical Clustering των παραμέτρων, **σελ 86**
- Διάγραμμα 33:** Πρόθεση συνέχισης Σπουδών, **σελ 86**
- Διάγραμμα 34:** Συνολικό επίπεδο ικανοποίησης από τη σχολή, **σελ 87**
- Διάγραμμα 35:** Εικόνα σχολής σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες, **σελ 87**
- Διάγραμμα 36:** Κύριοι άξονες προτάσεων για βελτίωση προς τη σχολή, **σελ 93**
- Διάγραμμα 37:** Σημαντικότητα του ρόλου των διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής με βάση το φύλο, **σελ 94**
- Διάγραμμα 38:** Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής με βάση το φύλο, **σελ 94**
- Διάγραμμα 39:** Ιεράρχηση επιλογής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με βάση το φύλο, **σελ 95**

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Αριθμός εισακτέων στο Οικονομικό Τμήμα του Βόλου τα έτη 2008 έως και 2017 και αριθμός ΦΕΚ στο οποίο δημοσιεύτηκε ο αριθμός των θέσεων, **σελ 31**

Πίνακας 2: Βάσεις εισαγωγής στο Οικονομικό Τμήμα του Βόλου, της Πάτρας, της Κομοτηνής, των Ιωαννίνων, του Ρέθυμνου και της Τρίπολης τα έτη 2008-2017 για τους εισακτέους από τα ημερήσια Γενικά Λύκεια, **σελ 32**

Πίνακας 3: Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής - Factor Analysis – Πίνακας Ερμηνείας της Διασποράς, **σελ 73**

Πίνακας 4: Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής - Factor Analysis – Factors από το Rotated Component Matrix, **σελ 74**

Πίνακας 5: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής - Factor Analysis – Πίνακας Ερμηνείας της Διασποράς, **σελ 83**

Πίνακας 6: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής - Factor Analysis – Factors από το Rotated Component Matrix, **σελ 84**

Πίνακας 7: Συντελεστές συσχέτισης μεταξύ κριτηρίων επιλογής σχολής, συνολικής ικανοποίησης και εικόνας σε σχέση με τις προσδοκίες, **σελ 90**

Πίνακας 8: Ιεράρχηση επιλογής του τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με βάση τον τόπο καταγωγής, **σελ 95**

Πίνακας 9: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής με βάση τον τόπο καταγωγής, **σελ 96**

Πίνακας 10: Επιλογή σχολής – προσωπική έναντι οικογενειακής επιλογής με βάση τον τόπο καταγωγής, **σελ 97**

Πίνακας 11: Σημαντικότητα του ρόλου των διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής με βάση το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, **σελ 98**

Πίνακας 12: Ποσοστά εισακτέων από το Βόλο και τη Λάρισα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τα έτη 2008-2017, **σελ. 98**

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
Περίληψη	4
Abstract.....	5
Κατάλογος Διαγραμμάτων	6
Κατάλογος Πινάκων.....	8
Πίνακας Περιεχομένων	9
Εισαγωγή	10
1. Η Εκπαίδευση με οικονομικούς όρους.....	15
1.1 Οικονομικές ταξινομήσεις της Εκπαίδευσης.....	15
1.2 Η συμβολή της Εκπαίδευσης στην Οικονομική Μεγέθυνση μιας Χώρας	16
1.2.1 Εξέλιξη της οικονομικής σκέψης στον τομέα της εκπαίδευσης.....	16
1.2.2 Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου	17
1.2.3 Η θεωρία της σηματοδότησης.....	19
2. Οικονομική Κρίση.....	21
2.1 Ιστορική Αναδρομή της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα.....	21
2.2 Εισόδημα ελληνικών νοικοκυριών και Ανεργία την περίοδο της κρίσης	22
2.3 Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εκπαίδευση.....	23
3. Το επάγγελμα του Οικονομολόγου και το Οικονομικό Τμήμα του Βόλου.....	26
3.1 Ορισμός οικονομικού επαγγέλματος και τομείς απασχόλησης	26
3.2 Σχέση μεταξύ απασχόλησης στο οικονομικό επάγγελμα και ανάπτυξης.....	28
3.3 Ευκαιρίες για τους ασκούντες το οικονομολογικό επάγγελμα μετά την κρίση	28
3.4 Ιστορία του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας	30
3.5 Αριθμός Εισακτέων και Βάσεις Εισαγωγής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Π.Θ. - Συγκρίσεις με άλλα περιφερειακά οικονομικά τμήματα....	30
3.6 «Ανταγωνιστές» του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας	32
4. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα και Απόφαση επιλογής σχολής φοίτησης	34
4.1 Ιστορική Επισκόπηση της διαδικασίας εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	34
4.2 Συστήματα Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση κατά τα σχολικά έτη 2008-2017	35
4.3 Ειδικές Κατηγορίες Υποψηφίων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	37
4.4 Εκπαιδευτικές αποφάσεις	38
4.5 Πηγές Πληροφόρησης/Παράγοντες επιρροής.....	39
4.6 Κριτήρια επιλογής σχολής	43
4.7 Διεθνείς Έρευνες επί της απόφασης επιλογής σχολής φοίτησης.....	46
5. Μεθοδολογία Έρευνας	49
5.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	49
5.2 Μέθοδος συλλογής δεδομένων	49
5.3 Μέθοδος Δειγματοληψίας.....	51
5.4 Ερευνητικό Ερώτημα.....	53
6. Ανάλυση δεδομένων έρευνας	54
7. Συμπεράσματα	99
7.1. Ανάλυση και συζήτηση ευρημάτων	99
7.2 Σύνδεση ευρημάτων με τη βιβλιογραφία.....	108
7.3. Προτάσεις προς το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Π.Θ.....	112
7.4. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	113
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	123

Εισαγωγή

Οι πολίτες έρχονται σε καθημερινή βάση σε επαφή με το επάγγελμα του οικονομολόγου. Οι εφορίες, οι τράπεζες, τα λογιστικά γραφεία, το χρηματιστήριο και το σχολείο αποτελούν μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις χώρων που απαντά κάποιος μία ειδίκευση του οικονομολογικού επαγγέλματος. Ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, εξαιτίας της βαθιάς οικονομικής κρίσης, το ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο επάγγελμα έχει αυξηθεί, καθόσον είναι το πρώτο σε ιεράρχηση επάγγελμα που μπορεί να βοηθήσει στην έξοδο από την ύφεση.

Φέτος το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας συμπληρώνει δύο δεκαετίες λειτουργίας στο Βόλο. Το Οικονομικό Τμήμα δέχτηκε τους πρώτους φοιτητές του, 130 άτομα στο σύνολο, το Σεπτέμβριο του 1999. Το παράδοξο της υπόθεσης ήταν ότι πρώτα έγιναν οι εγγραφές των φοιτητών και μετά εκδόθηκε το ΦΕΚ της ίδρυσης του Τμήματος. Έκτοτε από το τμήμα έχουν αποφοιτήσει περισσότεροι από 2.000 φοιτητές. Με αφορμή, λοιπόν, και τα εικοστά γενέθλια του τμήματος, αποφασίστηκε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η σκιαγράφηση του προφίλ των εισακτέων στο Οικονομικό Τμήμα του Βόλου κατά τα έτη 2008 έως και 2017 (σκοπός έρευνας).

Εκτός από την άντληση πρωτογενούς πληροφόρησης και στατιστικής καταγραφής κάποιων στοιχείων, όπως η οικογενειακή κατάσταση των ίδιων των εισακτέων και των γονέων τους, το επάγγελμα και το μορφωτικό-οικονομικό επίπεδο των γονέων, ο αριθμός των αδερφών κλπ, αλλά και στοιχείων πιο «ποιοτικού» χαρακτήρα, όπως το πλαίσιο επιλογής αντικειμένου σπουδών και σχολής, οι πηγές πληροφόρησης/παραγόντες επιρροής και τα κριτήρια επιλογής που λειτούργησαν σε κάθε περίπτωση, η πρόθεση συνέχισης των σπουδών, το επίπεδο ικανοποίησης από τις σπουδές στο συγκεκριμένο τμήμα κ.α. τέθηκαν και κάποιοι επιμέρους στόχοι. Οι επιμέρους στόχοι της παρούσας εργασίας είναι: α) η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων πηγών πληροφόρησης/παραγόντων επιρροής στην απόφαση επιλογής σχολής, όπως και η μελέτη της σημαντικότητας αυτών των πηγών πληροφόρησης/παραγόντων επιρροής σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών και το φύλο των εισακτέων, β) η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των κριτηρίων επιλογής σχολής, αλλά και η ανάλυση αυτών των κριτηρίων με βάση τον τόπο καταγωγής και το φύλο των εισακτέων και γ) η σύγκριση των εισακτέων των ετών

2008 και 2009 (πριν την ψήφιση των μνημονίων) με τους εισακτέους των ετών 2010 έως 2017 ως προς το εισόδημα των γονέων τους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, τον τόπο καταγωγής τους, τους λόγους για τους οποίους αποφασίζουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και την ιεράρχηση του υπό μελέτη τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο.

Για την επίτευξη των ως άνω στόχων διενεργήθηκε εμπειρική έρευνα με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου στην οποία έλαβαν μέρος 331 εισακτέοι στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τα έτη 2008 έως 2017. Χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της στρωματοποιημένης δειγματοληψίας (στρώμα = έτος εισαγωγής). Μετά τη συγκεκριμενοποίηση του αριθμού των ατόμων που ήταν αναγκαίος από κάθε έτος εισαγωγής, για να γίνει το δείγμα πιο αναλογικό, το κάθε στρώμα χωρίστηκε στις εξής ομάδες: α) άντρες από Βόλο/Λάρισα, β) άντρες από την υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό, γ) γυναίκες από Βόλο/Λάρισα και δ) γυναίκες από την υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό. Να σημειωθεί ότι στην κωδικοποίηση «Βόλος» περιλαμβάνονται όλοι οι δήμοι του Νομού Μαγνησίας εκτός από τους δήμους Σκιάθου, Σκοπέλου και Αλοννήσου ενώ στην κωδικοποίηση «Λάρισα» περιλαμβάνονται οι δήμοι Λάρισας και Κιλελέρ. Οι συμμετέχοντες έλαβαν στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο τους πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα, που περιλάμβανε ένα εισαγωγικό κείμενο καθώς και έναν ηλεκτρονικό σύνδεσμο (hyperlink) που οδηγούσε στη πλατφόρμα Google Forms, όπου και είχε αναρτηθεί το ερωτηματολόγιο. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στις 29 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας τόσο στο πρόγραμμα MS Excel όσο και στο SPSS.

Το δυσκολότερο σημείο της παρούσας έρευνας ήταν η συλλογή του αναγκαίου αριθμού των ερωτηματολογίων για τους εισακτέους των ετών 2008 έως 2013. Αναλυτικότερα, η συλλογή ερωτηματολογίων για τους εισακτέους των ετών 2014 έως 2017 ήταν σχετικά απλή, καθόσον αυτοί οι φοιτητές ήταν κατά τη διάρκεια της έρευνας ακόμα ενεργοί, ήτοι είχαν σε ισχύ τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) του Πανεπιστημίου. Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι απαιτήθηκε όχληση από τον επιβλέποντα καθηγητή προς τους φοιτητές για να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο καθώς και προσωπική επίσκεψη της ερευνήτριας στις αίθουσες διδασκαλίας των φοιτητών των ως άνω ετών. Για τα έτη 2008 έως και 2013 η διαδικασία υπήρξε δυσχερέστερη, γιατί η πλειονότητα των εισακτέων αυτών των

ετών είχαν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και συνεπώς δεν ίσχυε η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του Πανεπιστημίου, ούτε ήταν καταχωρημένο στους καταλόγους της γραμματείας το προσωπικό τους email (τουλάχιστον για την πλειονότητα). Ο μόνος τρόπος επικοινωνίας ήταν η τηλεφωνική κλήση. Πραγματοποιήθηκαν, λοιπόν, πλειάδα τηλεφωνημάτων, με στόχο να ενημερωθούν οι εισακτέοι των ετών 2008 έως και 2013 για την έρευνα και να τους ζητηθεί το προσωπικό τους email για να τους αποσταλεί το ερωτηματολόγιο.

Η διπλωματική αποτελείται από επτά κεφάλαια, εκ των οποίων τα τέσσερα καλύπτουν το θεωρητικό μέρος και τα τρία το ερευνητικό. Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει τον οικονομικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης (καταναλωτικό ή επενδυτικό αγαθό), την εξέλιξη της οικονομικής σκέψης στο θέμα της συμβολής της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη και δύο βασικές θεωρίες που αναπτύχθηκαν στον τομέα των οικονομικών της εκπαίδευσης, τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου και τη θεωρία της σηματοδότησης. Στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία σύντομη ιστορική αναδρομή της ελληνικής οικονομικής κρίσης και των συνεπειών αυτής στο εισόδημα των νοικοκυριών, στην εκπαίδευση και στην ανεργία των πτυχιούχων. Στο τρίτο κεφάλαιο ορίζεται το επάγγελμα του οικονομολόγου, καταγράφονται οι τομείς απασχόλησης αυτού και οι ευκαιρίες που αναδύονται για έναν οικονομολόγο σήμερα και αναλύεται η σχέση μεταξύ απασχόλησης στο οικονομικό επάγγελμα και ανάπτυξης της χώρας. Επίσης, στο ίδιο κεφάλαιο γίνεται μνεία της ιστορίας του τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, του αριθμού των εισακτέων και των βάσεων εισαγωγής σε αυτό την υπό μελέτη περίοδο, και σημειώνονται όλες οι σχολές που έχουν σχέση με οικονομικές σπουδές (‘‘ανταγωνιστές’’ του ΤΟΕ Βόλου). Στο τελευταίο θεωρητικό κεφάλαιο αναπτύσσονται κάποια βασικά ερωτήματα στα οποία καλείται να απαντήσει κάθε σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πραγματοποιείται μία σύντομη ιστορική αναδρομή της διαδικασίας εισαγωγής στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση και αναλύονται εκτενέστερα τα συστήματα εισαγωγής στα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας κατά τα υπό μελέτη έτη. Τέλος, μετά από μελέτη αντίστοιχης ελληνικής βιβλιογραφίας καταγράφονται οι βασικότερες πηγές πληροφόρησης/παράγοντες επιρροής των εισακτέων κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής και τα κριτήρια που αξιολογούν πριν κάνουν την επιλογή τους και παράλληλα παρουσιάζονται αποτελέσματα διεθνών ερευνών πάνω σε αυτά τα θέματα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ξεκινά το ερευνητικό μέρος. Συγκεκριμένα, το πέμπτο κεφάλαιο συνίσταται από τον σκοπό και τους στόχους της έρευνας, τη μέθοδο συλλογής δεδομένων, τη μέθοδο δειγματοληψίας και το ερευνητικό ερώτημα. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας με τη βοήθεια της περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής και στο έβδομο κεφάλαιο εξάγονται τα συμπεράσματα, γίνεται σύνδεση κάποιων συμπερασμάτων με τη βιβλιογραφία και παρατίθενται προτάσεις προς το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για να βελτιώσει την εικόνα του και προτάσεις για επέκταση της έρευνας.

Κάθε ερευνητική πρωτοβουλία στον ένα ή στον άλλο βαθμό αποτελεί προϊόν συμβιβασμού. Κατά την έννοια αυτή, κάτω από ιδανικές συνθήκες θα ήταν επιθυμητό να καλυφθούν και μία σειρά άλλων ερευνητικών πεδίων, όπως για παράδειγμα η καταγραφή της ακαδημαϊκής επίδοσης των εισακτέων (όπως εκφράζεται από τη βαθμολογία σε συγκεκριμένα μαθήματα, το πραγματικό διάστημα που χρειάστηκε ο κάθε εισακτέος για να ολοκληρώσει τις σπουδές του κ.α.) και η σύνδεση αυτής με χαρακτηριστικά προσωπικότητας, επίπεδα ικανοποίησης, αλλά και τη διαχρονική επαγγελματική πορεία (πραγματικό αντικείμενο ενασχόλησης, επίπεδα αποδοχών κοκ.) τους.

Δεδομένου του μεγέθους του δείγματος, οι οποιοσδήποτε γενικεύσεις θα πρέπει να γίνονται υπό περιορισμούς και με πολλή προσοχή. Ωστόσο, είναι επιθυμητό τα στοιχεία και τα συμπεράσματα της έρευνας να αποτελέσουν αντικείμενο ανάλυσης και μελέτης από το διδακτικό και διοικητικό προσωπικό του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, έτσι ώστε να πραγματοποιηθούν οι απαιτούμενες αλλαγές για την ικανοποίηση των αναγκών των φοιτητών αλλά και για να αναληφθούν πρωτοβουλίες για περαιτέρω έρευνα κάποιων θεμάτων.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι προέκυψε η ανάγκη δημιουργίας ενός δικτύου υποστήριξης του όχι αμελητέου ποσοστού φοιτητών που επιθυμούν ή αναγκάζονται να εργαστούν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, η ανάγκη ενίσχυσης του πρακτικού χαρακτήρα των μαθημάτων και ένταξης στη διδακτική διαδικασία προσομοιώσεων πραγματικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε να υπάρξει στενότερη συνεργασία με επιμελητήρια και επιχειρήσεις της περιοχής, έτσι ώστε οι φοιτητές να αποκτήσουν συγκεκριμένη πρακτική έκθεση πριν την αποφοίτηση και να εισέλθουν στον εργασιακό στίβο πιο προετοιμασμένοι.

Τέλος, θα ήταν ενδιαφέρουσα η διεξαγωγή establishment survey τη χρονική στιγμή της εισαγωγής του κάθε εισακτέου και επανάληψη της έρευνας αυτής με παρεμφερείς ερωτήσεις τη στιγμή της αποφοίτησης, έτσι ώστε να υπάρχει δυνατότητα σύγκρισης. Ακόμη, η παρούσα έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί με την καταγραφή της ακαδημαϊκής επίδοσης μέσω διαφόρων δεικτών (βαθμολογία σε συγκεκριμένα μαθήματα ή το διάστημα που χρειάστηκε ο κάθε εισακτέος για να ολοκληρώσει τις σπουδές του) και σύνδεση των δεικτών αυτών με χαρακτηριστικά προσωπικότητας, επίπεδα ικανοποίησης, κριτήρια επιλογής σχολής κ.α.

1. Η Εκπαίδευση με οικονομικούς όρους

Η Οικονομική της Εκπαίδευσης ασχολείται σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο με την κατανομή των σπάνιων οικονομικών πόρων στην εκπαίδευση. Απαντάει σε ερωτήματα του τύπου: Πώς παράγεται η εκπαίδευση; Πώς διακυμαίνεται η εκπαίδευση μεταξύ των ατόμων; Ποιες είναι οι οικονομικές επιπτώσεις της εκπαίδευσης στην κοινωνία, στις επιχειρήσεις και στα άτομα; (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

1.1 Οικονομικές ταξινομήσεις της Εκπαίδευσης

Μία βασική οικονομική ταξινόμηση των αγαθών είναι η διάκριση τους σε υλικά (φυσικά ή εμπορικά προϊόντα) και σε άυλα αγαθά. (υπηρεσίες). Τα άυλα αγαθά ικανοποιούν μη υλικές ανάγκες. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα άυλο αγαθό και ειδικότερα είναι μία υπηρεσία που ικανοποιεί ανάγκες της κοινωνίας και των μελών της, όπως αυτές προκύπτουν από την ατομική δραστηριότητα και από τις οικονομικές σχέσεις σε κοινωνικό επίπεδο (Παπακωνσταντίνου, 2002).

Μία δεύτερη οικονομική ταξινόμηση των αγαθών είναι ο διαχωρισμός τους σε καταναλωτικά, που ικανοποιούν άμεσα μία ή περισσότερες ανάγκες του ανθρώπου, και παραγωγικά/επενδυτικά, τα οποία αποφέρουν εισόδημα (Παπακωνσταντίνου, 2002). Τίθεται το ζήτημα σε ποια από αυτές τις δύο κατηγορίες εντάσσεται η εκπαίδευση. Έχουν υποστηριχθεί και οι δύο απόψεις από πλειάδα οικονομολόγων.

Σύμφωνα με τη Σαΐτη (2000) *«η εκπαίδευση είναι καταναλωτικό αγαθό, γιατί συμβάλλει και αυτή σε μια πληρέστερη απόλαυση της ζωής, αρκεί, βέβαια, να έχει γίνει αντιληπτό ως αγαθό προς ικανοποίηση τέτοιου είδους αναγκών»*. Οι Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης (2015) αναφέρουν ότι η εκπαίδευση σχετίζεται με την παρούσα κατανάλωση, δηλαδή την ευχαρίστηση που αντλεί κάποιος από την απόκτηση νέας γνώσης, και τη μελλοντική κατανάλωση, καθόσον η εκπαίδευση βελτιώνει την ικανότητα για κατανάλωση άλλων αγαθών. Επίσης, οι ως άνω σημειώνουν και την άποψη άλλων οικονομολόγων σύμφωνα με τους οποίους η εκπαίδευση είναι επένδυση, αφού οι τωρινές ευκαιρίες για απόκτηση εισοδήματος χάνονται για τη διασφάλιση υψηλότερων εισοδημάτων στο μέλλον

Το εάν τα χρήματα που απορροφά η εκπαίδευση οδηγούν σε μεγαλύτερη απλά κατανάλωση ή μετατρέπονται περισσότερο σε επένδυση επηρεάζει τις εκπαιδευτικές

πολιτικές, διότι εάν συμβαίνει το πρώτο μακροπρόθεσμα οι πόροι που δίνονται στην εκπαίδευση θα αποβούν εις βάρος του κοινωνικού συνόλου (Σαΐτη, 2000).

1.2 Η συμβολή της Εκπαίδευσης στην Οικονομική Μεγέθυνση μιας Χώρας

1.2.1 Εξέλιξη της οικονομικής σκέψης στον τομέα της εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση διαθέτει πολλές πτυχές, όπως ψυχολογική, οικονομική, κοινωνιολογική, πολιτιστική, παιδαγωγική κ.α., οι οποίες θα πρέπει να συνυπολογιστούν κατά την μελέτη των εκπαιδευτικών θεμάτων. Τα τελευταία έτη ο οικονομικός ρόλος της εκπαίδευσης έχει ενδυναμωθεί, καθόσον οι σύγχρονες οικονομίες και κοινωνίες για την οικονομική τους μεγέθυνση στηρίζονται όλο και περισσότερο στη μόρφωση και στην κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού τους (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

Η συμβολή της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη διατυπώθηκε αρχικά από τους κλασικούς, μετέπειτα από τους νεοκλασικούς, και προσφάτως από τους οικονομολόγους των νέων θεωριών της ενδογενούς ανάπτυξης (Αλεξιάκης, 2013).

Οι κλασικοί οικονομολόγοι Adam Smith και Alfred Marsall θεωρούσαν ως μοναδικούς παράγοντες της οικονομικής μεγέθυνσης τη γη, την εργασία και κυρίως το υλικό κεφάλαιο. Παρόλο αυτά έδωσαν μεγάλη σημασία στις δαπάνες για εκπαίδευση ως επένδυση, αφού κατά τις θεωρητικές τους προσεγγίσεις η μόρφωση οδηγεί στην αύξηση της αποδοτικότητας του εργατικού δυναμικού και κατ'επέκταση των παραγωγικών δυνατοτήτων της κοινωνίας (Αλεξιάκης, 2013).

Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι Solow και Schultz υποστήριξαν ότι οι παραδοσιακοί παραγωγικοί συντελεστές (γη, εργασία και κεφάλαιο) δεν αρκούν για να δικαιολογήσουν τη συνολική αύξηση του εγχωρίου προϊόντος. Ο Solow μίλησε για την τεχνολογική πρόοδο, ως βασικό παράγοντα του ανεξήγητου της οικονομικής μεγέθυνσης, ενώ ο Schultz πρότεινε την εξειδίκευση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Επίσης, και οι δύο ισχυρίστηκαν: α) ότι η εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με την έρευνα και την ανάπτυξη, και κατ'επέκταση με την πρόοδο της τεχνολογίας και β) ότι η τεχνολογική πρόοδος απορρέει πλέον ως αποτέλεσμα της συσσωρευμένης εμπειρίας από τη συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία, την επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και τη συμμετοχή σε ερευνητικές δραστηριότητες. Με βάση

αυτές τις παραδοχές, το οριακό προϊόν της εργασίας αυξάνει όταν βελτιώνονται οι ικανότητες και η αποτελεσματικότητα του εργατικού δυναμικού (Αλεξιάκης, 2013).

Στο τέλος της δεκαετίας του 1980 εμφανίζονται οι θεωρίες της ενδογενούς οικονομικής ανάπτυξης, στις οποίες κυριαρχεί ο ρόλος του ανθρώπινου κεφαλαίου, της τεχνολογικής εξέλιξης, της καινοτομίας, της έρευνας και της γνώσης. Οι πιο πρόσφατες θεωρίες υποστηρίζουν ότι η εκπαίδευση δημιουργεί θετικές εξωτερικές οικονομίες και συμβάλλει με δύο τρόπους στην οικονομική μεγέθυνση: α) ως ένας απαραίτητος συντελεστής παραγωγής και β) ως ένας πολλαπλασιαστικός παράγοντας που επηρεάζει όλους τους άλλους συντελεστές παραγωγής, καθιστώντας τους πιο παραγωγικούς (Αλεξιάκης, 2013).

1.2.2 Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου

Η συγκεκριμένη θεωρία αποτελεί σήμερα το κυριότερο από άποψη μεθοδολογίας πλαίσιο ανάλυσης της Οικονομικής της Εκπαίδευσης (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015). Έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί για το τι είναι το ανθρώπινο κεφάλαιο. Ένας από αυτούς είναι αυτός που διατυπώθηκε από τον Ψαχαρόπουλο (1999), ο οποίος ορίζει το ανθρώπινο κεφάλαιο ως *«το σύνολο της σοφίας, των γνώσεων, των δεξιοτήτων των ταλέντων, των εμπνεύσεων του ατόμου που οδηγούν σε καινοτομίες ή/και καθιστούν δυνατή την ανταπόκριση σε μεγάλους στόχους»*. Ένας παρόμοιος ορισμός διατυπώνεται από τον Πετρινώτη (1989) που ορίζει το ανθρώπινο κεφάλαιο *«ως το σύνολο των ικανοτήτων κάθε ατόμου, έμφυτων και επίκτητων φυσικών ικανοτήτων, ταλέντου, δεξιοτήτων, γνώσεων και ειδίκευσης»*. Επομένως, η ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου καθορίζεται από την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία. Με την απόκτηση γνώσεων βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα και η παραγωγικότητα του εργαζόμενου και η ικανότητά του να υιοθετεί νέες ιδέες και τεχνολογικά επιτεύγματα. Ως εκ τούτου ο εργαζόμενος κερδίζει υψηλότερο μισθό αλλά και η επιχείρηση αυξάνει τα κέρδη της (Συργιάννης, 2018). Η εκπαίδευση εμπλουτίζει και τις μη γνωστικές δεξιότητες, όπως την επιμονή, την υπομονή, την αυτοεκτίμηση, την προσαρμοστικότητα απέναντι στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες στην αγορά εργασίας κλπ (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

Όπως είναι προφανές, η κατάκτηση και η συντήρηση του ανθρώπινου κεφαλαίου περικλείουν κάποιο κόστος για το άτομο και την κοινωνία. Στο ιδιωτικό

κόστος περιλαμβάνονται οι άμεσες δαπάνες (π.χ. δίδακτρα) και το κόστος ευκαιρίας, δηλαδή τα εισοδήματα που θυσιάζει το άτομο στην παρούσα χρονική στιγμή επειδή αφιερώνει το χρόνο του στην κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων και όχι σε άλλες εργασίες που θα του απέφεραν χρήματα. Οι δαπάνες για τροφή και στέγαση δεν περιλαμβάνονται στο ιδιωτικό άμεσο κόστος, αφού είναι ανεξάρτητες των εκπαιδευτικών επιλογών του ατόμου. Το «κοινωνικό» κόστος της εκπαίδευσης περιλαμβάνει για παράδειγμα το τι πληρώνουν οι φορολογούμενοι μέσω του κρατικού προϋπολογισμού για τον τομέα αυτό (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

Σε μικροοικονομικό επίπεδο, αθροιστικά οι προσαυξήσεις των ατομικών παραγωγικοτήτων που επιτυγχάνονται με την εκπαίδευση είναι ευνοϊκές για την συνολική οικονομία. Σύμφωνα με τη μακροοικονομική θεώρηση, η εκπαίδευση αυξάνει την ικανότητα παραγωγής καινοτομιών και τεχνολογικών επιτευγμάτων, και αυτά με τη σειρά τους αυξάνουν την συνολική παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής και καθ'αυτό τον τρόπο πραγματοποιείται οικονομική μεγέθυνση. Το απόθεμα του ανθρώπινου κεφαλαίου, λοιπόν, συμμετέχει στην παρατεταμένη ανάπτυξη μιας οικονομίας. Άλλες οικονομίες μπορούν να αξιοποιήσουν τα τεχνολογικά επιτεύγματα που πέτυχε μια οικονομία και να βελτιώσουν και αυτές την παραγωγικότητάς τους (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

Οι κοινωνικές εξωτερικότητες δικαιολογούν την ατομική προσπάθεια για μόρφωση από κοινωνική σκοπιά. Βέβαια, κατά κανόνα, οι εξωτερικότητες στην εκπαίδευση δύσκολα ποσοτικοποιούνται και έτσι δημιουργείται πρόβλημα προσδιορισμού του οφέλους της εκπαίδευσης. Ενδεικτικά, ως θετικές εξωτερικότητες σημειώνονται:

- Το καλύτερο επίπεδο δημόσιας υγείας

Η εκπαίδευση αυξάνει τις έρευνες στον τομέα της υγείας και οδηγεί τα μέλη της κοινωνίας να υιοθετήσουν στάσεις (πχ πρόληψη, υγιεινές διατροφικές συνήθειες κλπ) που βελτιώνουν το επίπεδο της υγείας. Το επίπεδο υγείας επηρεάζει την ανάπτυξη μέσω της μείωσης του κόστους για υπηρεσίες υγιεινής, της αύξησης του προσδόκιμου ζωής κ.α.

- Η πολιτική σταθερότητα

Το υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού οδηγεί σε πολιτική σταθερότητα, η οποία αποτελεί απαραίτητο όρο για ένα σταθερό οικονομικό κλίμα.

- Η μείωση της φτώχειας

Η αύξηση σε μια κοινωνία των εργαζομένων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση των εισοδημάτων και των ατόμων με χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης. Η παρουσία υψηλότερων εισοδημάτων (μείωση της φτώχειας) ισοδυναμεί με ανάπτυξη (Φώκιαλη, 2010).

Επικεντρωνόμενοι στην ανώτατη εκπαίδευση, αναφέρεται ότι ένα εκ των συμπερασμάτων του Schultz ήταν ότι για μία τεχνολογικά εξελιγμένη κοινωνία η ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί βασικό στοιχείο της οικονομικής ανάπτυξης της. Η εκπαίδευση οδηγεί σε μεγέθυνση και η τελευταία, από την πλευρά της, αυξάνει τη ζήτηση για εκπαίδευση. Στην ανώτατη εκπαίδευση πραγματοποιείται επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και αποκτώνται ειδικές δεξιότητες που συνιστούν συμπληρωματικό στοιχείο του καινούργιου τεχνολογικού υλικού της οικονομικής παραγωγής. Χάρη σε αυτές τις ειδικές δεξιότητες πραγματοποιούνται έρευνες για την παραγωγή υψηλής τεχνολογίας, η οποία οδηγεί σε οικονομική πρόοδο. (Φραγκουδάκη, 1985).

Οι αποδόσεις της ανώτατης εκπαίδευσης κατηγοριοποιούνται σε: 1) ιδιωτικές χρηματικές αποδόσεις, 2) ιδιωτικές μη χρηματικές αποδόσεις (αυτά τα οφέλη δεν μπορούν να μετρηθούν άμεσα πχ καλύτερες συνθήκες εργασίας) και 3) κοινωνικές αποδόσεις (το όφελος που προκύπτει για τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας από την απόκτηση πτυχίου). Οι κοινωνικές αποδόσεις είναι κυρίως συνέπεια των θετικών εξωτερικοτήτων που προκύπτουν από τη φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό οι πρυτανικές αρχές ισχυρίζονται ότι είναι αναγκαία η δημόσια χρηματοδότηση των ΑΕΙ και των ΤΕΙ, γιατί στους κόλπους τους επιτυγχάνεται η διεύρυνση του ανθρώπινου κεφαλαίου, μέσω της εκπαίδευσης που παρέχουν και μέσω των τεχνολογικών επιτευγμάτων που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της ερευνητικής τους δραστηριότητας, και άρα προωθούν την οικονομική μεγέθυνση της χώρας (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

1.2.3 Η θεωρία της σηματοδότησης

Η εκπαίδευση αποτελεί ένα «σήμα» (signal) των εργαζομένων προς τους δυνητικούς εργοδότες τους για την παραγωγικότητα που θα πρέπει να αναμένουν από αυτούς καθώς και για άλλες μη άμεσα παρατηρήσιμες ικανότητες που διαθέτουν (συχνότητα αδικαιολόγητης απουσίας από τη δουλειά, πιθανότητα παραίτησης κ.α.).

Για παράδειγμα, σύμφωνα με αυτή τη θεωρία οι απόφοιτοι Γυμνασίου έχουν χαμηλότερη πιθανότητα να είναι πιο παραγωγικοί και μεγαλύτερη πιθανότητα να απουσιάζουν αδικαιολόγητα σε σχέση με τους απόφοιτους Λυκείου. Από την πλευρά τους οι εργαζόμενοι λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο που λειτουργούν οι εργοδότες αυξάνουν τη ζήτησή τους για εκπαίδευση (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

Γίνεται κατανοητό από την ως άνω ανάλυση ότι οι εργαζόμενοι με χαμηλό επίπεδο παραγωγικότητας, άρα και χαμηλό εισόδημα, θα παραμείνουν στάσιμοι στα χαμηλά εισοδήματά τους, όση εκπαίδευση και να λάβουν. Αντίθετα, το υπόδειγμα του ανθρώπινου κεφαλαίου δέχεται ότι η εκπαίδευση αποτελεί ένα ισχυρό μέσο αντιμετώπισης των χαμηλών μελλοντικών εισοδημάτων (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015).

2. Οικονομική Κρίση

2.1 Ιστορική Αναδρομή της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα

Τα έτη 2001-2009 (η χώρα πέρασε στη χρήση του ευρώ το 2002) οι ελληνικές κυβερνήσεις δημιούργησαν δημοσιονομικά ελλείμματα της τάξεως του 6% του ΑΕΠ και αύξησαν το μερίδιο των κρατικών δαπανών στην οικονομία (Mavridis, 2018), καθόσον πιθανότατα είχαν τη ψευδαίσθηση ότι το περιβάλλον του χαμηλού επιτοκίου που βίωναν εκείνη την περίοδο θα αποτελούσε μόνιμο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας. Η κρίση που ξέσπασε στην Ελλάδα το 2009 ήταν αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης της περιόδου 2007-2009, που ξεκίνησε από την κατάρρευση της αγοράς των στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ για να επεκταθεί πρακτικά σε κάθε οικονομία του πλανήτη. Οι βασικές δομικές αστοχίες της ελληνικής οικονομίας, οι δημόσιες σπατάλες, οι υπερτιμολογήσεις προμηθειών του δημοσίου, οι αναξιοκρατικές αναθέσεις, η διαφθορά, οι δωροδοκίες, ο άδικος και ατελέσφορος χαρακτήρας του φορολογικού συστήματος, η μη βιώσιμη λογική του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος κλπ, εξηγούν εν μέρει γιατί η κρίση στην Ελλάδα υπήρξε τόσο βαθιά όσο και μακροχρόνια (Ozturk and Sozdemir, 2015).

Δύο γεγονότα που συνέβησαν το 2009 είχαν ως συνέπεια το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την οικονομία της Ελλάδας. Το πρώτο συμβάν είχε να κάνει με την αναθεώρηση του ελλείμματος του 2009 από το 6,7% του ΑΕΠ στο 15,4%, δημιουργώντας έτσι σοβαρό έλλειμμα αξιοπιστίας για τα μεγέθη που είχαν ανακοινωθεί έως τότε. Το δεύτερο συμβάν (Νοέμβριος του 2009) αφορούσε αίτημα εξάμηνης καθυστέρησης αποπληρωμής δανείου προς Fund που ανήκε στη Κυβέρνηση του Ντουμπάι (Ozturk and Sozdemir, 2015).

Μετά από μεγάλη απροθυμία για τη διάσωση της Ελλάδας, οι χώρες της ευρωζώνης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο συμφώνησαν το Μάιο του 2010 την εκταμίευση 110 δισεκατομμυρίων ευρώ και το Μάρτιο του 2012 την εκταμίευση άλλων 130 δισεκατομμυρίων ευρώ. Σε αντάλλαγμα η ελληνική κυβέρνηση δεσμεύτηκε να μειώσει το έλλειμμα του ΑΕΠ, να περικόψει τον προϋπολογισμό και να εφαρμόσει μία πλειάδα μέτρων λιτότητας που περιλάμβαναν το πάγωμα των μισθών του δημόσιου τομέα και γενικότερα τη μείωση του μισθολογικού κόστους

στο Δημόσιο, την αύξηση του συντελεστή ΦΠΑ, την μείωση των συντάξεων και των κοινωνικών παροχών, την άρση της ηλικίας συνταξιοδότησης, νέους φόρους επιχειρήσεων κλπ. (Ozturk and Sozdemir, 2015).

2.2 Εισόδημα ελληνικών νοικοκυριών και Ανεργία την περίοδο της κρίσης

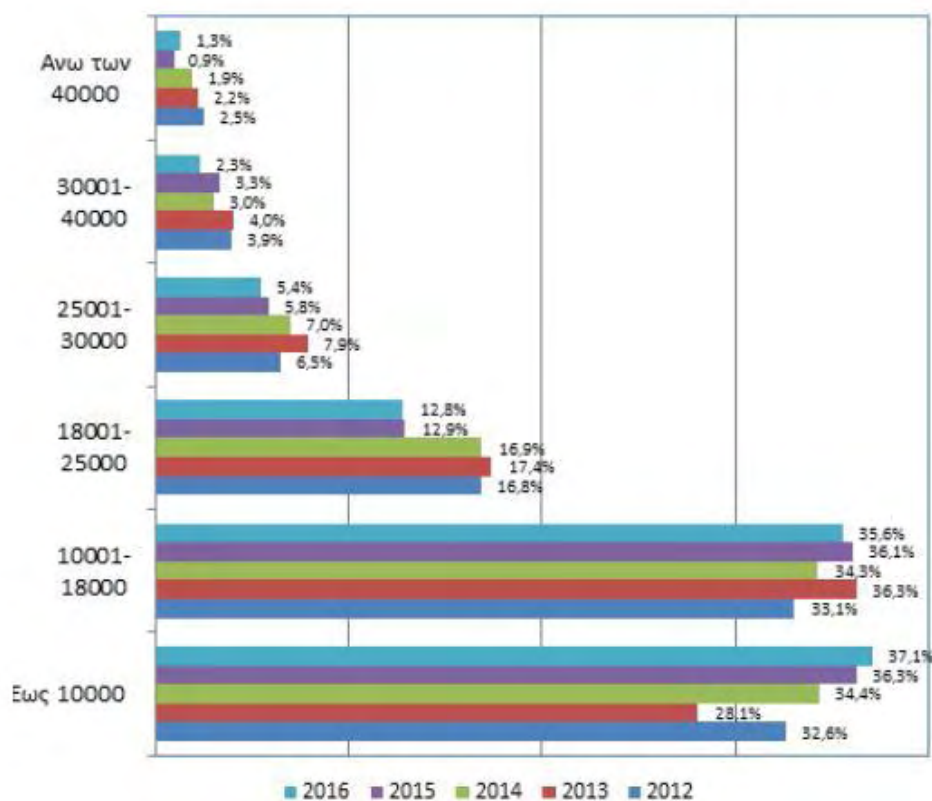
Η ανεργία στην Ελλάδα το 2000 κυμαινόταν γύρω στο 13,7% και το 2016 άγγιξε το 28%, ενώ στις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 5,2% και 6,6% (ΑΔΠ, 2018).

Κατά το χρονικό διάστημα 2013-2017, οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρουσίαζαν σταθερά μικρότερα ποσοστά ανεργίας εν συγκρίσει με τους αποφοίτους της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας και της μετα - δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε σχέση με αυτούς που δε φοίτησαν σε σχολείο (ΑΔΠ, 2018).

Βάσει έρευνας του οργανισμού dianeosis (2018) την περίοδο 2003-2009 (πριν από το ξέσπασμα της κρίσης) το μέσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 14%. Μετά την εκδήλωση της κρίσης και έως το 2014, το ισοδύναμο εισόδημα μειώθηκε κατά 42% και συγκεκριμένα η μείωση του μηνιαίου εισοδήματος για ένα ζευγάρι με δύο παιδιά ήταν 1.077 ευρώ.

Σύμφωνα με άλλη έρευνα, τη χρονική περίοδο 2012 έως 2016 η συντριπτική πλειονότητα των ελληνικών νοικοκυριών είχε εισοδήματα έως 18.000 ευρώ. Τα ποσοστά των εισοδηματικών κατηγοριών «έως και 10.000» ευρώ και «10.001-18.000» ευρώ τις χρονιές αυτές είναι πολύ κοντά, με εξαίρεση τη χρονιά 2013, οπότε και η κατηγορία «10.001-18.000» ευρώ υπερβαίνει την κατηγορία «έως και 10.000» ευρώ κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες. Η εισοδηματική κατηγορία «18.001-25.000» ευρώ σταδιακά καταλαμβάνει όλο και μικρότερα ποσοστά. Οι κατηγορίες που καλύπτουν τα ποσά από 25.000 ευρώ και άνω αντιστοιχούν σε πολύ μικρά ποσοστά στο σύνολο του πληθυσμού (ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ, 2017).

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη εισοδήματος των ελληνικών νοικοκυριών από το 2012 έως το 2016

Πηγή: Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2017)

2.3 Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εκπαίδευση

Στις μεταρρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν ανάμεσα στην Ελλάδα, τους Ευρωπαίους εταίρους της και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο το 2010 και το 2012, ήτοι στα μνημόνια κατανόησης, ο τομέας της εκπαίδευσης δε συμπεριλήφθηκε. Αυτό συνέβη για διάφορους λόγους, εκ των οποίων οι δύο σημαντικότεροι ήταν ότι στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης η εκπαίδευση αποτελεί εθνική αρμοδιότητα και ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δεν είχε την απαιτούμενη τεχνογνωσία. Κατόπιν αιτήματος των εταίρων, το Υπουργείο Παιδείας ανέθεσε το 2010 στο διεθνή Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) τη μελέτη της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη διαμόρφωση προτάσεων με βάση τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, με στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της απόδοσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η

μελέτη του ΟΟΣΑ δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2011 και πρότεινε για την τριτοβάθμια εκπαίδευση α) αλλαγές στην οργάνωση, τη διοίκηση, τη χρηματοδότηση, το στρατηγικό σχεδιασμό και τη λογοδοσία των ΑΕΙ και β) τις συγχωνεύσεις ιδρυμάτων και τμημάτων για τον εξορθολογισμό και τη μείωση του κόστους λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης. Τον Αύγουστο του 2015 υπογράφηκε μεταξύ της Ελλάδας και των Ευρωπαϊκών εταίρων το τρίτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής, στα πλαίσια του οποίου ζητούνταν και μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και συγκεκριμένα η υλοποίηση των προτάσεων της μελέτης του ΟΟΣΑ του 2011 (IOBE, 2017).

Την περίοδο 2013-2014 η Ελλάδα με το σχέδιο Αθηνά αναδιοργάνωσε τον ακαδημαϊκό χάρτη της χώρας, αντιμετωπίζοντας ταυτόχρονα τα θέματα της μεγάλης αύξησης του αριθμού των γνωστικών πεδίων και της χωρικής διασποράς τμημάτων και σχολών. Καταργήθηκαν, λοιπόν, το Πανεπιστήμιο Στερεάς Ελλάδας και το Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδας και συγχωνεύτηκαν πολλά τμήματα από πανεπιστημιακά και τεχνολογικά ιδρύματα. Περισσότερο από αυτές τις συγχωνεύσεις επηρεάστηκαν τα ΤΕΙ. Σκοποί του σχεδίου Αθηνά ήταν ο εξορθολογισμός των επιστημονικών πεδίων, η αναβάθμιση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και η όσο το δυνατόν βέλτιστη σύνδεση του ακαδημαϊκού τομέα με τις ανάγκες της περιφερειακής ανάπτυξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Το χρονικό διάστημα 2008 έως και 2013, στα πλαίσια της αυστηρής δημοσιονομικής εξυγίανσης, η κρατική χρηματοδότηση του τομέα της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια) υπέστη μείωση της τάξεως του 28,3%, δηλαδή 576 εκατομμύρια ευρώ (ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ, 2014). Βάσει της Έκθεσης Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης του 2015 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η αναλογία των δαπανών για την εκπαίδευση επί του Α.Ε.Π. παρέμεινε σταθερή την περίοδο αυτή και η ως άνω μείωση επήλθε λόγω της σωρευτικής μείωσης του Α.Ε.Π. Σύμφωνα με την αντίστοιχη έκθεση του έτους 2018 οι κρατικές δαπάνες για την εκπαίδευση ανήλθαν στο 4,6% του ΑΕΠ το 2013, στο 4,4% το 2014 και στο 4,3% τα έτη 2015 και 2016. Το 2016 σταμάτησε η διαρκή μείωση των εκπαιδευτικών δαπανών που είχε ξεκινήσει από την είσοδο της χώρας στην κρίση και έχουμε για πρώτη χρονιά μια σταθεροποίηση των κρατικών δαπανών (Ε.Ε, 2018).

Το 2008 η κρατική χρηματοδότηση των ελληνικών πανεπιστημίων κυμαινόταν στα 263.200.000 ευρώ ενώ το 2016 είχε μειωθεί στα 165.000.000 ευρώ, με παράλληλη αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού κατά 15% και μείωση του

διδασκτικού προσωπικού κατά 4,17%. Η εν λόγω μείωση ήταν η μεγαλύτερη στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε γενικές γραμμές, η χρηματοδότηση των ελληνικών ΑΕΙ κατά το χρονικό διάστημα από το 2008 έως το 2017 έχει υπέστη μειώσεις άνω του 20%. Η Ελλάδα, μαζί με την Κύπρο και την Ισπανία, τα έτη 2008 έως και 2016 παρουσίασε μείωση της δημόσιας χρηματοδότησης των ΑΕΙ μεγαλύτερη από την μείωση του ΑΕΠ (ΑΔΙΠ, 2018).

Τη χρονική περίοδο 2011-2016 το ποσοστό χρηματοδότησης των ελληνικών πανεπιστημίων σε σχέση με τις συνολικές δαπάνες για την εκπαίδευση ήταν πολύ μικρό. Προς τεκμηρίωση τούτου σημειώνεται ότι το 2015 το ποσοστό χρηματοδότησης των ελληνικών πανεπιστημίων ήταν 0,07% και το 2016 ελαττώθηκε στο 0,06% παρά τη σταθεροποίηση των συνολικών δαπανών για την εκπαίδευση στο 4,30% του ΑΕΠ κατά τα έτη αυτά (ΑΔΙΠ, 2018).

Διάγραμμα 2: Κρατικές δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και συνολικά για την εκπαίδευση, ως ποσοστό του ΑΕΠ τα έτη 2011-2016

ΠΗΓΗ: Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (2018)

3. Το επάγγελμα του Οικονομολόγου και το Οικονομικό Τμήμα του Βόλου

3.1 Ορισμός οικονομικού επαγγέλματος και τομείς απασχόλησης

Το επάγγελμα του οικονομολόγου καθιερώθηκε στην Ελλάδα νομικά με το υπ' αριθμ. 475/91 Προεδρικό Διάταγμα («περί οικονομολογικού επαγγέλματος και της άδειας ασκήσεως του»), σύμφωνα με το οποίο ο οικονομολόγος ασχολείται με τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- Ανάλυση, επεξεργασία και ερμηνεία οικονομικών φαινομένων, μεγεθών, σύνταξη και υποβολή σχετικών μελετών και εκθέσεων προς επιχειρήσεις, οργανισμούς και γενικά φορείς οικονομικής δραστηριότητας.
- Παροχή συμβουλών επί οικονομικών επιχειρησιακών, αναπτυξιακών, ταμειυτικών, χρηματο-πιστωτικών, φοροτεχνικών και εμπορικών θεμάτων προς φορείς οικονομικής και επιχειρησιακής δραστηριότητας του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα και προς τη Δημόσια Διοίκηση.
- Παροχή υπηρεσιών οργάνωσης και διεύθυνσης των οικονομικών δραστηριοτήτων επιχειρήσεων και φορέων οικονομικής δραστηριότητας του Δημόσιου Τομέα.
- Παροχή υπηρεσιών οργάνωσης, διεύθυνσης, εποπτείας λογιστικών υπηρεσιών, σχεδιασμού, κατάρτισης και υπογραφής Οικονομικών Καταστάσεων. Παροχή φοροτεχνικών υπηρεσιών, οργάνωσης, λειτουργίας και διεύθυνσης γραφείων και επιχειρήσεων για την παροχή των ως άνω υπηρεσιών.
- Σχεδιασμό στατιστικών και οικονομετρικών μεθόδων και ερευνών, επεξεργασία, ανάλυση, ερμηνεία και γενικά επιστημονική και πρακτική αξιοποίηση στατιστικών στοιχείων που αφορούν την οικονομία, τα οικονομικά μεγέθη, τους συντελεστές της παραγωγής και την παραγωγική και αναπτυξιακή διαδικασία.
- Έλεγχο της διαχείρισης των οικονομικών καταστάσεων βιβλίων και στοιχείων, επιχειρήσεων, οργανισμών, ιδρυμάτων και γενικά φορέων οικονομικής και επιχειρησιακής δραστηριότητας ή διαχείρισης φορέων του ιδιωτικού ή του δημόσιου τομέα κατά τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας και η σύνταξη και έκδοση των αναγκαίων και σχετικών πορισμάτων εκθέσεων και πιστοποιητικών.

- Διδασκαλία των θεωριών, αρχών, μεθόδων και πορισμάτων της οικονομικής επιστήμης και σκέψης και της εφαρμοσμένης οικονομικής σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, εξαιρουμένων των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Επίσημο συλλογικό όργανο και φορέας του κλάδου των Οικονομικών Επιστημών στην Ελλάδα είναι το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, στο οποίο έχουν την υποχρέωση να εγγραφούν οι απόφοιτοι συγκεκριμένων σχολών και την επιλογή / δικαίωμα οι απόφοιτοι κάποιων άλλων. Προϋπόθεση για την χορήγηση της άδειας ασκήσεως οικονομολογικού επαγγέλματος αποτελεί η ιδιότητα του μέλους του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας (Π.Δ. 475/91).

Στα πλαίσια της ελληνικής επικράτειας κάποιες ειδικότητες και ειδικεύσεις του οικονομολογικού επαγγέλματος περιβάλλονται από ένα κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο (π.χ. η ειδικότητα του ορκωτού λογιστή), άλλες από υποχρέωση πιστοποίησης (όπως για παράδειγμα οι ειδικότητες του ασφαλιστικού συμβούλου, του ασφαλιστικού πράκτορα, του μεσίτη ασφαλίσεων και αντασφαλίσεων, του συντονιστή ασφαλιστικών συμβούλων και του συνδεδεμένου ασφαλιστικού διαμεσολαβητή απαιτούν την κατοχή πιστοποιητικού επιτυχούς δοκιμασίας σε εξετάσεις που επιμελείται η Τράπεζα της Ελλάδος), ενώ άλλες ασκούνται ελεύθερα (Αλεξιάκης, 2013).

Σε καθημερινή βάση οι πολίτες έρχονται σε επαφή με τις διάφορες μορφές του εν λόγω επαγγέλματος. Σύμφωνα με μελέτη του Πανεπιστημίου Πειραιά σε συνεργασία με το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος (2013) το οικονομολογικό επάγγελμα ενδεικτικά εξειδικεύεται στις κάτωθι θέσεις εργασίας: *«Λογιστής, φοροτεχνικός, ελεγκτής, ορκωτός λογιστής, εκτιμητής, αναλογιστής, χρηματοοικονομικός αναλυτής, αναλυτής προϋπολογισμών, κοστολόγος, χρηματοοικονομικός σύμβουλος, ασφαλιστής, αντασφαλιστής, διευθυντής πιστώσεων, επιχειρησιακός ερευνητής, ερευνητής αγοράς, εμπορικός διευθυντής, διαφημιστής, διευθυντής ανθρωπίνων πόρων, διοικητικό στέλεχος, διευθυντής Marketing, διευθυντής πωλήσεων, μεσίτης ναυτιλιακών συμβάσεων, χρηματιστής, αντικριστής, σύμβουλος επιχειρήσεων, σύμβουλος επενδύσεων, διευθυντής παραγωγής, υπεύθυνος δημοσίων σχέσεων, υπεύθυνος προώθησης, φορολογικός σύμβουλος, μελετητής, καθηγητής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθηγητής πανεπιστημίου, διευθυντής επικοινωνίας, πωλητής, εκτιμητής ακίνητης περιουσίας, κτηματομεσίτης, οικονομικός δημοσιογράφος, σύμβουλος οργάνωσης, διευθυντής πληροφοριακών συστημάτων, γεωργο-οικονομολόγος, διευθυντής Logistics, διευθυντής εκπαίδευσης ανθρώπινου*

δυναμικού, ειδικός εργασιακών σχέσεων, διευθυντής ιατρικών μονάδων, εμπορικός αντιπρόσωπος, εισαγωγέας, εξαγωγέας, περιφερειολόγος, διευθυντής τουριστικών επιχειρήσεων, οικονομικός αξιωματικός, οργανωτής συνεδρίων, εκθέσεων και εκδηλώσεων, οικονομολόγος του δημοσίου τομέα, διευθύνων σύμβουλος».

3.2 Σχέση μεταξύ απασχόλησης στο οικονομικό επάγγελμα και ανάπτυξης

Από οικονομετρική ανάλυση που διενεργήθηκε προέκυψε ότι:

α) όταν υπάρχουν θετικές προσδοκίες για σημαντική αύξηση του ΑΕΠ προηγείται χρονικά μία αύξηση στον αριθμό των απασχολούμενων στο οικονομολογικό επάγγελμα (τριτογενής τομέας παραγωγής). Παράλληλα, ισχύει και το αντίστροφο. Αυτό αποτελεί ένδειξη ότι το συγκεκριμένο επάγγελμα γίνεται αντιληπτό από την αγορά εργασίας ως ένα επάγγελμα «γενικών οικονομικών καθηκόντων» και όχι ως ένα επάγγελμα εξειδίκευσης και

β) ο αριθμός των απασχολούμενων στο οικονομολογικό επάγγελμα προηγείται χρονικά των μεταβολών στη γενικότερη απασχόληση. Αυτό ερμηνεύεται αν συλλογιστεί κανείς ότι η αύξηση της απασχόλησης λόγω αύξησης του ΑΕΠ απαιτεί πρώτα εξειδικευμένη εργασία και επενδύσεις ενώ στην περίπτωση της μείωσης της απασχόλησης, μειώνονται πρώτα οι απασχολούμενοι στο οικονομολογικό επάγγελμα, εφόσον παρέχουν γενικότερες και συμπληρωματικές υπηρεσίες ως προς την εξειδικευμένη παραγωγή (Αλεξιάκης, 2013).

3.3 Ευκαιρίες για τους ασκούντες το οικονομολογικό επάγγελμα μετά την κρίση

Στα πλαίσια της προσπάθειας εξόδου από την κρίση η χώρα υλοποιεί θεμελιώδεις αλλαγές σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα της νέας κατάστασης είναι οι εκ βάθρων αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο του επιχειρείν και των επενδύσεων, η μεταστροφή της επιχειρηματικότητας σε ορθολογικότερους τρόπους δράσης, οι ιδιωτικοποιήσεις, τα έργα με σύμπραξη του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, η αναδιοργάνωση του κρατικού φοροεισπρακτικού και ελεγκτικού μηχανισμού, η βέλτιστη εκμετάλλευση των

κοινοτικών κονδυλίων κλπ. Όλα αυτά δημιουργούν ευκαιρίες στους ασκούντες το οικονομολογικό επάγγελμα (Αλεξιάκης, 2013).

Σύμφωνα με μελέτη του Πανεπιστημίου του Πειραιά σε συνεργασία με το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας (2013) οι ειδικότητες και ειδικεύσεις του οικονομολογικού επαγγέλματος, οι οποίες αναμένεται να παρουσιάσουν ζήτηση είναι: «Εξειδικευμένα στελέχη στο τουριστικό *management* και τη λογιστική τουριστικών επιχειρήσεων, εκτιμητές ακινήτων, *project managers*, ειδικοί αγροτικής οικονομίας και διαχειριστές (*managers*) αγροτικών συνεταιρισμών και μεγάλης επιφάνειας καλλιεργήσιμων εκτάσεων, ειδικοί ενεργειακής οικονομίας και διαχειριστές ενεργειακών υποδομών, ναυτιλιακά στελέχη και οικονομολόγοι και λογιστές εξειδικευμένοι στο αντικείμενο της ναυτιλίας, κοστολόγοι, ειδικοί διαχείρισης παραγωγής, ειδικοί *logistics, managers*, ειδικοί ηλεκτρονικών υπολογιστών με ουσιαστικές γνώσεις οικονομικών και φοροτεχνικών θεμάτων, υψηλού επιπέδου και πανεπιστημιακών γνώσεων ασφαλιστές, αναλογιστές, διαχειριστές κεφαλαίων, οικονομικοί και χρηματοοικονομικοί αναλυτές, καθώς και δημιουργοί ασφαλιστικών προϊόντων ζωής και υγείας/περίθαλψης, οικονομολόγοι – εκπαιδευτικοί, αναλυτές περιβαλλοντικών οικονομικών και επιπτώσεων οι οποίοι συνδυάζουν πτυχία Περιβαλλοντικής διαχείρισης ή/και μηχανικών με οικονομικά, ειδικοί κατάρτισης ισολογισμών αειφορίας, ειδικοί συγχωνεύσεων και εξαγορών, αποτιμητές εταιρειών, λογιστές – ορκωτοί λογιστές, φοροτεχνικοί, εκκαθαριστές, ειδικοί πιστοληπτικής ικανότητας (*credit officers*), ειδικοί διαχείρισης κινδύνου (*risk management officers*), ειδικοί απεμπλοκής και αναχρηματοδότησης επιχειρήσεων, νοικοκυριών και φυσικών προσώπων (*recovery officers*), ειδικοί *marketing*, κλαδικοί αναλυτές, ειδικοί ανάπτυξης προϊόντων, ειδικοί έρευνας ή δημιουργίας νέων αγορών και πιο περιορισμένα χρηματιστηριακοί αναλυτές και αντικριστές».

Απαραίτητος όρος για να μπορέσουν οι επαγγελματίες του οικονομολογικού κλάδου να αδράξουν τις ευκαιρίες είναι να αποκτήσουν τα αναγκαία για την νέα εποχή εφόδια, όπως παραδείγματος χάριν εξειδίκευση στην πληροφορική με έμφαση σε εξειδικευμένα προγράμματα της ειδικότητάς τους, σπουδές με έμφαση στις διεθνείς αγορές και πρότυπα, πολυγλωσσία κ.α. (Αλεξιάκης, 2013).

3.4 Ιστορία του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας είναι ένα δημόσιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, το οποίο ιδρύθηκε το 1984 με το Προεδρικό Διάταγμα 83/1984 και με έδρα το Βόλο. Το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ιδρύθηκε περίπου δεκαπέντε χρόνια μετά και συγκεκριμένα το 1999 με το Προεδρικό Διάταγμα 211/3-9-99 (179Α/06-09-1999 ΦΕΚ). Σήμερα, το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών (όπως ονομάζεται πλέον) εντάσσεται στη νεοσύστατη Σχολή Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών, βάσει του άρθρου 22 παράγραφος 2 του Ν.4589/2019.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφο 3 του ιδρυτικού προεδρικού διατάγματος του Τμήματος αποστολή του είναι *«η καλλιέργεια και ανάπτυξη της οικονομικής επιστήμης ιδίως στους τομείς της χρηματοοικονομικής και τραπεζικής, των μεταφορών και των επικοινωνιών, και της ανάλυσης της δημόσιας οικονομικής πολιτικής και την κατάρτιση επιστημόνων ικανών να συμβάλλουν στην περαιτέρω πρόοδο της οικονομικής θεωρίας και των εφαρμογών της στην οικονομική πολιτική του κράτους, στην πρόβλεψη των οικονομικών φαινομένων και στην ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων»*. Οι σκοποί του Τμήματος, όπως αυτοί αναφέρονται στην ιστοσελίδα του, είναι η πολυεπίπεδη προαγωγή της γνώσης, η όσο το δυνατόν υψηλότερου επιπέδου εκπαίδευση οικονομολόγων και η συμμετοχή στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και ιδιαίτερα της περιφέρειας Θεσσαλίας. Το Τμήμα παρέχει εξειδίκευση που ανταποκρίνεται τόσο στις ανάγκες της Εθνικής Οικονομίας όσο και στις σύγχρονες εξελίξεις της Οικονομικής Επιστήμης (<https://www.econ.uth.gr/>).

3.5 Αριθμός Εισακτέων και Βάσεις Εισαγωγής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Π.Θ. - Συγκρίσεις με άλλα περιφερειακά οικονομικά τμήματα

Κάθε χρόνο δημοσιεύεται Φ.Ε.Κ. που καθορίζει τον αριθμό των εισακτέων σπουδαστών στα Τμήματα και τις Σχολές των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Κάθε χρονιά το Φ.Ε.Κ. έχει τον τίτλο *«Καθορισμός αριθμού εισακτέων σπουδαστών στις Σχολές, στα Τμήματα και τις Εισαγωγικές Κατευθύνσεις Τμημάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για το ακαδημαϊκό έτος ...»*.

Τα υπό μελέτη έτη υπήρξαν κάποιες αυξομειώσεις στον αριθμό των προκηρυσσόμενων θέσεων στο τμήμα. Ο ελάχιστος αριθμός θέσεων που προκηρύχθηκε τα χρόνια αυτά ήταν τα έτη 2011 και 2012 (150 θέσεις) ενώ το 2014 υπήρξε μία εκρηκτική αύξηση των θέσεων, οι οποίες ανήλθαν στις 250.

Πίνακας 1: Αριθμός εισακτέων στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τα έτη 2008 έως και 2017 και αριθμός ΦΕΚ στο οποίο δημοσιεύτηκε ο αριθμός των θέσεων

Ακαδημαϊκό Έτος	Αριθμός ΦΕΚ	Αριθμός Εισακτέων
2008	506/τΒ/20-3-2008	170
2009	636/τΒ/6-4-2009	170
2010	416/τΒ/12-4-2010	170
2011	1202/τΒ/10-6-2011	150
2012	1653/τΒ/15-5-2012	150
2013	1418/τΒ/11-6-2013	180
2014	768/τΒ/28-3-2014	250
2015	618/τΒ/15-4-2015	205
2016	685/τΒ/15-3-2016	205
2017	815/τΒ/14-3-2017	205

Οι υποψήφιοι που προέρχονται από τα ημερήσια Γενικά Λύκεια καλύπτουν σχεδόν το 90% των θέσεων κάθε τμήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η βάση εισαγωγής στο τμήμα των Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τα έτη 2008 έως και 2017 για τους ως άνω εισακτέους παρουσίασε αρκετές διακυμάνσεις. Σε σχέση με τα περιφερειακά οικονομικά τμήματα της Πάτρας, των Ιωαννίνων, του Ρέθυμνου, της Κομοτηνής και της Τρίπολης το τμήμα των Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας παρουσιάζει την υπό μελέτη περίοδο την πρώτη ή τη δεύτερη υψηλότερη βάση εισαγωγής (<https://www.minedu.gov.gr/exetaseis-2/baseis-an>).

Πίνακας 2: Βάσεις εισαγωγής στα Οικονομικά Τμήματα του Βόλου, της Πάτρας, της Κομοτηνής, των Ιωαννίνων, του Ρέθυμνου και της Τρίπολης τα έτη 2008-2017 για τους εισακτέους από τα ημερήσια Γενικά Λύκεια

Έτος Εισαγωγής	Μόρια Εισαγωγής (Βόλος)	Μόρια Εισαγωγής (Πάτρα)	Μόρια Εισαγωγής (Γιάννενα)	Μόρια Εισαγωγής (Ρέθυμνο)	Μόρια Εισαγωγής (Κομοτηνή)	Μόρια Εισαγωγής (Τρίπολη)
2008	15.847	15.921	15.704	15.233	-	15.458
2009	15.942	15.887	15.781	15.266	-	15.361
2010	15.889	15.762	15.702	15.273	-	15.367
2011	14.376	14.009	14.104	13.491	-	13.400
2012	14.951	14.623	14.757	14.030	-	13.811
2013	12.978	12.730	12.667	11.782	12.014	11.567
2014	13.458	13.150	13.209	12.282	12.422	12.031
2015	13.804	13.654	13.402	12.801	13.013	12.371
2016	13.165	13.198	12.759	12.423	12.491	12.043
2017	11.676	11.960	11.581	11.043	11.245	10.749

Πηγή: Ιστοσελίδα Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Οι βάσεις εισαγωγής για τους εισακτέους από τα εσπερινά λύκεια, από τα επαγγελματικά λύκεια, για τους εισακτέους με το 10%, για αυτούς που εμπίπτουν στις ειδικές κατηγορίες, για τους αθλητές κλπ διαφοροποιούνται, αλλά λόγω του μικρού αριθμού των θέσεων που καλύπτουν οι ως άνω κατηγορίες δεν κρίνεται αναγκαίο να αναφερθούν.

3.6 «Ανταγωνιστές» του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Στην Ελλάδα τα τμήματα που έχουν σχέση με τις οικονομικές σπουδές υπάγονται στο 5ο επιστημονικό πεδίο. Τα τμήματα που έχουν οικονομικό χαρακτήρα είναι τα τμήματα των Οικονομικών Επιστημών, τα τμήματα Οργάνωσης και Διοίκησης επιχειρήσεων, τα τμήματα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, τα τμήματα Marketing, το τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής επιστήμης, τα τμήματα

Περιφερειακής Ανάπτυξης, τα τμήματα Ναυτιλιακών σπουδών, τα τμήματα Διεθνών και Ευρωπαϊκών οικονομικών σπουδών, τα τμήματα Αγροτικής οικονομίας και Ανάπτυξης, το τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού και το τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας. Ακόμη, τα ελληνικά πανεπιστήμια διαθέτουν μια πλειάδα μεταπτυχιακών προγραμμάτων οικονομολογικού χαρακτήρα (Αλεξιάκης, 2013).

Μελετώντας τα μηχανογραφικά δελτία των ετών 2008 έως 2017 προκύπτει ότι αντίστοιχα τμήματα με το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας υπάρχουν στη Θεσσαλονίκη (τμήμα Οικονομικών Επιστημών Θεσσαλονίκης και τμήμα Οικονομικών Επιστημών Μακεδονίας), στην Αθήνα (τμήμα Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθήνας και τμήμα Οικονομικών Επιστημών Αθήνας), στον Πειραιά (τμήμα Οικονομικής Επιστήμης Πειραιά), στην Πάτρα (τμήμα Οικονομικών Επιστημών Πάτρας), στα Ιωάννινα (Οικονομικών Επιστημών Ιωαννίνων), στο Ρέθυμνο (τμήμα Οικονομικών Επιστημών Κρήτης) και στην Τρίπολη (τμήμα Οικονομικών Επιστημών Πελοποννήσου). Το 2013 προστίθεται στο μηχανογραφικό δελτίο το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών της Κομοτηνής και συγκεκριμένα στα μηχανογραφικά δελτία των ετών 2013 και 2014 αναγράφεται ως *"Τμήμα Οικονομικών Επιστημών Κομοτηνή (2 κατευθύνσεις: 1. Οικονομική Ανάλυση, 2. Διοίκηση Επιχειρήσεων)"*, ενώ στα μηχανογραφικά των ετών 2015-2017 αναφέρεται ως *"Τμήμα Οικονομικών Επιστημών Κομοτηνή"* (<http://www.minedu.gov.gr/>).

4. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα και Απόφαση επιλογής σχολής φοίτησης

4.1 Ιστορική Επισκόπηση της διαδικασίας εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους η διαδικασία εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπήρξε αντικείμενο κριτικής. Η προβληματική που έχει αναπτυχθεί από τότε μέχρι και σήμερα αφορά κυρίως τα ακόλουθα ερωτήματα (χωρίς να περιορίζεται σε αυτά):

- Κατά πόσο μπορεί να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί μία ενιαία διαδικασία που χαρακτηρίζεται από δικαιοσύνη και αδιαβλητότητα
- Το ποια μαθήματα θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενο εξέτασης καθώς και η φύση και το εύρος της εξεταστέας ύλης αλλά και το ποιος θα τα καθορίζει
- Τη φύση και το βαθμό δυσκολίας των θεμάτων
- Τον τρόπο με τον οποίο υπολογίζεται η βαθμολογία και οι προνοήσεις για ιδιαίτερες περιπτώσεις (πχ. μεγάλο βαθμολογικό χάσμα μεταξύ των αξιολογητών)
- Το κατά πόσο ή όχι οι επιδόσεις κατά τη διάρκεια του Λυκείου θα πρέπει να προσμετρούνται και τη σύνδεση ή όχι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τον τρόπο εισαγωγής στις σχολές
- Τον καθορισμό του πλήθους των εισακτέων συνολικά αλλά και ανά Σχολή (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

Ο τρόπος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές διαχρονικά. Από το 1837 έως το 1924 η μόνη προϋπόθεση εισαγωγής στο πανεπιστήμιο ήταν η κατοχή απολυτηρίου Γυμνασίου. Μια αλλαγή σημειώθηκε το 1887, οπότε και η εγγραφή στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο απαιτούσε στο εξής εισαγωγικές εξετάσεις. Μεταγενέστερα, και άλλες σχολές ακολούθησαν τη λογική αυτή. Τις επόμενες δεκαετίες και έως το 1961-1962, το κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα όριζε την ύλη του, τις ημερομηνίες διεξαγωγής των εξετάσεων και τον αριθμό των εισακτέων του. Κάθε υποψήφιος μπορούσε να συμμετέχει στις εξετάσεις όσων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων επιθυμούσε, αλλά σε περίπτωση που επετύγγανε σε πάνω

από μία σχολές θα έπρεπε να καταλήξει σε μία από αυτές (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

Το εν λόγω σύστημα, αν και εφαρμόστηκε για πολλά χρόνια, παρουσίαζε αντικειμενικές δυσκολίες, όπως ο υψηλός εξεταστικός φόρτος και ο μεγάλος βαθμός τυχειότητας σχετικά με το ποιος κατέληγε που. Το 1964, όταν πλέον το παλαιό σύστημα αντιμετώπιζε τα παραπάνω προβλήματα στο μέγιστο βαθμό, πραγματοποιήθηκαν εξετάσεις με κοινή ύλη και θέματα για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Από τότε έως και σήμερα, εφαρμόζεται η λογική της εξεταστικοκεντρικής προσέγγισης με διάφορες μεταβολές σε επιμέρους στοιχεία (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

4.2 Συστήματα Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση κατά τα σχολικά έτη 2008-2017

Κατά τη χρονική περίοδο 2000-2015 στην Γ' τάξη του Λυκείου δημιουργήθηκαν τρεις κατευθύνσεις (Θεωρητική, Θετική και Τεχνολογική, η οποία διακρινόταν σε κύκλο Τεχνολογίας & Παραγωγής και σε κύκλο Πληροφορικής & Υπηρεσιών) και τα μαθήματα διακρίνονταν σε Γενικής Παιδείας, σε Κατεύθυνσης, σε Επιλογής με γραπτές εξετάσεις και σε μαθήματα άνευ γραπτών εξετάσεων. Από τα μαθήματα κατεύθυνσης δύο είχαν αυξημένη βαρύτητα (με συντελεστή 1,3 για το πρώτο και 0,7 για το δεύτερο). Οι σχολές κατατάχθηκαν σε πέντε επιστημονικά πεδία (1^ο: Ανθρωπιστικών, Νομικών και Κοινωνικών Επιστημών, 2^ο: Θετικών Επιστημών, 3^ο: Επιστημών Υγείας, 4^ο: Τεχνολογικών Επιστημών και 5^ο: Επιστημών Οικονομίας και Διοίκησης) και κάθε υποψήφιος των πανελλαδικών εξετάσεων είχε τη δυνατότητα επιλογής έως και δύο επιστημονικών πεδίων καθώς και όλων των τμημάτων των δύο πεδίων που θα επέλεγε (καταργώντας τους αριθμητικούς περιορισμούς που ίσχυαν παλαιότερα). Ο τελικός βαθμός πρόσβασης στα τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προέκυπτε από τον συνυπολογισμό όλων των πανελλαδικών μαθημάτων που δίνονταν σε κάθε έτος συμμετοχής, με επιπρόσθετη μοριοδότηση των μαθημάτων βαρύτητας. Ο τελικός βαθμός πρόσβασης του κάθε μαθήματος προέκυπτε από τον προφορικό βαθμό των δύο τετραμήνων και το γραπτό βαθμό των πανελληνίων. Τα γραπτά βαθμολογούνταν από δύο βαθμολογητές με βάση την εκατονταβάθμια κλίμακα (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

Άλλα σημαντικά χαρακτηριστικά του συστήματος αυτής της περιόδου ήταν η δυνατότητα υποβολής του μηχανογραφικού δελτίου μετά την ανακοίνωση των βαθμολογιών (στο παλαιό σύστημα προηγούταν χρονικά) και η καθιέρωση του 10% (οι υποψήφιοι δεν μπορούσαν πλέον να κατοχυρώσουν βαθμολογία σε περίπτωση επανεξέτασης, αλλά με τη βαθμολογία που πέτυχαν στην τελευταία τους εξέταση μπορούσαν να διεκδικήσουν το 10% των θέσεων των εισακτέων). Αρχικά αυτό το δικαίωμα ίσχυε για απεριόριστο διάστημα, αλλά μετά περιορίστηκε στα δύο έτη (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

Τα ως άνω αναφερόμενα ήταν γενικά χαρακτηριστικά του συστήματος πρόσβασης του Ενιαίου Λυκείου κατά τα έτη 2000 έως 2015. Μέσα σε αυτά τα έτη πραγματοποιήθηκαν διάφορες αλλαγές. Για παράδειγμα, σταδιακά μειώθηκαν τα υπό εξέταση μαθήματα (το 2000 τα εξεταζόμενα μαθήματα ήταν 14, το 2001 ήταν 9 και το 2006 ήταν 6), καταργήθηκαν το 2005 οι πανελλαδικές εξετάσεις στη Β΄ Λυκείου και καταργήθηκε το δικαίωμα επιλογής δύο επιστημονικών πεδίων, ανεξάρτητα από την κατεύθυνση παρακολούθησης στο Λύκειο. Καθιερώθηκε η επιλογή ενός ή δύο επιστημονικών πεδίων, με τον όρο ο υποψήφιος να έχει εξεταστεί σε συγκεκριμένα μαθήματα υψηλής συνάφειας. Ακόμη, τα έτη 2004 έως 2008 (το 2009 καταργήθηκε η βάση του 10) απαιτούνταν η συγκέντρωση τουλάχιστον 10.000 μορίων, για εισαγωγή στα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας. Τέλος, το 2011 καθιερώθηκε ο θεσμός του ενδοσχολικού απολυτηρίου, δηλαδή δεν ήταν πλέον αναγκαία η συμμετοχή στις εξετάσεις για να πάρει κανείς απολυτήριο. Μέχρι τότε οι εξετάσεις είχαν και χαρακτήρα απολυτηρίων εξετάσεων (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

Το 2016 εφαρμόστηκε ένα νέο σύστημα, το οποίο θυμίζει το σύστημα των δεσμών της χρονικής περιόδου 1980-1990. Οι μαθητές της Β΄ Λυκείου επιλέγουν ανάμεσα σε δύο ομάδες προσανατολισμού (Ανθρωπιστικών και Θετικών Σπουδών) και της Γ΄ Λυκείου ανάμεσα σε τρεις ομάδες προσανατολισμού (Ανθρωπιστικών Σπουδών, Θετικών Σπουδών και Οικονομίας & Πληροφορικής). Οι ομάδες προσανατολισμού συνδέονται με τα επιστημονικά πεδία που έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν οι υποψήφιοι. Προβλέπονται πέντε επιστημονικά πεδία (1^ο: Ανθρωπιστικές, Νομικές και Κοινωνικές Επιστήμες, 2^ο: Θετικές και Τεχνολογικές Επιστήμες, 3^ο: Επιστήμες Υγείας και Ζωής, 4^ο: Επιστήμες της Εκπαίδευσης και 5^ο: Επιστήμες Οικονομίας και Πληροφορικής) και οι υποψήφιοι δύνανται να δηλώσουν έως και δύο επιστημονικά πεδία. Το αν υπάρχει συνάφεια ανάμεσα στα πεδία που θα δηλωθούν επηρεάζει το αν θα χαθούν ή όχι μόρια. Ο βαθμός πρόσβασης στην

τριτοβάθμια εκπαίδευση διαμορφώνεται από τη γραπτή βαθμολογία των 4 ή 5 πανελλαδικών μαθημάτων (Λάμπρος, Μιτσιάλη και Παπαμεντζελόπουλος, 2016).

4.3. Ειδικές Κατηγορίες Υποψηφίων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η πολιτεία στα πλαίσια της κοινωνικής της πολιτικής ψήφισε το 1983 το Νόμο 1351/1983, σύμφωνα με τον οποίο ορισμένοι υποψήφιοι για την τριτοβάθμια εκπαίδευση λαμβάνουν ευνοϊκότερη μεταχείριση. Ο νόμος αυτός αναφέρεται πρώτη φορά στις λεγόμενες ειδικές κατηγορίες και τις απαριθμεί. Από τότε, και για κοινωνικούς λόγους, το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο αναθεωρήθηκε πολλές φορές (πχ ο ορισμός των ειδικών κατηγοριών και ο αριθμός των θέσεων που δίνονται σε αυτές).

Μέσα σε αυτή την πολυποίκιλη νομοθεσία που έχει θεσπιστεί για αυτές τις κατηγορίες υποψηφίων αξίζει να σημειωθούν οι νόμοι 3966/2011 και 4071/2012, βάσει των οποίων οι πολύτεκνοι (όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 6 του Ν. 3454/2006) και οι τρίτεκνοι (όπως αυτοί ορίζονται άρθρο 3 του Ν. 3454/2006) υποψήφιοι μπορούν καταλαμβάνουν θέσεις στην ανώτατη εκπαίδευση της χώρας που προορίζονται αποκλειστικά γι'αυτούς. Ωστόσο, η ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας με τις υπ' αριθμ. 986/2014, 987/2014 και 988/2014 αποφάσεις της έκρινε τους ως άνω νόμους αντισυνταγματικούς με το σκεπτικό ότι η εισαγωγή των πολύτεκνων και των τρίτεκνων στα ΑΕΙ και στα ΤΕΙ της χώρας πρέπει να γίνεται με κριτήρια αποκλειστικά ακαδημαϊκά, ήτοι βάσει των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων τους.

Σήμερα, με τους νόμους 4415/2016, 4452/2017 και 4521/2018 καταγράφονται οι ειδικές κατηγορίες υποψηφίων για τις οποίες προβλέπονται ξεχωριστές ποσοστώσεις, καθ' υπέρβαση του αριθμού των εισακτέων στην ανώτατη εκπαίδευση, που ανακοινώνονται κάθε χρόνο. Κάποιες από τις ειδικές κατηγορίες εισάγονται με ειδικές εισαγωγικές εξετάσεις και κάποιες άλλες χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις. Δύο από αυτές τις κατηγορίες είναι οι αλλοδαποί/αλλογενείς (απόφοιτοι Λυκείων εκτός Ε.Ε.) και οι απόφοιτοι Λυκείων ή αντίστοιχων σχολείων κρατών μελών της Ε.Ε. (εδώ εντάσσονται και οι υποψήφιοι κυπριακής καταγωγής), που εισάγονται χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις και με κριτήριο επιλογής το γενικό βαθμό του απολυτηρίου Λυκείου ή της αντίστοιχης εκπαιδευτικής βαθμίδας.

4.4 Εκπαιδευτικές αποφάσεις

Οι εκπαιδευτικές-επαγγελματικές αποφάσεις που πρέπει να λάβει ένας νέος στην τρίτη τάξη του λυκείου πρακτικά είναι επιλογή τρόπου ζωής, αφού αυτές οι αποφάσεις διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην οικογένεια που θα δημιουργήσει, στο κοινωνικό και πολιτιστικό περίγυρο που θα τον περιβάλλει, στον τόπο που θα ζήσει, στη ψυχική και σωματική του υγεία κλπ. Εκτός από τη ζωή του ίδιου του ατόμου οι αποφάσεις αυτές επηρεάζουν και το κοινωνικό σύνολο, καθόσον ασκούν επίδραση στα ποσοστά ανεργίας και υπεραπασχόλησης, στην κοινωνική πολιτική της χώρας, στο πως το οικονομικό σύστημα μιας χώρας θα αξιοποιήσει το εργατικό δυναμικό της κ.α. (Δημητρόπουλος, 1999).

Ο Δημητρόπουλος (1999) παρουσιάζει ένα μοντέλο λήψης εκπαιδευτικών-επαγγελματικών αποφάσεων προσαρμοσμένο στα πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας. Σύμφωνα με αυτό, η πρώτη απόφαση λαμβάνεται όταν ο μαθητής τελειώσει την τρίτη τάξη του γυμνασίου και οπότε πρέπει να αποφασίσει αν θα συνεχίσει στο λύκειο ή θα αναζητήσει κατάρτιση σε κάποιο ΙΕΚ ή κάτι παρόμοιο ή θα αναζητήσει εργασία. Η δεύτερη απόφαση έχει σχέση με την επιλογή κατεύθυνσης και φυσικά εξαρτάται από την πρώτη απόφαση που πήρε ο νέος. Η τρίτη απόφαση σχετίζεται με την επιλογή σπουδών ειδίκευσης και η τέταρτη με την επιλογή εργασίας.

Εκτός από τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, οι οποίοι αναλύονται παρακάτω, την εκπαιδευτική συμπεριφορά των ατόμων επηρεάζουν και οι ατομικοί παράγοντες, οι οποίοι διακρίνονται στους βιολογικούς (φύλο, έμφυτες ικανότητες, ταλέντα, σωματική διάπλαση, νοηματική-συναισθηματική ανάπτυξη) και στους επίκτητους (δεξιότητες, ενδιαφέροντα, αξίες, αυτοαντίληψη, κίνητρα που παρωθούν ένα άτομο προς συγκεκριμένη δράση) (Δημητρόπουλος, 1999). Οι υποψήφιοι θα πρέπει να συνυπολογίσουν τα ενδιαφέροντα, τα ταλέντα και τις δυνατότητες τους ώστε οι επιλογές τους να παρουσιάζουν συμφωνία μεταξύ της προσωπικότητας τους και των απαιτήσεων του επιλεγμένου επαγγέλματος (Κατσανέβας, 2009). Επιπλέον, η επιλογή του επαγγέλματος επηρεάζεται από τις παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με το φύλο. Κάποια επαγγέλματα χαρακτηρίζονται ακόμη και σήμερα ως «γυναικεία» (πχ βρεφονηπιοκόμος) και άλλα ως «αντρικά» (πχ οδηγός ταξί). Υπάρχουν όμως και επαγγέλματα που οι έφηβοι θεωρούν ότι ανήκουν και στα δυο φύλα, όπως αυτά του

γιατρού, του οικονομολόγου, του γυμναστή κλπ. (Ψάλτη, Δεληγιάννη και Κουϊμτζή, 2008).

4.5 Πηγές Πληροφόρησης/Παράγοντες επιρροής

Η επιλογή κατεύθυνσης είναι προϊόν πληροφόρησης. Η ελλιπής ενημέρωση οδηγεί πολλές φορές σε επαγγελματική αποτυχία και δυσάρεστες καταστάσεις (Κασσωτάκης, 2002). Ένας μαθητής επηρεάζεται, άμεσα ή έμμεσα, και ταυτόχρονα ενημερώνεται από πολλούς περιβαλλοντικούς παράγοντες, οι οποίοι είτε αλληλεπιδρούν είτε δρουν μεμονωμένα. Η σειρά αναφοράς τους είναι τυχαία και δεν υποδεικνύει κάποια σειρά ιεράρχησης.

A) Το οικογενειακό περιβάλλον

Η επίδραση της οικογένειας στις εκπαιδευτικές επιλογές είναι αδιαμφισβήτητα ιδιαίτερα σημαντική. Ο ρόλος του οικογενειακού περιβάλλοντος είναι μάλιστα διττός. Αποτελεί ταυτόχρονα πηγή πληροφόρησης και παράγοντα επιρροής για τον νέο που βρίσκεται σε μία από τις κρίσιμότερες φάσεις της ζωής του, τη φάση επιλογής αντικειμένου σπουδών. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται τόσο από τη θεωρία όσο και από πολλές έρευνες.

Οι γονείς διαμέσου των επιθυμιών τους, των προσδοκιών τους και των αρχών που εμφυσούν στα παιδιά τους τα επηρεάζουν συνειδητά στην απόφαση επιλογής σχολής. Παράλληλα, τα επηρεάζουν και μη συνειδητά μέσω του πολιτιστικού, κοινωνικοοικονομικού και μορφωτικού επιπέδου τους, του τρόπου ζωής τους, του επαγγέλματος τους, του προτύπου που οι ίδιοι προσφέρουν, της φιλοσοφίας τους για τη ζωή, των διαπροσωπικών τους σχέσεων, του φιλικού τους περιβάλλοντος κ.α. (Δημητρόπουλος, 1999).

Τα πρόσωπα της οικογένειας περιλαμβάνονται στις πιο σημαντικές πηγές, εκ των οποίων οι νέοι μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες για σπουδές και επαγγέλματα. Τα κορίτσια σε σχέση με τα αγόρια συζητούν περισσότερο με τους γονείς τους για διάφορα εκπαιδευτικά θέματα (Carter and Wojkiewicz, 2000). Η ενημέρωση των παιδιών που προέρχονται από λιγότερο μορφωμένα κοινωνικά στρώματα είναι ελλιπέστερη σε σχέση με εκείνη των παιδιών των μορφωτικά ευνοημένων οικογενειών (Κασσωτάκης, 2002).

Στην Ελλάδα είναι έντονο το φαινόμενο της κληροδότησης επαγγέλματος και κυρίως σε ελεύθερα επαγγέλματα όπως αυτά του δικηγόρου, του λογιστή, του γιατρού, του μηχανικού κλπ, καθόσον στόχος είναι να διατηρηθεί η κοινωνικοοικονομική θέση της οικογένειας. Οι κοινωνικές τάξεις, λοιπόν, διαδραματίζουν το ρόλο τους στην απόφαση ενός νέου για τη σχολή και κατ'επέκταση το επάγγελμα που θα επιλέξει (Μωϋσιάδου, 2012). Έρευνα που διεξήχθη την άνοιξη του 1984 σε γενικά και τεχνικά λύκεια της χώρας (Αθήνα, Βοιωτία, Φωκίδα, Γρεβενά, Καβάλα και Κοζάνη) με δείγμα 992 μαθητές της τρίτης λυκείου κατέδειξε ότι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή πηγών πληροφόρησης. Μία πηγή πληροφόρησης μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας για κάποιους μαθητές ενώ για άλλους να είναι επουσιώδης ή να τους είναι λιγότερο προσβάσιμη. Τα παιδιά από τις χαμηλότερες κοινωνικά τάξεις δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στις διάφορες πηγές πληροφόρησης για τις σπουδές. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι σύμφωνα με την ως άνω έρευνα το «φιλικό-συγγενικό περιβάλλον σε παρόμοια επαγγέλματα» θεωρείται η χρησιμότερη πηγή πληροφόρησης για τους μαθητές που προέρχονται από τις υψηλότερες κοινωνικά τάξεις ενώ «το σχολικό περιβάλλον» είναι σημαντικότερο ως πηγή πληροφόρησης για τους μαθητές από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα και, από πλευράς φύλου, για τα κορίτσια (Kostakis, 1990).

Και τα αδέρφια, ιδίως τα μεγαλύτερα, μπορούν να ασκήσουν επιρροή δίνοντας πληροφορίες για την ανώτατη εκπαίδευση με άμεσους ή έμμεσους τρόπους (Κατσανέβας, 2002). Για παράδειγμα, αν ο μεγαλύτερος αδελφός/η μεγαλύτερη αδελφή έχει ήδη εισέλθει σε κάποιο ΑΕΙ ή ΤΕΙ ή ακόμα καλύτερα, αν έχει αποφοιτήσει, σίγουρα θα έχει σχηματίσει μία εικόνα για το ποια επαγγέλματα έχουν περισσότερο ζήτηση. Είναι ευνόητο, λοιπόν, ότι θα μπορεί να νουθετήσει το μικρότερο μέλος της οικογένειας για τον εκπαιδευτικό του προσανατολισμό.

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2000 σε δείγμα 455 μαθητών της Α' λυκείου που φοιτούσαν σε σχολεία αστικών περιοχών (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Βόλο, Χανιά και Κόρινθο) διαπιστώθηκε ότι η οικογένεια αποτελεί για το 40,2% του δείγματος τον κυριότερο παράγοντα επιρροής στην απόφαση επιλογής σπουδών και επαγγέλματος (Δημάκη et al., 2004).

B) Το σχολικό περιβάλλον

Το σχολείο δρα καθοριστικά στην απόφαση του εν δυνάμει φοιτητή μέσω των επαγγελμάτων που εξυψώνει, των αρχών και των προτύπων που προωθεί, του προγράμματος σπουδών κ.λ.π. Στα πλαίσια του σχολείου, ο μαθητής αποσαφηνίζει τα ενδιαφέροντα του και συνειδητοποιεί τις ικανότητες/δυνατότητες του. Λαμβάνει, συνειδητά και ασυνείδητα, πληροφορίες για διάφορα επαγγέλματα (Δημητρόπουλος, 1999).

Το σχολείο, μέσω του θεσμού του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, έχει ως στόχο να παρέχει βοήθεια στο μαθητή ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί με επιτυχία στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός συνίσταται στην παροχή συμβουλών και πληροφοριών περί διαφόρων επαγγελμάτων αλλά έχει επίσης ως στόχο να βοηθήσει το άτομο να αποκτήσει ικανότητες διερεύνησης δεδομένων και λήψης αποφάσεων, ήτοι να διαμορφώσει τον απαιτούμενο τρόπο σκέψης για να αποφασίσει το επάγγελμα που θα επιλέξει. Η διαμόρφωση τρόπου σκέψης αποτελεί μία μακρόχρονη διαδικασία και για αυτό απαιτείται ο επαγγελματικός προσανατολισμός να ξεκινήσει νωρίς στην ζωή κάποιου. Επιπλέον, η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας (πχ δημιουργούνται διαρκώς νέα τμήματα-νέες ειδικότητες, νέα επαγγέλματα) μεταβάλλονται ταχύτατα και είναι δύσκολο για κάποιον να παρακολουθήσει κατά μόνας αυτές τις αλλαγές (Λαγουδάκος, 2013).

Οι βασικές μορφές αυτού του θεσμού με τις οποίες έρχονται σε επαφή οι μαθητές και εν δυνάμει φοιτητές είναι: α) μάθημα στο σχολείο, β) δραστηριότητες των Κέντρων Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού και γ) προγράμματα Αγωγής Σταδιοδρομίας στο πλαίσιο σχολικών δραστηριοτήτων (Λαγουδάκος, 2013).

Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, τα κονδύλια προς το συγκεκριμένο θεσμό περιορίστηκαν, με αποτέλεσμα την μείωση του προσωπικού που εμπλέκεται στο ΣΕΠ, τη σταδιακή κατάργηση του μαθήματος του ΣΕΠ και από το Λύκειο και από το Γυμνάσιο, τη μείωση των προγραμμάτων αγωγής σταδιοδρομίας, την έλλειψη επιμόρφωσης των εμπλεκόμενων κλπ. Σε γενικές γραμμές την τελευταία χρονική περίοδο ο θεσμός αυτός σχεδόν «κατεδαφίστηκε» (Λαγουδάκος, 2013).

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι η επικρατούσα άποψη είναι ότι το εκπαιδευτικό σύστημα μεσολαβεί ώστε να γίνεται η διοχέτευση των νέων στον ταξικά διαστρωματωμένο κόσμο της εργασίας (Μωυσιάδου, 2012).

Οι Δημάκη, Καμινιώτη, Κωστάκη, Τσούρτη και Ψαράκης (2004) σε έρευνα τους σε 455 μαθητές της Α΄ Λυκείου κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι για τους μισούς περίπου μαθητές η συμβολή του σχολείου στον επαγγελματικό τους προσανατολισμό είναι μικρή και για απειροελάχιστους μαθητές (0,8% επί των απαντήσεων) το μάθημα του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι ενδιαφέρον ή χρήσιμο.

Γ) Το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και η αγορά εργασίας

Το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον διαμορφώνει τις αξίες που προωθεί η οικογένεια και το σχολείο όπως και το οικονομικό σύστημα μιας χώρας. Το οικονομικό σύστημα και η αγορά εργασίας συνιστούν πρακτικές διαστάσεις της κοινωνίας και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στις αποφάσεις των μελών της κοινωνίας (Δημητρόπουλος, 1999).

Δ) Το «πνεύμα της εποχής»/ Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Στην εκάστοτε χρονική περίοδο υφίσταται διάχυτο ένα ορισμένο πνεύμα, το οποίο επηρεάζει και αυτό την απόφαση επιλογής σχολής (Δημητρόπουλος, 1999). Εξαιτίας της διαρκούς εξέλιξης της τεχνολογίας, επαγγέλματα ανέρχονται και εξαφανίζονται με αστραπιαίους ρυθμούς. Η «τάση μιμητισμού» που χαρακτηρίζει την σύγχρονη εποχή υπάρχει και στο θέμα της επιλογής σχολής. Τα ασύγχρονα (τύπος και διαδίκτυο) και τα σύγχρονα (ραδιόφωνο, τηλεόραση) μέσα μαζικής επικοινωνίας αναμφίβολα επηρεάζουν τη σκέψη των νέων, για παράδειγμα μέσω των διαφημίσεων διαφόρων ιδιωτικών σχολών (Βίκη και Παπάνης, 2007). Δηλαδή τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επιδρούν ουσιωδώς στη διάδοση και ισχυροποίηση κοινωνικό-πολιτιστικών προτύπων και αξιών και γενικότερα στη διαμόρφωση του «πνεύματος της εποχής» (Κασσωτάκης, 2004).

Βάσει έρευνας των Κακανά, Καμαριανού και Μεταλλίδου (2002) που διεξήχθη στο νομό Μαγνησίας σε 1163 μαθητές της δεύτερης και της τρίτης τάξης του Λυκείου διαπιστώθηκε πως οι έφηβοι δεν προσδίδουν ιδιαίτερο ρόλο στα Μ.Μ.Ε. για την άμεση πληροφόρησή τους για τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις. Μόνο το 8,5% των παιδιών που ρωτήθηκαν ανέφεραν τα Μ.Μ.Ε. ως βασική πηγή πληροφοριών για την επιλογή επαγγέλματος. Τα αγόρια αντιλαμβάνονται τα Μ.Μ.Ε. περισσότερο ως μέσα διάδοσης επιστημονικών γνώσεων, αξιών και πληροφόρησης για επαγγέλματα ενώ τα κορίτσια ως μέσα προβολής και διαμόρφωσης επαγγελματικών προτύπων.

E) Συνομήλικοι-Φίλοι

Στην εφηβική ηλικία η γνώμη των ομόφυλων συνομήλικων φίλων έχει ιδιαίτερη βαρύτητα σε διάφορες εκφάνσεις της ζωής. Οι έφηβοι αλληλεπιδρούν με τους συνομήλικους και φίλους τους εντός και εκτός σχολείου τους, με αποτέλεσμα οι ιδέες τους να διαμορφώνονται από τις συζητήσεις με τους συμμαθητές τους. Ασκούν, λοιπόν, επιρροή και αποτελούν πηγή πληροφόρησης και στα θέματα επιλογής εκπαιδευτικής κατεύθυνσης. Η συμβολή τους, όμως, αυτή είναι μάλλον περιορισμένη, τόσο σε ένταση όσο και σε χρονική διάρκεια, σε σχέση με αυτή της οικογένειας και του σχολείου. Τα κορίτσια φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από τις φίλες τους στο θέμα της επιλογής σπουδών (Βίκη και Παπάνης, 2007).

Σύμφωνα με πανελλαδική έρευνα που διεξήχθη από το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών το Νοέμβριο του 2010 σε 7.000 μαθητές της τρίτης λυκείου το μεγαλύτερο βαθμό επιρροής των μαθητών στην επιλογή πεδίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είχε το σχολικό περιβάλλον, ακολουθούσε με μικρή ποσοστιαία διαφορά το οικογενειακό περιβάλλον και σε πολύ μεγάλη απόσταση και με πολύ μικρό ποσοστό το φιλικό περιβάλλον. Βάσει της ίδιας έρευνας οι πιο σημαντικές πηγές πληροφόρησης για τους μαθητές ήταν με την ακόλουθη σειρά το διαδίκτυο, οι φίλοι/γνωστοί, η αγορά εργασίας, τα φυλλάδια των πανεπιστημίων, οι εφημερίδες και το ραδιόφωνο/τηλεόραση.

4.6 Κριτήρια επιλογής σχολής

Τα κριτήρια που θέτει ο καθένας ως σημαντικότερα για να κατασταλάξει στην σχολή της επιθυμίας του είναι θέμα υποκειμενικό. Παρακάτω καταγράφονται τα πιο συχνά απαντώμενα κριτήρια στη βιβλιογραφία, χωρίς να διαδραματίζει κάποιο ρόλο η σειρά αναφοράς τους.

A) Το κύρος του επαγγέλματος

Η κοινωνία κάποια επαγγέλματα τα θεωρεί «κατώτερα» ενώ σε άλλα προσδίδει ιδιαίτερη αξία. Στην ελληνική πραγματικότητα είναι διαδεδομένος ο διακαής πόθος των γονέων να «καμαρώσουν» τα παιδιά τους σε ένα από τα παραδοσιακά καταξιωμένα κοινωνικά επαγγέλματα, όπως αυτό του γιατρού ή του δικηγόρου. Οι νέοι επιθυμούν την κοινωνική τους άνοδο ή τη διατήρηση της

κοινωνικής τους θέσης και γι αυτό επιλέγουν επαγγέλματα που έχουν κύρος (Βίκη και Παπάνης, 2007).

Το γόητρο ενός επαγγέλματος (prestige) συνδέεται:

- α) με το αν είναι χειρωνακτικό ή όχι. Η πνευματική εργασία θεωρείται ότι έχει μεγαλύτερο κύρος
- β) με «σύμβολα», όπως οι στολές, τα διακριτικά εξουσίας, οι τελετές απονομής τίτλων κλπ
- γ) με τις προϋποθέσεις για την άσκησή του, όπως για παράδειγμα τις σπουδές που πρέπει να κάνει κάποιος. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι ασκούντες ένα τεχνικό επάγγελμα κερδίζουν περισσότερα χρήματα από κάποιους απόφοιτους της ανώτατης εκπαίδευσης
- δ) τις οικονομικές απολαβές, τα ειδικά προνόμια, τα κοινωνικά αξιώματα που συνεπάγεται, τη σταθερότητα που το χαρακτηρίζει κλπ (Κασσωτάκης, 2002).

B) Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης- οικονομικές απολαβές

Ένα σημαντικό κριτήριο των νέων πριν κάνουν την τελική επιλογή τους είναι οι οικονομικές απολαβές και οι προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης. Η ανεργία διαμορφώνει την επαγγελματική κατεύθυνση των νέων, οι οποίοι διακρίνονται από ρεαλισμό σε γενικές γραμμές απέναντι στα δεδομένα της αγοράς εργασίας. Η σημαντικότητα του οικονομικού παράγοντα γίνεται φανερή στην απόκλιση που καταγράφεται ανάμεσα στη θέληση των εφήβων να ακολουθήσουν μία εκπαιδευτική κατεύθυνση και στην τελική απόφασή τους (Πατινώτης, 2002). Απαιτείται, λοιπόν, από τον κάθε μαθητή της τρίτης τάξης του Λυκείου μία ενδεδειγμένη μελέτη της προσφοράς και της ζήτησης κάθε επαγγέλματος τόσο κατά το χρόνο λήψης της απόφασης όσο και με δεδομένα προοπτικής.

Γ) Έξοδα και διάρκεια σπουδών

Το κόστος σπουδών διαφέρει από τόπο σε τόπο. Συνήθως η φοιτητική ζωή στα αστικά κέντρα είναι ακριβότερη σε σχέση με την επαρχία (Βίκη και Παπάνης, 2007).

Δ) Περιογή όπου βρίσκεται το επιλεγόμενο τμήμα, σε σχέση με τον τόπο κατοικίας του υποψηφίου

Όπως είναι φυσικό, η απόσταση ανάμεσα στον τόπο καταγωγής και στον τόπο σπουδών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην απόφαση επιλογής σχολής (Κατσανέβας, 2002).

Από πανελλαδική έρευνα που διεξήχθη από το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών το Νοέμβριο του 2010 σε 7.000 μαθητές της τρίτης λυκείου, προέκυψε ότι τα σημαντικότερα κριτήρια για τους μαθητές κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής ήταν (από το σημαντικότερο προς το πιο ασήμαντο): το ενδιαφέρον για το αντικείμενο, το αναμενόμενο εισόδημα και οι επαγγελματικές προοπτικές, η αναγνώριση και ποιότητα του εκπαιδευτικού ιδρύματος, το κόστος σπουδών, η καθιέρωση και κοινωνική καταξίωση των σπουδών και τέλος η γειτνίαση του τόπου σπουδών με τον τόπο κατοικίας

Η σπουδαιότητα του κριτηρίου «το ενδιαφέρον για το επιστημονικό αντικείμενο» επιβεβαιώθηκε και από μία άλλη έρευνα που δημοσιεύθηκε στο Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών το 2017 (Παπαοικονόμου και Μπιρμπίλη, 2015), η οποία διεξήχθη την άνοιξη του 2015 σε 638 φοιτητές του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με στόχο τη διερεύνηση των κρίσιμων παραγόντων που ώθησαν τους φοιτητές του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στην επιλογή σχολής. Ως κύριο κριτήριο καταγράφηκε «το ενδιαφέρον για το επιστημονικό αντικείμενο», στη συνέχεια σημειώθηκε το κριτήριο «προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση» και μετά από διάφορα άλλα κριτήρια στην τελευταία θέση εμφανίστηκαν οι οικονομικοί λόγοι (επαγγελματική αποκατάσταση και εισόδημα).

Από τις ως άνω έρευνες, λοιπόν, είναι δυνατό να επισημανθούν άλλα τρία σημαντικά κριτήρια κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής και συγκεκριμένα:

Ε) Το ενδιαφέρον για το αντικείμενο

ΣΤ) Η αναγνώριση και η ποιότητα του εκπαιδευτικού ιδρύματος

Ζ) Η ανάγκη για προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση

4.7 Διεθνείς Έρευνες επί της απόφασης επιλογής σχολής φοίτησης

Το θέμα της διαδικασίας επιλογής πανεπιστημίου και σχολής (παράγοντες επιρροής, πηγές πληροφόρησης, κριτήρια επιλογής) έχει αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος πολλών μελετών σε παγκόσμιο επίπεδο. Κάθε χώρα, όμως, αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση και δεν μπορούν εύκολα να γενικευτούν σε διεθνή κλίμακα τα συμπεράσματα των ερευνών σε κάποια πανεπιστήμια του κόσμου. Το σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο χαρακτήρας των πανεπιστημίων (δημόσια, ιδιωτικά) η οικονομική κατάσταση της χώρας, οι οικογενειακές δομές και τα ήθη και τα έθιμα αποτελούν μερικά μόνα από τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι γενικεύσεις των συμπερασμάτων των ως άνω ερευνών πρέπει να γίνονται με προσοχή και υπό περιορισμούς. Κάτωθι καταγράφονται τα συμπεράσματα από μερικές ενδιαφέρουσες έρευνες εκτός του ελλαδικού χώρου με αντικείμενο μελέτης τα προαναφερθέντα ζητήματα.

Σύμφωνα με βιβλιογραφική ανασκόπηση των Andrius Eidimtas and Palmira Juceviciene (2014), τα διαδοχικά στάδια για την επιλογή σπουδών είναι ο προσδιορισμός της ανάγκης, η αναζήτηση πληροφοριών, η αξιολόγηση των εναλλακτικών επιλογών και η επιλογή. Σε κάθε στάδιο ο εν δυνάμει φοιτητής επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, οι οποίοι διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες: α) Οι εκπαιδευτικοί παράγοντες, δηλαδή η οικογένεια, οι καθηγητές και οι σχολικοί σύμβουλοι άμεσα (συζητήσεις, δραστηριότητες κ.α.) ή έμμεσα (αξίες που εμφυσούν) επηρεάζουν τους υποψηφίους, β) Οι παράγοντες πληροφόρησης, όπως ο θεσμός των open days και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τις ημέρες αυτές (open days) τα πανεπιστήμια είναι ανοιχτά για τους υποψήφιους. Πραγματοποιούνται παρουσιάσεις με θέμα το τι προσφέρει το κάθε τμήμα, δίνεται η δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να μιλήσουν με προπτυχιακούς φοιτητές καθώς και με το διοικητικό και διδακτικό προσωπικό κ.λ.π., γ) Οι οικονομικοί παράγοντες, ήτοι τα έξοδα που απαιτούνται για τη διαβίωση ενός μελλοντικού φοιτητή, οι προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης και οι μελλοντικές αποδοχές και τέλος δ) Άλλοι παράγοντες, όπως για παράδειγμα η γεωγραφική θέση του πανεπιστημίου, οι προσωπικές δεξιότητες των υποψηφίων, οι συνομήλικοι, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής κλπ.

Μία άλλη διεθνή βιβλιογραφική ανασκόπηση την ίδια χρονιά (Maniu, L. And Maniu, G. C., 2014) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το σημαντικότερο κριτήριο για την επιλογή σχολής είναι η φήμη του πανεπιστημίου που προκύπτει ως αποτέλεσμα πολλών συστατικών, όπως η καινοτομία και η ευελιξία που το χαρακτηρίζει, η ποικιλία των μαθημάτων που προσφέρει, η ποιότητα του προσωπικού, η επιστημονική έρευνα που πραγματοποιεί κ.α. Ακολουθούν σε σημαντικότητα οι προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης και η βοήθεια που προσφέρει το πανεπιστήμιο για εξεύρεση εργασίας. Έπονται τα έξοδα διαμονής στην πόλη επιλογής σπουδών (πχ ενοίκιο), οι κτιριακές εγκαταστάσεις (βιβλιοθήκη, τάξεις, τεχνολογικός εξοπλισμός κλπ), η εγγύτητα του πανεπιστημίου στον τόπο διαμονής των γονέων και η κοινωνική ζωή που προσφέρει το πανεπιστήμιο (πχ πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες). Η έρευνα ασχολείται και με τις βασικότερες πηγές πληροφόρησης. Το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί πηγή πληροφόρησης και παράγοντα επιρροής για τους νέους. Το κοινωνικομορφωτικό επίπεδο, οι προσδοκίες των γονέων και συζητήσεις με αυτούς επηρεάζουν και πληροφορούν τους υποψήφιους ανώτατης εκπαίδευσης. Πηγές πληροφόρησης συνιστούν και το σχολικό (καθηγητές, σύμβουλοι) και το φιλικό περιβάλλον καθώς και οι συζητήσεις επί του θέματος με διάφορα άτομα (''word of mouth''). Τέλος, το διαδίκτυο αποτελεί βασική πηγή πληροφόρησης και επιρροής για τους νέους ενώ τα φυλλάδια, η τηλεόραση, οι εφημερίδες και τα άρθρα περιοδικών διαδραματίζουν και αυτά το ρόλο τους, κυρίως όμως για τους λιγότερο μορφωμένους νέους, για νέους με λιγότερες ακαδημαϊκές δεξιότητες που προέρχονται από συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές.

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2017 σε 630 νεοεισερχόμενους φοιτητές δύο πανεπιστημίων της βορειοδυτικής Τουρκίας (İLGAN. A. et al, 2018) εξετάστηκαν έξι παράγοντες που τους επηρέασαν στην επιλογή σχολής. Οι παράγοντες κατά σειρά σπουδαιότητας ήταν οι ακόλουθοι: 1) οι μελλοντικές προσδοκίες για καριέρα (επάγγελμα με κύρος και καλές αποδοχές και πνευματική ανέλιξη), 2) οι κτιριακές εγκαταστάσεις, ο χώρος της πανεπιστημιούπολης και οι παροχές που προσφέρει (πχ εστίαση, στέγαση κ.α.), 3) η ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται και η φήμη του πανεπιστημίου (πχ διάσημοι καθηγητές), 4) οι προσδοκίες του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος, 5) η πληροφόρηση για τα πανεπιστήμια από το διαδίκτυο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από την επίσκεψη του χώρου της πανεπιστημιούπολης και 6) η οικειότητα του φοιτητή με την πόλη (δηλαδή αν την γνωρίζει, αν την έχει επισκεφτεί ήδη) και ύπαρξη συγγενών

στον τόπο των σπουδών. Ακόμη, βρέθηκε ότι οι φοιτητές με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο δίνουν την μικρότερη σημασία στον παράγοντα που αφορά την ποιότητα της εκπαίδευσης και τη φήμη του πανεπιστημίου από όλους τους υπόλοιπους φοιτητές. Κάποιες διαφοροποιήσεις υπήρξαν και ως προς το γένος. Συγκεκριμένα, καταγράφηκε η μεγαλύτερη σπουδαιότητα για τα κορίτσια του πρώτου, του δεύτερου και του πέμπτου από τους ως άνω παράγοντες. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι ανάλογα με τη σχολή διαφοροποιείται και η σειρά της σπουδαιότητας κάποιων παραγόντων, όπως για παράδειγμα ο παράγοντας «ποιότητα εκπαίδευσης και φήμη πανεπιστημίου» είναι λιγότερο σημαντικός για τους φοιτητές των παιδαγωγικών σχολών σε σχέση με τους φοιτητές των οικονομικών σχολών και αυτό σχετίζεται με το γεγονός ότι οι απόφοιτοι των οικονομικών σχολών δουλεύουν κυρίως στον ιδιωτικό τομέα ενώ οι απόφοιτοι των παιδαγωγικών στο δημόσιο. Ο ίδιος παράγοντας είναι σπουδαιότερος για τους φοιτητές με υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Έρευνα σε πρωτοετείς φοιτητές ασιατικής καταγωγής που μεγάλωσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με ιδιαίτερα στενές σχέσεις με το οικογενειακό περιβάλλον και σε καλή οικονομική κατάσταση (Kim, J. K. & Gasman, M., 2011) κατέληξε ότι οι γονείς και τα μεγαλύτερα αδέρφια αποτέλεσαν μία από τις πιο καθοριστικές πηγές πληροφόρησης και έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες επιρροής επιλογής πανεπιστημίου. Ακόμα και όταν οι γονείς δεν μπορούσαν άμεσα να ενημερώσουν τα παιδιά τους λόγω έλλειψης του απαραίτητου υπόβαθρου, με τις προσδοκίες τους, το παράδειγμά τους και τα θέλω τους ασκούσαν έμμεση πίεση. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και οι σχολικοί σύμβουλοι και οι συνομήλκοι, ιδιαίτερα όταν για διάφορους λόγους ο ρόλος των γονέων ήταν μικρότερος. Όσοι βασίστηκαν στις δικές τους δυνάμεις κ πραγματοποιήσαν μόνοι τους την αναζήτηση στράφηκαν κυρίως προς το διαδίκτυο και άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Σε έρευνα των Edwards & Quinter (2011) που διεξήχθη σε 332 μαθητές Λυκείου στην Κένυα με στόχο τη διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την απόφαση επιλογής καριέρας οι μαθητές ανέφεραν μεταξύ άλλων παραγόντων και τη σπουδαιότητα της γνώμης φίλων και συγγενών που ασχολούνται με επαγγέλματα που τους ενδιαφέρουν.

5. Μεθοδολογία Έρευνας

5.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Ο γενικότερος σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να σκιαγραφήσει το προφίλ των εισακτέων στο Οικονομικό Τμήμα του Βόλου κατά τα έτη 2008 έως και 2017.

Εκτός από το γενικότερο στόχο της άντλησης πρωτογενούς πληροφόρησης και στατιστικής καταγραφής κάποιων στοιχείων, όπως η οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα των γονέων των εισακτέων κλπ, αλλά και στοιχείων πιο «ποιοτικού» χαρακτήρα, όπως το πλαίσιο επιλογής αντικειμένου σπουδών και Σχολής, οι πηγές πληροφόρησης που λειτούργησαν σε κάθε περίπτωση, η πρόθεση συνέχισης των σπουδών, το επίπεδο ικανοποίησης από τις σπουδές στη συγκεκριμένη Σχολή κ.α. τέθηκαν και κάποιοι επιμέρους στόχοι, οι οποίοι είναι οι εξής: α) η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων πηγών πληροφόρησης στην απόφαση επιλογής σχολής, όπως και η μελέτη της σημαντικότητας αυτών σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών και το φύλο των εισακτέων, β) η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των κριτηρίων επιλογής σχολής, αλλά και η ανάλυση αυτών των κριτηρίων με βάση τον τόπο καταγωγής και το φύλο των εισακτέων και γ) η σύγκριση των εισακτέων των ετών 2008 και 2009 (πριν την ψήφιση των μνημονίων κατανόησης) με τους εισακτέους των ετών 2010 έως 2017 ως προς το εισόδημα των γονέων, τον τόπο καταγωγής τους, την ιεράρχηση των λόγων που οδήγησαν τους εισακτέους στην απόφαση να σπουδάσουν και την κατάταξη του υπό μελέτη τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο.

5.2. Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Η συλλογή υλικού της παρούσας πρωτογενούς έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, που προέκυψαν κατόπιν ενδελεχούς μελέτης της αντίστοιχης βιβλιογραφίας και υπό την καθοδήγηση του επιβλέποντος καθηγητή, ήταν στην πλειοψηφία τους κλειστού τύπου, αλλά υπήρχαν και τέσσερις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.

Η επεξεργασία των απαντήσεων ανοικτού τύπου είναι συνήθως ποιοτική, αλλά είναι πιθανό ο ερευνητής, μετά την ανάγνωση του συνόλου των απαντήσεων, να τις κατηγοριοποιήσει και να τις μετασχηματίσει σε μορφή απαντήσεων κλειστών

ερωτήσεων, ώστε να ακολουθηθεί μία ποσοτική αντιμετώπιση αυτών (Ζαφειρόπουλος, 2005). Αυτή ακριβώς η διαδικασία ακολουθήθηκε στις τέσσερις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου που υπάρχουν στο ερωτηματολόγιο της παρούσας εργασίας και οι οποίες αφορούν τον τόπο καταγωγής και την εθνικότητα των εισακτέων, άλλες σχολές που ήταν στις κορυφαίες επιλογές τους και προτάσεις των εισακτέων για τη βελτίωση του τμήματος σε οποιοδήποτε τομέα.

Οι κλειστές ερωτήσεις χρησιμοποιούνται γιατί επιτρέπουν την ποσοτική ανάλυση. Το πρόβλημα που υπάρχει με τις κλειστές ερωτήσεις είναι ότι μπορεί να μην εξαντλούν το σύνολο των δυνατών απαντήσεων και για αυτό το λόγο δίνεται η δυνατότητα στους ερωτώμενους να μαρκάρουν μια απάντηση με την ονομασία «άλλο» (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Οι κλίμακες που συχνότερα χρησιμοποιούνται σε ερωτηματολόγια ποσοτικών ερευνών είναι οι κλίμακες διάταξης. Είναι καταφατικά διατυπωμένες προτάσεις ή ερωτήσεις με καθορισμένο σύνολο τιμών, οι οποίες δεν είναι συνεχείς αλλά παρουσιάζουν διάταξη ή κλιμάκωση. Υπάρχουν διάφορες κλίμακες, αλλά κάτωθι αναλύονται συνοπτικά όσες χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα:

- Διχοτομικές κλίμακες: Πρόκειται για ερωτήσεις που μπορούν να λάβουν ως απάντηση μία από δύο δυνατές τιμές (ναι-όχι)
- Κλίμακες αξιολόγησης: Πρόκειται για ερωτήσεις κατά τις οποίες ο ερωτώμενος βαθμολογεί ότι του ζητείται με σειρά σπουδαιότητας, βάζοντας 1 στη σπουδαιότερη, 2 στην αμέσως λιγότερο σπουδαία πρόταση κλπ
- Κλίμακες απλής επιλογής: Πρόκειται για ερωτήσεις που μπορούν να λάβουν ως απάντηση μόνο μία από μια σειρά προτεινόμενων απαντήσεων
- Κλίμακες τύπου Likert: Οι τιμές αυτών των κλιμάκων παρουσιάζουν κλιμάκωση από το ελάχιστο προς το πάρα πολύ και μετρούν ποιότητα, σημαντικότητα, ενδιαφέρον, ικανοποίηση, συχνότητα κλπ

Έχει χρησιμοποιηθεί η πενταβάθμια κλίμακα καθόσον με αυτή δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να επιλέξει τη μεσαία θέση (με την τιμή 3) αν θέλει έμμεσα να αποφύγει να πάρει θέση ή να απαντήσει στην ερώτηση. Επιπλέον, αυτή η κλίμακα επιτρέπει τον ερωτώμενο να τοποθετηθεί και ακραία, γιατί έχει στη διάθεσή του δύο βαθμίδες σε κάθε πλευρά εκατέρωθεν του μεσαίου σημείου (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Το τελικό ερωτηματολόγιο «ανέβηκε» στη διαδικτυακή πλατφόρμα Google Forms, μία πλατφόρμα που έχει σχεδιαστεί αποκλειστικά με σκοπό τη διενέργεια on

line ερευνών χωρίς να απαιτεί κάποιο κόστος συνδρομής. Με βάση το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου οι ερωτώμενοι ήταν απαραίτητο να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις καθώς δεν παρέχόταν η δυνατότητα συνέχειας στην επόμενη ερώτηση εάν μία απάντηση έμενε κενή. Η παρακολούθηση της πορείας της έρευνας πραγματοποιήθηκε σε πραγματικό χρόνο, καθώς η πλατφόρμα που χρησιμοποιήθηκε παρέχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί κανείς την ροή και την πορεία των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων αλλά και να βλέπει ταυτόχρονα συγκεντρωτικά στοιχεία σε μορφή γραφημάτων.

Όταν αποφασίστηκε να ολοκληρωθεί/«κλείσει» η έρευνα, καθόσον δεν υπήρχε περαιτέρω ανταπόκριση των ερωτώμενων και το δείγμα κρίθηκε επαρκές, τα στοιχεία εξήχθησαν στο πρόγραμμα MS Excel (η πλατφόρμα Google Forms καταγράφει τις απαντήσεις σε μορφή λεκτικών και όχι σε κωδικοποιημένη αριθμητική μορφή). Παράλληλα, οι απαντήσεις στις ανοιχτές ερωτήσεις που περιλάμβανε το ερωτηματολόγιο ομογενοποιήθηκαν. Τέλος, τα κωδικοποιημένα πλέον στοιχεία έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας τόσο στο πρόγραμμα MS Excel όσο και στο SPSS (έκδοση 23).

5.3 Μέθοδος Δειγματοληψίας

Η γραμματεία του τμήματος, ύστερα από συνεννόηση με τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας εργασίας, παρέδωσε στην ερευνήτρια και συντάκτρια αυτής της διπλωματικής τη λίστα με τους εισακτέους για τα έτη 2008 έως 2017. Μετά τη διαγραφή από την εν λόγω λίστα όσων χαρακτηρίζονταν ως ανενεργοί και διαγραφέντες προέκυψε ο πληθυσμός της έρευνας (1.864 άτομα). Το μέγεθος του δείγματος που αποφασίστηκε ήταν 350 άτομα. Δεδομένου του μεγέθους του πληθυσμού και του δείγματός, το διάστημα εμπιστοσύνης (confidence level) που επιτεύχθηκε είναι 95% και το περιθώριο σφάλματος (confidence interval/margin of error) 5%, αφού για πληθυσμό 1864 ατόμων απαιτείται δείγμα 319 ατόμων, το οποίο υπερκαλύπτεται (συλλέχθηκαν 331 ερωτηματολόγια). Προκειμένου να εφαρμοστεί η μέθοδος της στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, δημιουργήθηκε ένα φύλλο εργασίας στο excel για κάθε έτος εισαγωγής (στρώμα). Η επιλογή του αριθμού των στοιχείων από κάθε έτος εισαγωγής προέκυψε πολλαπλασιάζοντας το μέγεθος του δείγματος με τον αριθμό των στοιχείων του αντίστοιχου στρώματος και διαιρώντας με το σύνολο των στοιχείων του πληθυσμού (Σταθακόπουλος, 2005). Μετά τη

συγκεκριμενοποίηση του αριθμού των ατόμων που ήταν αναγκαίος από κάθε έτος εισαγωγής, για να γίνει το δείγμα πιο αναλογικό, το κάθε στρώμα χωρίστηκε στις ομάδες: α) άντρες από Βόλο/Λάρισα, β) άντρες από την υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό, γ) γυναίκες από Βόλο/Λάρισα και δ) γυναίκες από την υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό. Η επιλογή του αριθμού των στοιχείων από κάθε ομάδα προέκυψε πολλαπλασιάζοντας το μέγεθος του δείγματος από κάθε έτος εισαγωγής με τον αριθμό των στοιχείων της αντίστοιχης ομάδας και διαιρώντας με το σύνολο των στοιχείων του εκάστοτε έτους εισαγωγής. Η έρευνα δεν έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις παραμέτρους φύλο και τόπος καταγωγής, όμως κρίθηκαν κρίσιμες για κάποιες από τις ερωτήσεις που τέθηκαν (πχ εντοπιότητα και σειρά της σχολής στο μηχανογραφικό δελτίο).

Ακολούθως, έγινε η επιλογή του δείγματος με τη βοήθεια της ιστοσελίδας «random org». Για τα έτη 2014 έως 2017 η διαδικασία ήταν ευκολότερη και απλούστερη, καθόσον οι φοιτητές ήταν κατά τη διάρκεια της έρευνας ακόμα ενεργοί, ήτοι είχαν σε ισχύ τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) του Πανεπιστημίου. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε στο διπλάσιο αριθμό των ατόμων από τον επιδιωκόμενο στόχο σε κάθε ομάδα. Τα άτομα αυτά έλαβαν πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα, που περιλάμβανε ένα εισαγωγικό κείμενο καθώς και έναν ηλεκτρονικό σύνδεσμο (hyperlink) που οδηγούσε στη πλατφόρμα Google Forms, όπου και είχε αναρτηθεί το ερωτηματολόγιο. Επιπλέον, υπήρξε όχληση από τον επιβλέποντα καθηγητή προς τους φοιτητές για να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο καθώς και προσωπική επίσκεψη της ερευνήτριας στις αίθουσες διδασκαλίας των φοιτητών των ως άνω ετών, με σκοπό την παρότρυνση αυτών να ανταποκριθούν στο ερωτηματολόγιο.

Για τα έτη 2008 έως και 2013 η διαδικασία υπήρξε πολύπλοκότερη και δυσχερέστερη, γιατί η πλειονότητα των εισακτέων αυτών των ετών είχαν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και συνεπώς δεν ίσχυε η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του Πανεπιστημίου. Η γραμματεία διέθετε για πολύ λίγους εξ αυτών των φοιτητών το προσωπικό τους email, αλλά είχε τα τηλέφωνα τους (τουλάχιστον για την πλειονότητα αυτών). Πραγματοποιήθηκαν, λοιπόν, πλειάδα τηλεφωνικών κλήσεων (και πάλι έγινε χρήση της ιστοσελίδας "random org" ώστε να δημιουργηθεί η λίστα των παραληπτών), με στόχο να ενημερωθούν οι εισακτέοι των ετών 2008 έως και 2013 για την έρευνα και να τους ζητηθεί το προσωπικό τους email για να τους αποσταλεί το ερωτηματολόγιο.

Η έρευνα διήρκεσε τέσσερις μήνες, από τον Οκτώβριο του 2018 έως το Δεκέμβριο του 2018. Όταν πλέον διαπιστώθηκε ότι η συμπλήρωση νέων ερωτηματολογίων έφθινε, αποφασίστηκε η διακοπή της συλλογής στοιχείων, δεδομένου βεβαίως του ότι είχε συλλεχθεί ήδη ικανοποιητικός αριθμός απαντήσεων και οι παράμετροι παράλληλα είχαν τηρηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Επειδή ο στόχος ήταν ο αριθμός των μελών από το κάθε στρώμα να είναι ανάλογος προς το μέγεθος του συγκεκριμένου στρώματος στον ευρύτερο πληθυσμό (αναλογικό στρωματοποιημένο δείγμα), σε κάποια έτη που προέκυψαν περισσότερα άτομα από την κάθε ομάδα αφαιρέθηκαν οι υπεράριθμοι και πάλι με τη χρήση του random.org. Επιπλέον, αφαιρέθηκαν οι διπλές καταχωρήσεις. Συγκεκριμένα, συνολικά συγκεντρώθηκαν 356 ερωτηματολόγια (αποδεικνύεται μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας google forms) και ύστερα από την παραπάνω περιγραφείσα διαδικασία προέκυψαν 331 αξιοποιήσιμα ερωτηματολόγια.

5.4. Ερευνητικό Ερώτημα

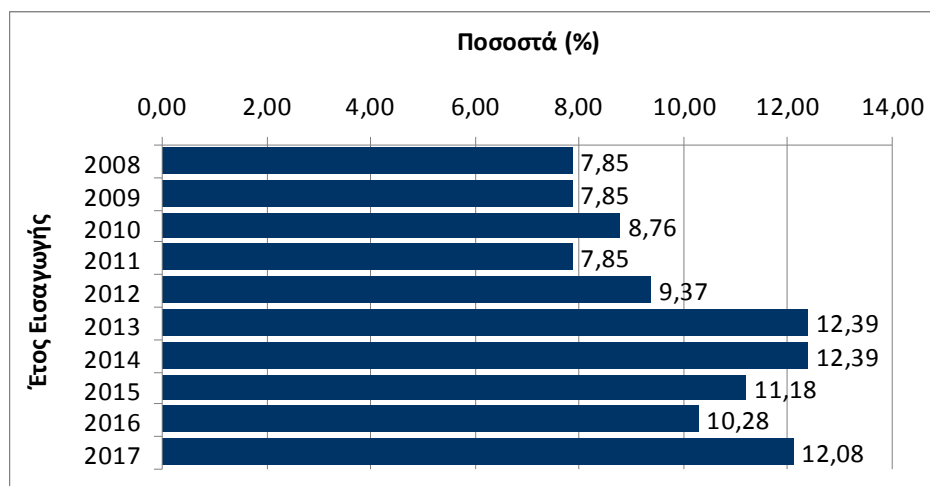
Διαφέρουν ως προς το εισόδημα των γονέων, τον τόπο καταγωγής, την ιεράρχηση των λόγων επιλογής απόκτησης πτυχίου και την ιεράρχηση του υπό μελέτη τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο οι εισακτέοι των ετών 2008 και 2009 (πριν την υπογραφή των δανειακών συμβάσεων και μνημονίων) και οι εισακτέοι των ετών 2010 έως 2017;

6. Ανάλυση δεδομένων έρευνας

Το ποσοστό αντιπροσώπευσης που επιτεύχθηκε με την παρούσα έρευνα είναι 17,76%, δηλαδή 331 άτομα απάντησαν το ερωτηματολόγιο σε σύνολο 1.864 καταγεγραμμένων φοιτητών αυτή τη δεκαετία. Αναλυτικότερα:

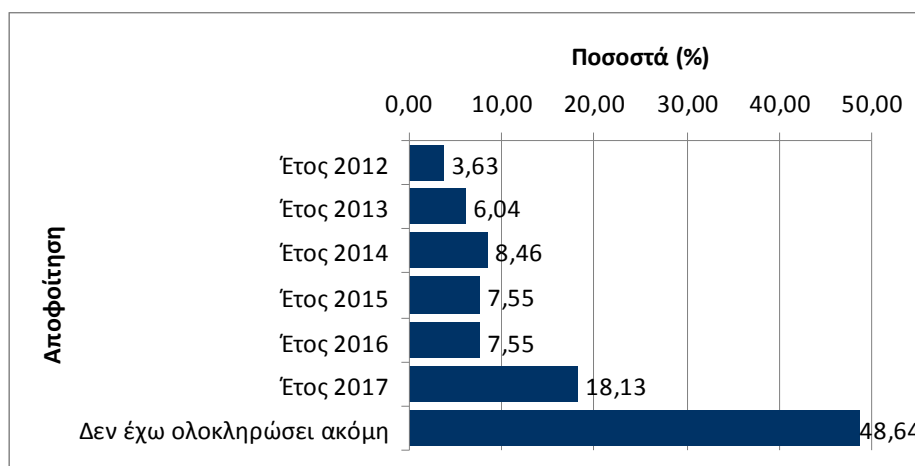
το 2008 σε σύνολο 144 φοιτητών απάντησαν 26 άτομα,
το 2009 σε σύνολο 149 φοιτητών απάντησαν 26 άτομα,
το 2010 σε σύνολο 165 φοιτητών απάντησαν 29 άτομα,
το 2011 σε σύνολο 151 φοιτητών απάντησαν 26 άτομα,
το 2012 σε σύνολο 178 φοιτητών απάντησαν 31 άτομα,
το 2013 σε σύνολο 236 φοιτητών απάντησαν 41 άτομα,
το 2014 σε σύνολο 220 φοιτητών απάντησαν 41 άτομα,
το 2015 σε σύνολο 207 φοιτητών απάντησαν 37 άτομα,
το 2016 σε σύνολο 190 φοιτητών απάντησαν 34 άτομα,
το 2017 σε σύνολο 224 φοιτητών απάντησαν 40 άτομα.

Διάγραμμα 3: Ποσοστό απόκρισης ανά έτος εισαγωγής

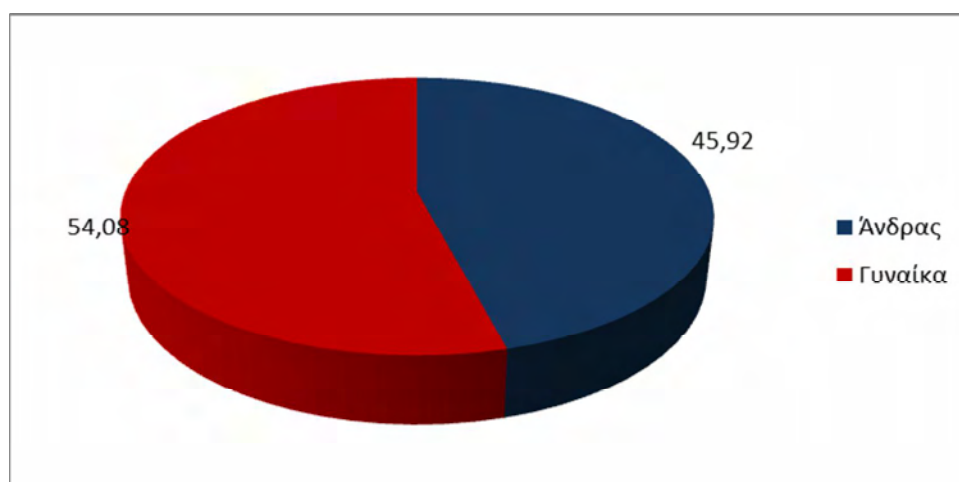
Σε ότι αφορά το έτος αποφοίτησης των εισακτέων που συμμετείχαν στο τελικό δείγμα, το 51,35% του δείγματος είχε ολοκληρώσει τις σπουδές του κατά το χρονικό διάστημα που έλαβε χώρα η έρευνα, ενώ αντίστοιχα το 48,66% περίπου δεν είχε αποφοιτήσει.

Διάγραμμα 4: Ποσοστό αποφοιτησάντων ανά έτος αποφοίτησης και μη αποφοιτησάντων

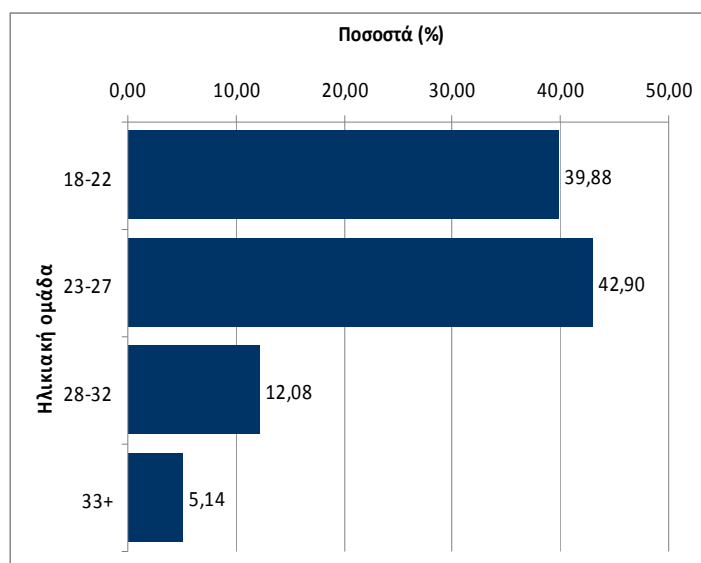
Από το σύνολο των απαντήσεων που ελήφθησαν, οι 152 απαντήσεις ήταν από άνδρες και οι 179 από γυναίκες, με ποσοστό συμμετοχής 45,92% και 54,08% αντίστοιχα. Να σημειωθεί ότι τα υπό μελέτη έτη εισήχθησαν στο Τμήμα 915 γυναίκες (49,08%) και 949 άνδρες (50,92%).

Διάγραμμα 5: Συμμετοχή ανά φύλο

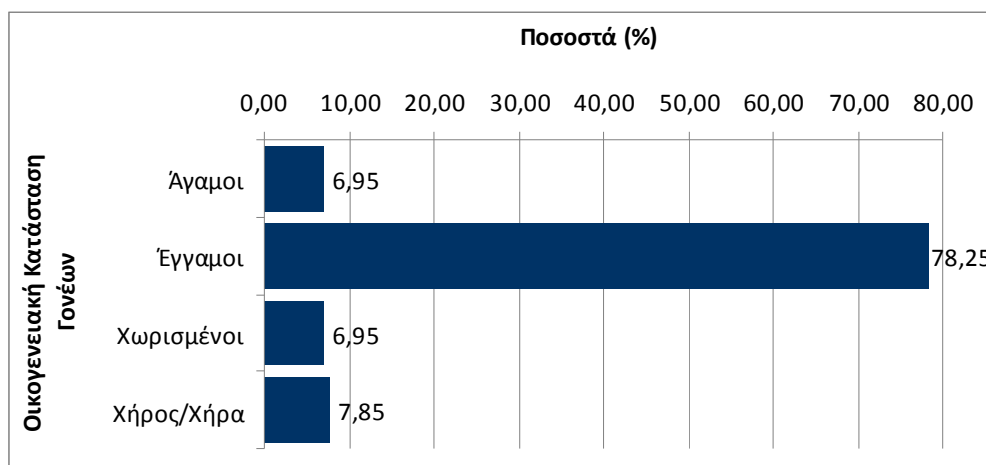
Όπως ήταν αναμενόμενο, η μεγαλύτερη συγκέντρωση απόκρισης συμμετεχόντων βρίσκεται στην ηλικιακή κλίμακα 18-27 ετών, σε ποσοστό 82,78%. Άξια λόγου είναι η ηλικιακή 33+, αφού αυτή η ομάδα μαρτυρά ότι κάποιοι εισακτέοι εισήλθαν στους κόλπους του τμήματος σε μεγαλύτερη ηλικία και όχι στα 18 τους.

Διάγραμμα 6: Ηλικία συμμετεχόντων

Το 78,25% του δείγματος δήλωσε ότι οι γονείς του είναι παντρεμένοι/ήταν παντρεμένοι μεταξύ τους κατά το χρόνο απόκτησης του πτυχίου.

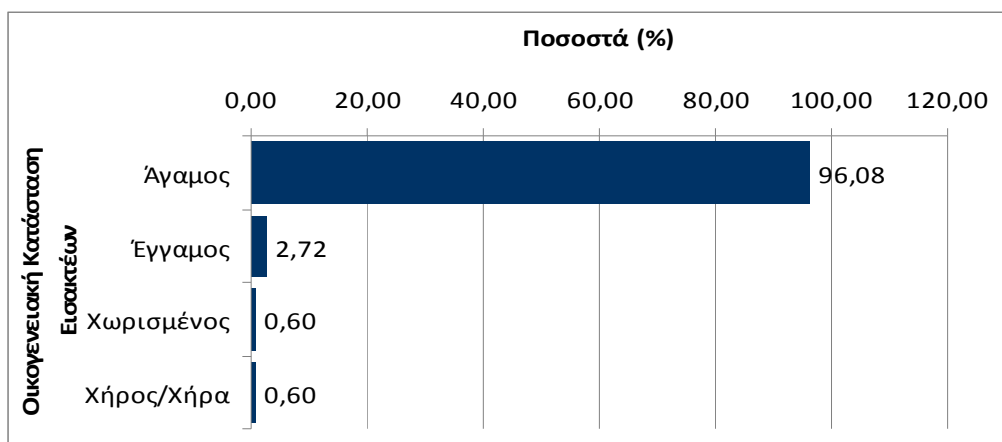
Διάγραμμα 7: Οικογενειακή κατάσταση των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

Το 96% του δείγματος είναι άγαμο/ήταν άγαμο κατά το χρόνο απόκτησης του πτυχίου.

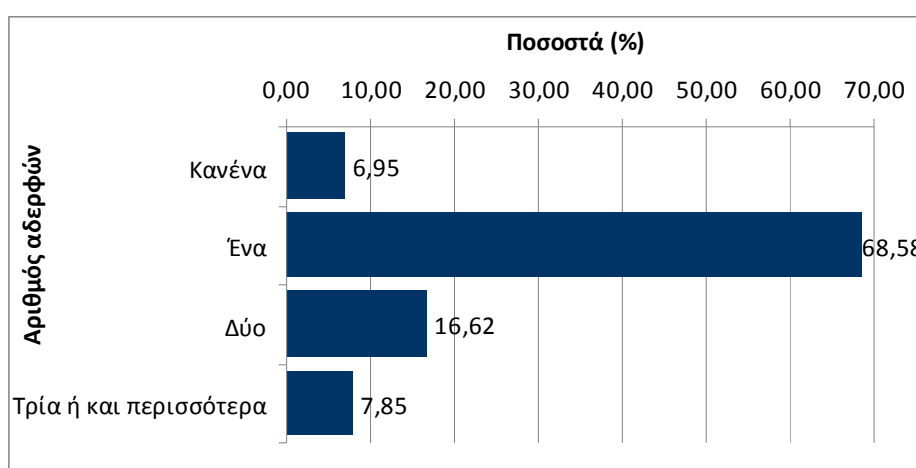

Διάγραμμα 8: Οικογενειακή κατάσταση των ίδιων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

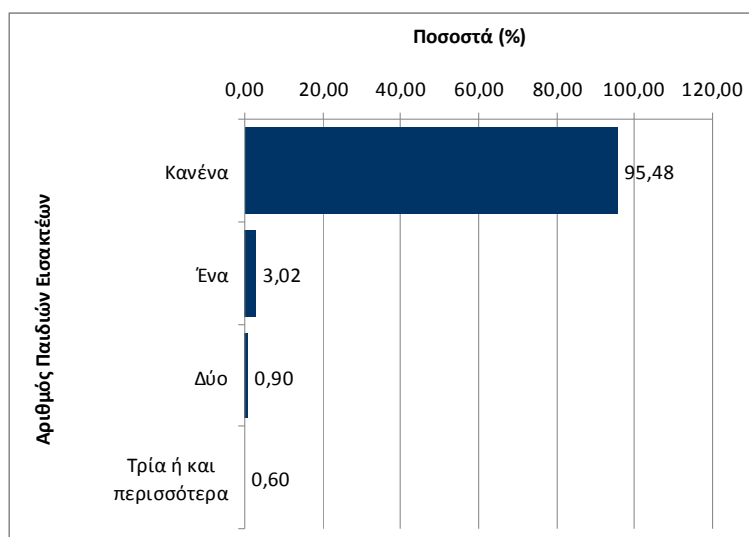
Οι εισακτέοι από οικογένειες με δύο παιδιά καλύπτουν το 68,58% του δείγματος. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, χρονική περίοδος που η πλειονότητα του δείγματος ήταν ανήλικη, οι συζυγικές οικογένειες (οικογένειες παντρεμένων ζευγαριών) είχαν στην πλειονότητά τους δύο παιδιά (Κακλαμάνη, Σ. & Ντυκέν, Μαρί-Νοέλ, 2009).

Διάγραμμα 9: Αριθμός αδελφών των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

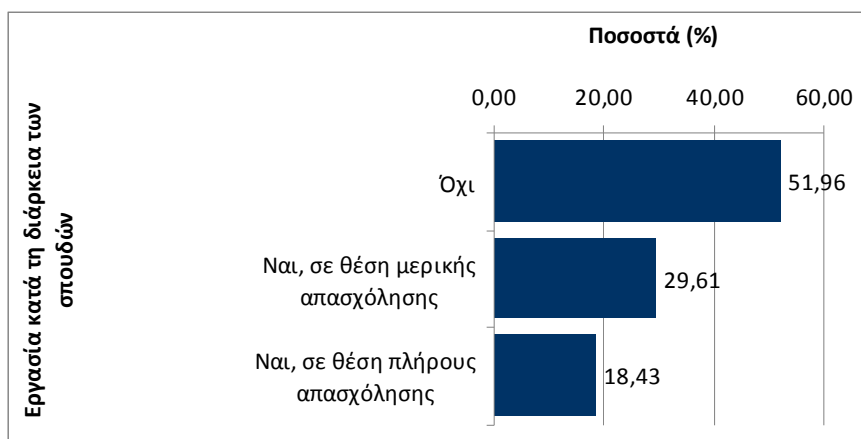
Δεδομένου ότι περίπου το 96% του δείγματος ήταν άγαμο κατά τη διάρκεια των σπουδών του, δεν προκαλεί εντύπωση ότι αντίστοιχο ποσοστό δεν είχε καθόλου παιδιά.

Διάγραμμα 10: Αριθμός παιδιών των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

Σχεδόν το μισό δείγμα εργάζεται/εργάστηκε κατά τη διάρκεια των σπουδών του (48,04%) είτε σε θέση μερικής απασχόλησης (29,61%) είτε σε θέση πλήρους απασχόλησης (18,43%).

Διάγραμμα 11: Κατά πόσο οι εισακτέοι εργαζόντουσαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

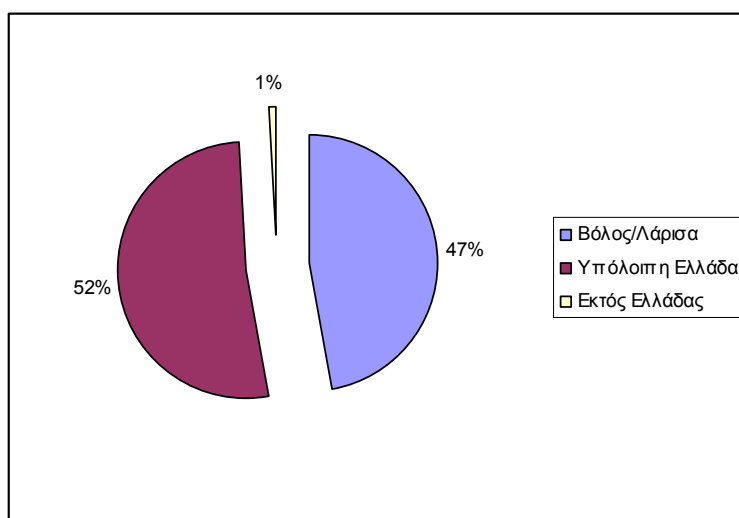

Από τον πληθυσμό της έρευνας (1864 άτομα) το 41,46% κατάγονται από το Βόλο και τη Λάρισα, και από το δείγμα το 47% κατάγεται από αυτές τις πόλεις. Να σημειωθεί ότι στην κωδικοποίηση «Βόλος» περιλαμβάνονται όλοι οι δήμοι του Νομού Μαγνησίας εκτός από τους δήμους Σκιάθου, Σκοπέλου και Αλοννήσου ενώ στην κωδικοποίηση «Λάρισα» περιλαμβάνονται οι δήμοι Λάρισας και Κιλελέρ.

Τρία άτομα δήλωσαν τόπο καταγωγής εκτός της ελληνικής εδαφικής επικράτειας και συγκεκριμένα δήλωσαν τις χώρες Ουκρανία, Ρωσία και Κύπρο.

Να σημειωθεί στο σημείο αυτό, καθόσον δεν κρίνεται απαραίτητο να γίνει γράφημα, ότι η δέκατη τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου ζητούσε από τους ερωτώμενους να αναγράψουν την εθνικότητά τους. Η συντριπτική πλειονότητα απάντησε ότι έχει την ελληνική εθνικότητα και μόλις το 2,41% δήλωσε κάτι διαφορετικό και συγκεκριμένα δηλώθηκαν η αλβανική, η ελληνική/αυστριακή, η ρωσική, η ελληνική/ελβετική και η ουκρανική εθνικότητα.

Διάγραμμα 12: Τόπος καταγωγής των εισακτέων

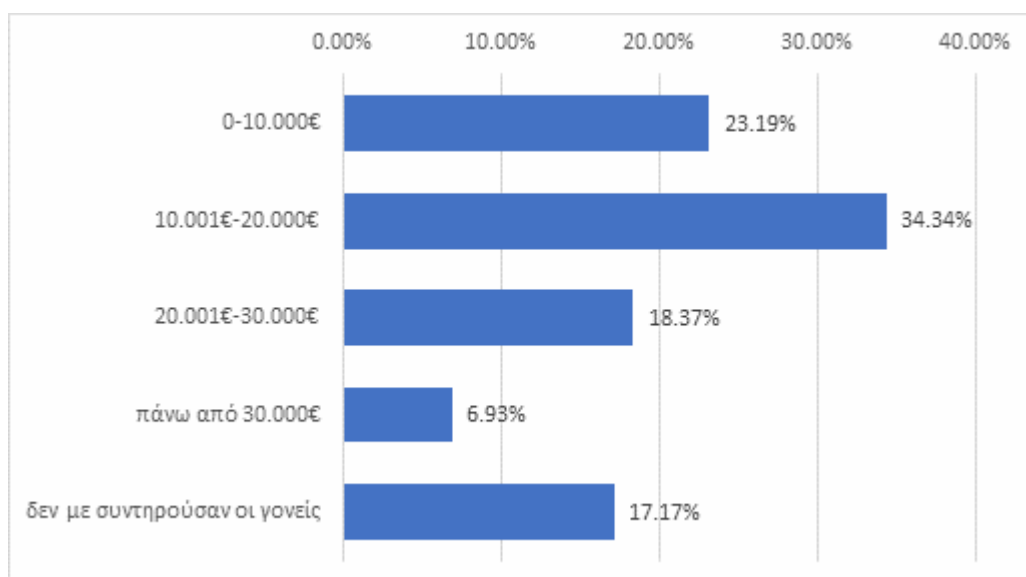

Στην ανοιχτού τύπου ερώτηση «*Παρακαλώ δηλώστε τον τόπο καταγωγής σας*» η αντιπροσώπευση της Βόρειας Ελλάδας (από Θεσσαλία και πάνω) είναι σημαντικά υψηλότερη από την αντίστοιχη της Νότιας Ελλάδας και μάλιστα οι καταγόμενοι από τη Θεσσαλία αποτελούν ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό. Το διάγραμμα 13 έχει δημιουργηθεί με βάση έναν αλγόριθμο όπου η συχνότητα εμφάνισης συγκεκριμένων λέξεων είναι ανάλογη με το μέγεθος απεικόνισής τους.

Το 1/3 σχεδόν του δείγματος προέρχεται/προερχόταν κατά τη διάρκεια των σπουδών του από οικογένειες με εισόδημα από 10.001 ευρώ έως 20.000 ευρώ (34,34%). Ακολουθεί σε αρκετή απόσταση η χαμηλή εισοδηματική κατηγορία των «0-10.000€» με ποσοστό 23,19% και στη συνέχεια η υψηλή ομάδα των «20.001€ - 30.000€». Η κατηγορία «πάνω από 30.000 ευρώ» είναι ιδιαίτερος χαμηλή, αφού μόλις το 6,93% του δείγματος προέχεται από οικογενειακά περιβάλλοντα με τόσο υψηλά εισοδήματα.

Διάγραμμα 15: Εισόδημα των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

Συγκρίνοντας τα ποσοστά των φοιτητών με εισοδήματα έως 20.000 ευρώ τα τελευταία έτη της έρευνας (2015-2017) με τα ποσοστά των φοιτητών με τέτοια εισοδήματα τα δύο πρώτα έτη της έρευνας (πριν τη ψήφιση των μνημονίων) προκύπτει ότι η χαμηλή και η μεσαία εισοδηματική κατηγορία έχουν ανέβει εις βάρος της υψηλής και της πολύ υψηλής κατηγορίας. Για παράδειγμα, το 2008 τα εισοδήματα έως 20.000€ αποτέλεσαν το 50% του δείγματος και τα εισοδήματα από 20.000 ευρώ και πάνω το 34,62%, ενώ το 2017 τα αντίστοιχα εισοδήματα άγγιξαν το 66,67% και 20,51%.

Άξια λόγου είναι η σύγκριση των ετών 2008 και 2009 καθώς και των ετών 2011 και 2012 στην εισοδηματική κατηγορία «πάνω από 30.000 ευρώ». Παρατηρήθηκε στο δείγμα ότι το 2008 οι φοιτητές που προέρχονταν από οικογένειες

με τέτοιου είδους εισοδήματα αντιπροσώπευαν το 11,54%, ενώ το 2009, πριν ψηφιστούν τα μνημόνια, επήλθε μία ανεξήγητα μεγάλη μείωση, αφού μειώθηκαν στο 3,85%. Το ίδιο ποσοστό με το 2009 καταγράφηκε και το 2011, αλλά την επόμενη χρονιά (2012), παρόλο που ψηφίστηκε το δεύτερο μνημόνιο, υπήρξε μία μεγάλη άνοδο των εισακτέων με αυτό το οικονομικό υπόβαθρο. Αυτές οι αυξομειώσεις δεν μπορούν να ερμηνευθούν με βάση τα οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας την υπό μελέτη περίοδο.

Η επιλογή «δεν με συντηρούσαν οι γονείς μου» λαμβάνει αρκετά υψηλά ποσοστά όλα τα έτη και δη το 2014 ανήλθε στο 26,83% ενώ το 2015 υπάρχει μία ανεξήγητη μεγάλη πτώση (8,33%). Την τριετία 2012-2014, όταν δηλαδή τα ελληνικά νοικοκυριά βίωναν εντόνως τις συνέπειες της κρίσης, τα ποσοστά σε αυτή την κατηγορία εκτοξεύτηκαν, γεγονός που μαρτυρά πιθανόν μία προσπάθεια των φοιτητών να αναλάβουν μόνοι τους τα έξοδα φοίτησης τους στα πλαίσια της πιθανής αδυναμίας των γονέων να τους σπουδάσουν. Επισημαίνεται όσοι έδωσαν τη συγκεκριμένη απάντηση δε σημαίνει απαραίτητα ότι ήταν και οικονομικά ανεξάρτητοι.

Συγκρίνοντας την κάθε εισοδηματική κατηγορία ανά έτος αλλά και όλες τις εισοδηματικές κατηγορίες κάθε έτους μεταξύ τους δεν αποτυπώνεται κάποια αξιολογική τάση αυτών, λαμβάνοντας υπόψη και την οικονομική κρίση.

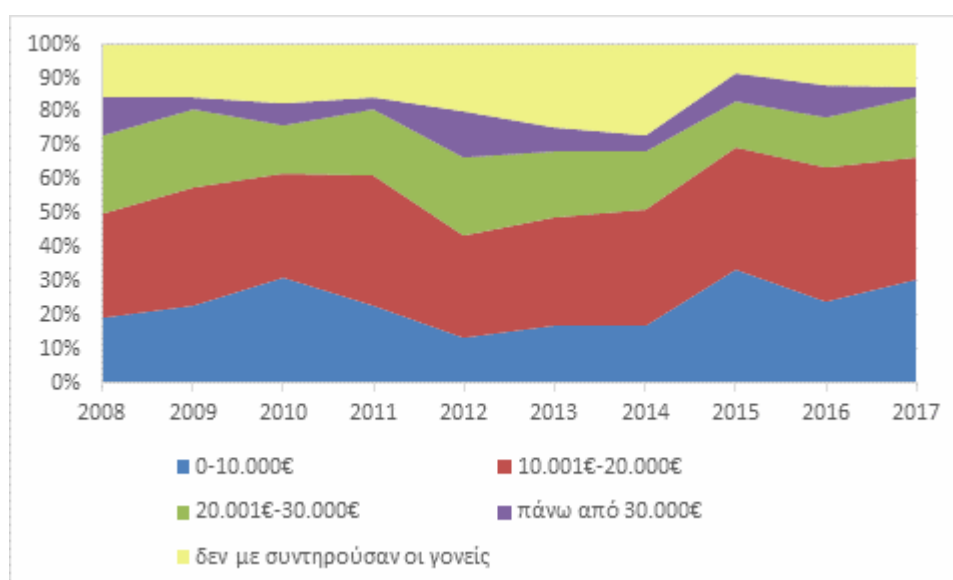
Δεν μπορεί να αποτυπωθεί μία συγκεκριμένη τάση των εισοδημάτων, διότι από το 2008 έως το 2010 υπάρχει μία σταδιακή αύξηση των εισοδημάτων έως 20.000€, το 2011 τα εισοδήματα αυτά κυμαίνονται στο ίδιο ποσοστό με το 2010 με μόνη διαφορά ότι μειώνονται τα εισοδήματα της κατηγορίας έως 10.000€ και αυξάνονται τα εισοδήματα της κατηγορίας έως 20.000€, το 2012 υπάρχει μία μεγάλη πτώση των εισοδημάτων έως 20.000€ της τάξεως του 18% περίπου, τα έτη 2013 έως 2015 αυξάνονται και πάλι σταδιακά, για να μειωθούν εκ νέου το 2016 σε ποσοστό γύρω στο 6% και στο τελευταίο έτος μελέτης αυξάνονται και πάλι ελάχιστα (γύρω στο 3%).

Στην εισοδηματική κατηγορία «0 - 10.000€» τα υπό μελέτη έτη υπάρχουν αυξομειώσεις χωρίς να καταγράφεται κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο. Αναφέρεται μόνο η εκρηκτική αύξηση της ομάδας αυτής από το 17,07% το 2014 στο 33,33% το 2015 και η μεγάλη μείωση της τάξεως περίπου του 9% από το 2015 στο 2016. Στα εισοδήματα από «10.001€ - 20.000€» οι αυξομειώσεις την υπό μελέτη χρονική περίοδο είναι πολύ πιο ομαλές με τη μεγαλύτερη αύξηση να κυμαίνεται γύρω στο 7%

(από το 2010 στο 2011) και τη μεγαλύτερη μείωση γύρω στο 8% (από το 2011 στο 2012). Στα εισοδήματα «20.001 - 30.000» ευρώ πραγματοποιούνται τέσσερις αυξήσεις και τέσσερις μειώσεις, με μόνη άξια λόγου την μείωση των δέκα ποσοστιαίων μονάδων περίπου από το 2009 στο 2010. Στην τελευταία κατηγορία (πάνω από 30.000 ευρώ) μόνο δύο χρονιές καταγράφονται διψήφια ποσοστά και συγκεκριμένα το 2008 και το 2012.

Στο ερωτηματολόγιο υπήρχε άλλη μία κατηγορία που είχε τον τίτλο «Άλλο». Η κατηγορία αυτή δεν επιλέχθηκε από κανέναν.

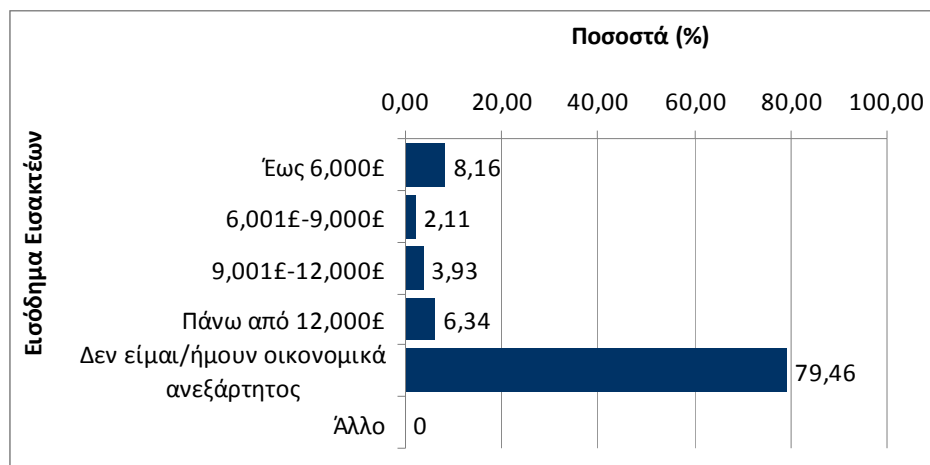
Διάγραμμα 16: Εισόδημα των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους (ανά έτος εισαγωγής)

	2008 %	2009 %	2010 %	2011 %	2012 %	2013 %	2014 %	2015 %	2016 %	2017 %
0-10.000€	19,23	23,08	31,03	23,08	13,33	17,07	17,07	33,33	24,24	30,77
10.001€-20.000€	30,77	34,62	31,03	38,46	30,00	31,71	34,15	36,11	39,39	35,90
20.001€-30.000€	23,08	23,08	13,79	19,23	23,33	19,51	17,07	13,89	15,15	17,95
Πάνω από 30.000€	11,54	3,85	6,90	3,85	13,33	7,32	4,88	8,33	9,09	2,56
δεν με συντηρούσαν οι γονείς	15,38	15,38	17,24	15,39	20,00	24,39	26,83	8,33	12,12	12,82

Στην ερώτηση " Σε περίπτωση που είστε / ήσασταν πλήρως ανεξάρτητοι οικονομικά κατά τη διάρκεια των σπουδών σας, ποιο είναι / ήταν το ατομικό ετήσιο εισόδημα σας;" γύρω στο 20% των ερωτώμενων απάντησε ότι είναι/ήταν πλήρως οικονομικά ανεξάρτητοι κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και δη γύρω στο 6% δήλωσε εισόδημα άνω των 12.000 Ευρώ.

Διάγραμμα 17: Προσωπικό εισόδημα των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

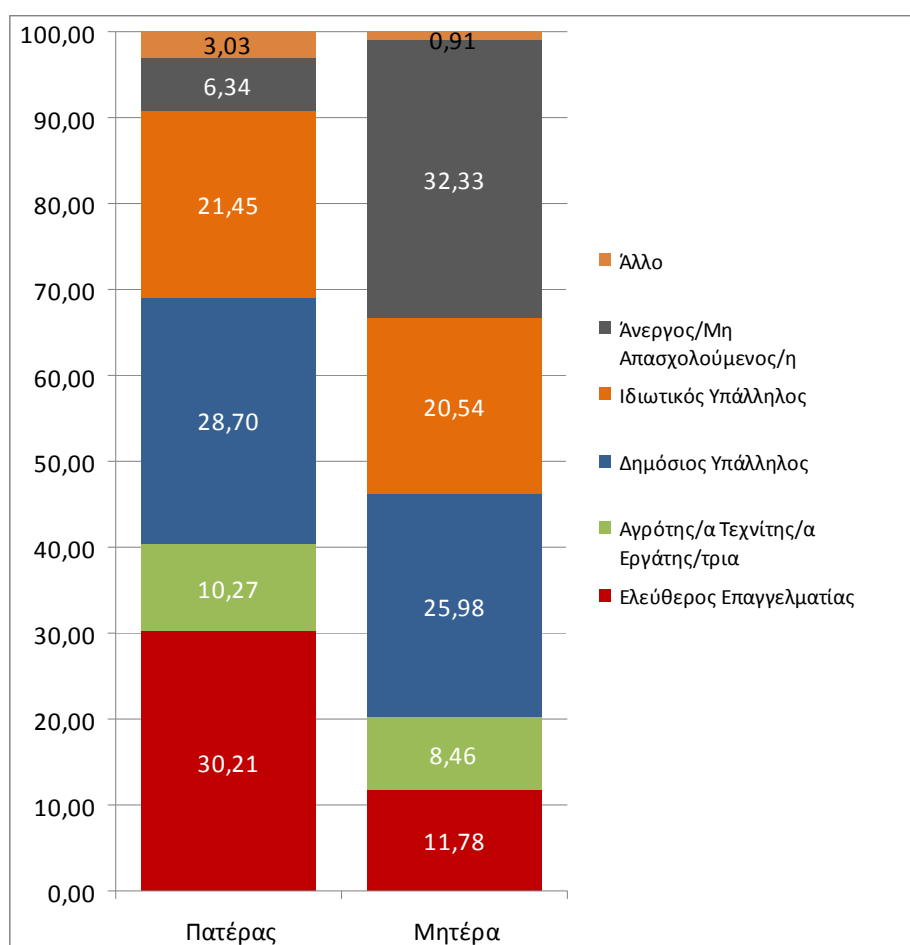
Σε ότι αφορά το επάγγελμα των γονέων των εισακτέων παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ του επαγγέλματος του πατέρα με αυτό της μητέρας. Έτσι, ανάμεσα στους πατέρες των εισακτέων το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών είναι παρόμοιο με αυτό των δημοσίων υπαλλήλων (30,21% και 28,70% αντίστοιχα), ενώ ακολουθούν σε συχνότητα οι ιδιωτικοί υπάλληλοι (21,45%) και οι αγρότες/τεχνίτες/εργάτες (10,27%). Το ποσοστό των μη απασχολούμενων / ανέργων κρίνεται ως αρκετά χαμηλό (6,34%).

Η εικόνα είναι σημαντικά διαφορετική ανάμεσα στις μητέρες των εισακτέων, όπου την πρωτοκαθεδρία πληθυσμιακά έχουν οι άνεργες/μη απασχολούμενες (32,33%), ακολουθούμενες από τις δημοσίου υπαλλήλους (25,98%) και τις ιδιωτικές υπαλλήλους (20,54%). Μόνο το 11,78% των μητέρων είναι ελεύθεροι επαγγελματίες ενώ ακόμη πιο σπάνιο είναι το επάγγελμα της αγρότισσας/τεχνίτισσας/εργάτριας (8,46%).

Λίγες απαντήσεις δόθηκαν στην κατηγορία «Άλλο» και στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος. Ενδεικτικώς αναφέρεται ότι ένας εν ενεργεία φοιτητής αφού επέλεξε αυτή την κατηγορία κατέγραψε και το εξής «ο πατέρας μου είναι συνταξιούχος της πολεμικής αεροπορίας».

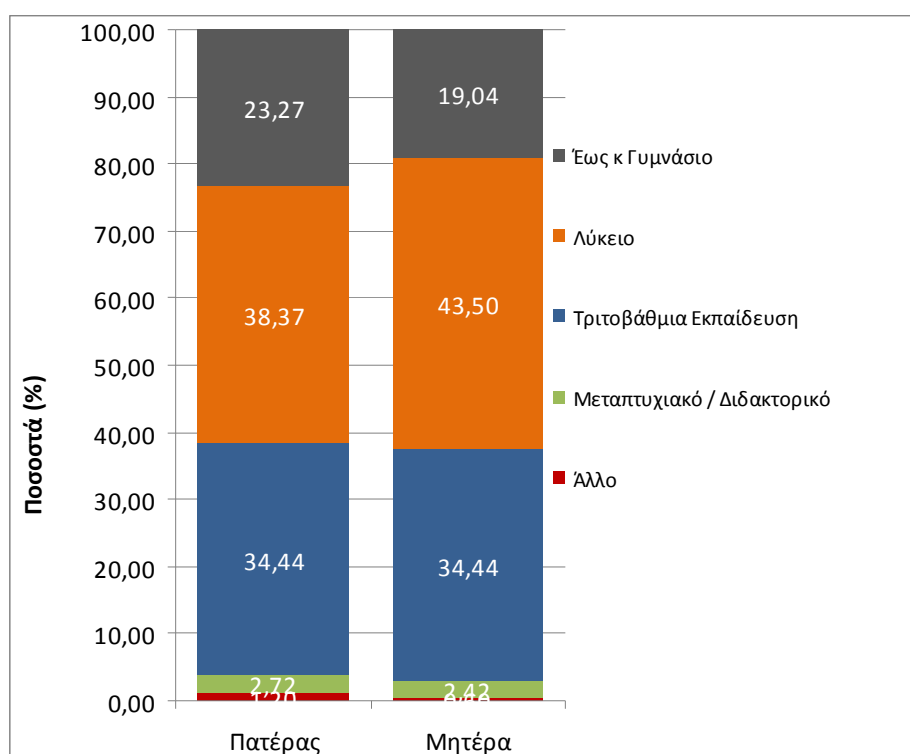

Διάγραμμα 18: Επαγγελματική Κατάσταση των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

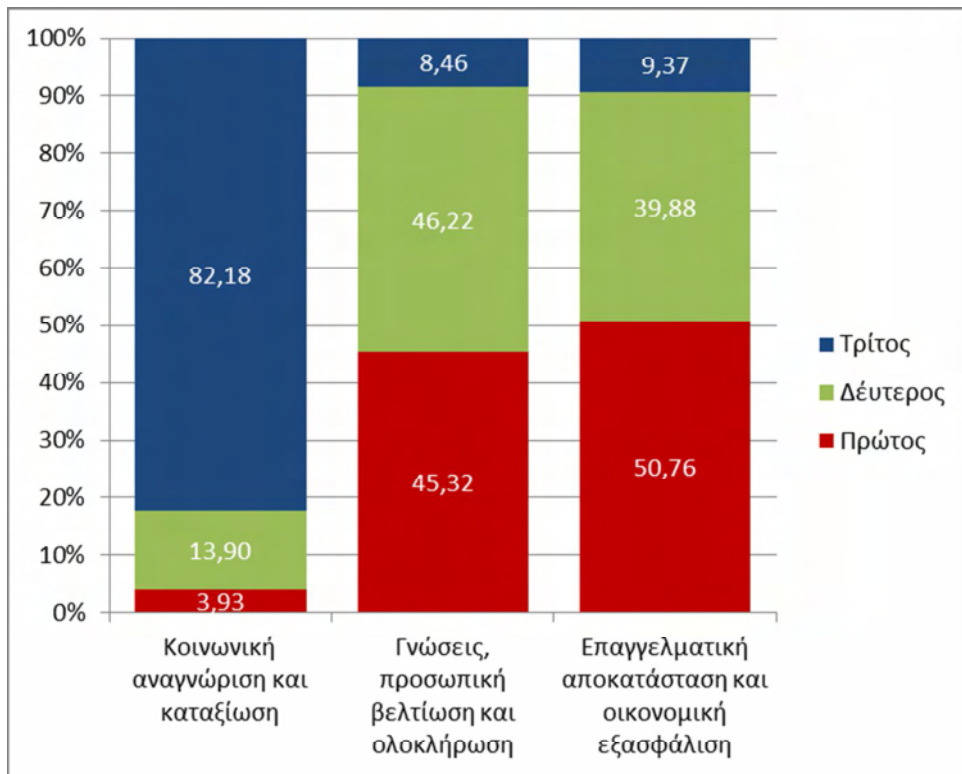
Δεν υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των πατέρων και των μητέρων όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης. Περίπου ένας στους πέντε γονείς είναι απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης, με τους πατέρες να κυμαίνονται στο 23,27% και τις μητέρες στο 19,04%. Οι περισσότεροι γονείς είναι απόφοιτοι Λυκείου (38,37% άνδρες και 43,50% γυναίκες) και ακολουθούν με όχι μεγάλη διαφορά οι γονείς που κατέχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (34,44% και στα δύο φύλα). Το ποσοστό των γονέων που έχει προχωρήσει σε μεταπτυχιακές σπουδές είναι μονοψήφιο.

Διάγραμμα 19: Εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να ιεραρχήσουν τρεις λόγους (με θέση από το ένα έως το τρία, όπου το ‘ένα’ αντιστοιχούσε στην πλέον σημαντική παράμετρο και το ‘τρία’ στη λιγότερο σημαντική) για τους οποίους πρέπει κάποιος να αποκτήσει πτυχίο. Η «επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική εξασφάλιση» κατέγραψε τα υψηλότερα ποσοστά στην πρώτη θέση (50,76%). Ακολουθεί το κριτήριο «γνώσεις, προσωπική βελτίωση και ολοκλήρωση» το οποίο εμφανίζεται ως το πιο σημαντικό για το 45,32% των ερωτώμενων. Η «κοινωνική αναγνώριση και καταξίωση» εμφανίζεται να έχει σαφώς τη μικρότερη βαρύτητα καθώς αναφέρθηκε ως πρώτο κριτήριο μόνο από το 3,93% και ως τρίτο και τελευταίο από τη συντριπτική πλειοψηφία του 82,18%.

Διάγραμμα 20: Σημαντικότεροι λόγοι απόκτησης πτυχίου

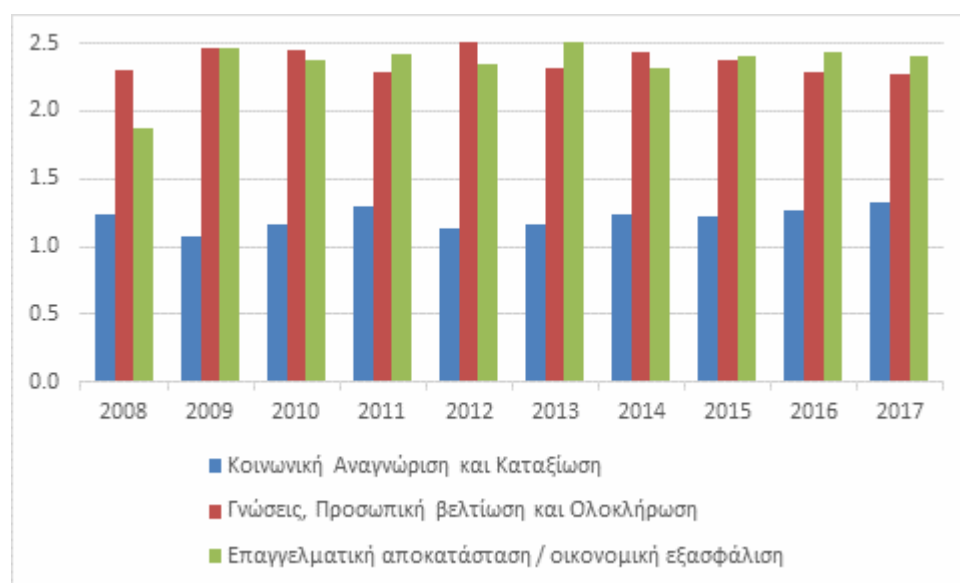
Στο διάγραμμα 21 απεικονίζεται η ως άνω αναλυόμενη ιεράρχηση των σημαντικότερων λόγων απόκτησης πτυχίου ανά έτος εισαγωγής. Στον οριζόντιο άξονα ορίζεται το έτος εισαγωγής και στον κάθετο άξονα ο σταθμισμένος μέσος όρος. Σε όλα τα έτη το κριτήριο «κοινωνική αναγνώριση και καταξίωση» είναι το λιγότερο σημαντικό για τους εισακτέους (καταλαμβάνει πάντα την τρίτη θέση), ενώ τα άλλα δύο κριτήρια δεν έχουν μία σταθερή θέση. Τα έτη 2008, 2012 και 2014 το κριτήριο «γνώσεις, προσωπική βελτίωση και ολοκλήρωση» καταλαμβάνει την πρώτη θέση, το 2009 τα ως άνω κριτήρια ισοβαθμούν και τα υπόλοιπα έτη κυριαρχεί το κριτήριο «επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση». Σημειώνεται ότι το 2014 οι σταθμικοί μέσοι αυτών των κριτηρίων είναι πάρα πολύ κοντά. Τα έτη 2008, 2012 και 2014 ο λόγος «γνώσεις, προσωπική βελτίωση και ολοκλήρωση» κατακτά την πρώτη θέση ενώ τις υπόλοιπες χρονιές η θέση αυτή κατακτάται από το κριτήριο επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση. Αυτές οι εναλλαγές δεν μπορούν να ερμηνευθούν εν συγκρίσει με την οικονομική κρίση. Προκαλεί για παράδειγμα εντύπωση το γεγονός ότι το 2014, δύο μόλις χρόνια μετά τη ψήφιση του δεύτερου μνημονίου οπότε και η κρίση ήταν στο απόγειο της,

υπερισχύει το κριτήριο γνώσεις/προσωπική βελτίωση/ολοκλήρωση ενώ ο μέσος όρος του κριτηρίου επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση είναι ο δεύτερος χαμηλότερος σε όλη την υπό μελέτη δεκαετία, γεγονός μη αναμενόμενο.

Άξια λόγου είναι η πολύ μικρότερη βαρύτητα που αποδίδουν στο κριτήριο «επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση» οι εισακτέοι του 2008, πριν δηλαδή γίνει αντιληπτή από τους Έλληνες η οικονομική κατάσταση της χώρας, σε σχέση με αυτή που αποδίδεται τις υπόλοιπες χρονιές. Αναφέρεται ότι ο μέσος όρος του εν λόγω λόγου το 2008 ήταν 1,88 ενώ το 2017 ήταν 2,40.

Οι απόψεις των εισακτέων για τη σημαντικότητα απόκτησης πτυχίου δε φαίνεται να επηρεάστηκαν από την οικονομική κρίση. Για παράδειγμα το έτος 2014, οπότε και η κρίση ήταν στο απόγειο της, θα ανέμενε κανείς τα οικονομικά κριτήρια να απογειωθούν, ωστόσο η εικόνα που αποτυπώθηκε είναι διαφορετική, αφού οι εισακτέοι εκείνη την χρονιά απέδωσαν μεγαλύτερη αξία στο θέμα της προσωπικής τους ολοκλήρωσης.

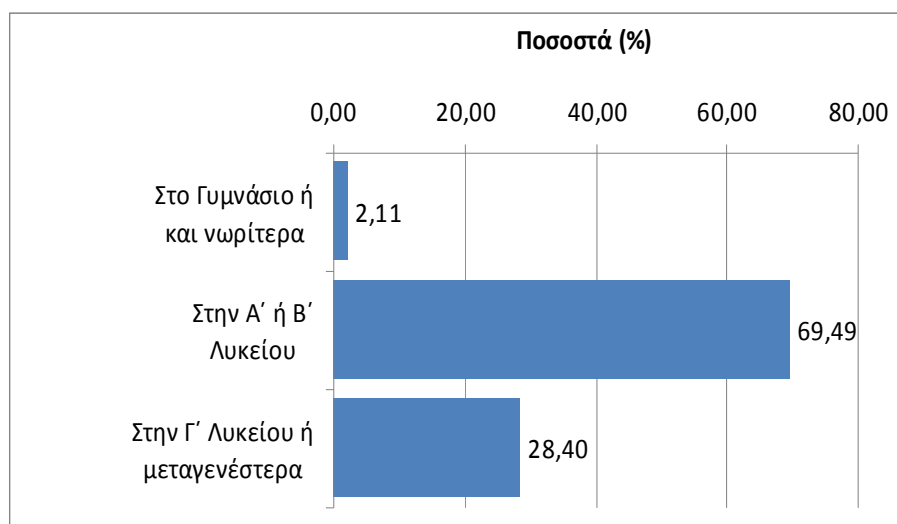
Διάγραμμα 21: Σημαντικότεροι λόγοι απόκτησης πτυχίου (ανά έτος εισαγωγής)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Κοινωνική Αναγνώριση και Καταξίωση	1,23	1,08	1,17	1,29	1,13	1,17	1,24	1,22	1,26	1,33
Γνώσεις, Προσωπική βελτίωση και Ολοκλήρωση	2,31	2,46	2,45	2,29	2,52	2,32	2,44	2,38	2,29	2,28
Επαγγελματική αποκατάσταση κ οικονομική εξασφάλιση	1,88	2,46	2,38	2,42	2,35	2,51	2,32	2,41	2,44	2,40

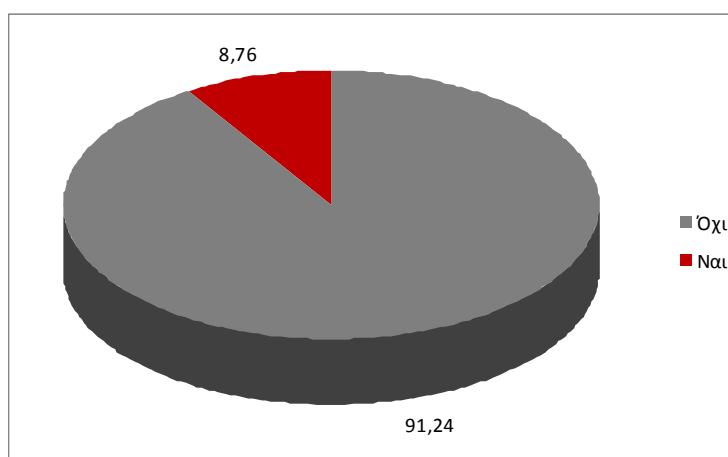
Σχεδόν επτά στους δέκα αποφάσισε το αντικείμενο των σπουδών του στις δύο πρώτες τάξεις του Λυκείου.

Διάγραμμα 22: Χρονική περίοδος επιλογής αντικειμένου σπουδών

Ένα πολύ μικρό ποσοστό των εισακτέων (8,8%) είχε επισκεφτεί το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας πριν το δηλώσει στο μηχανογραφικό του δελτίο. Το ποσοστό κρίνεται ως εξαιρετικά χαμηλό, δεδομένου μαάλιστα του εξαιρετικά υψηλού ποσοστού των εισακτέων από τη ίδια πόλη ή τουλάχιστον από την ευρύτερη περιοχή.

Διάγραμμα 23: Κατά πόσο οι υποψήφιοι είχαν επισκεφθεί τη σχολή πριν την επιλογή τους

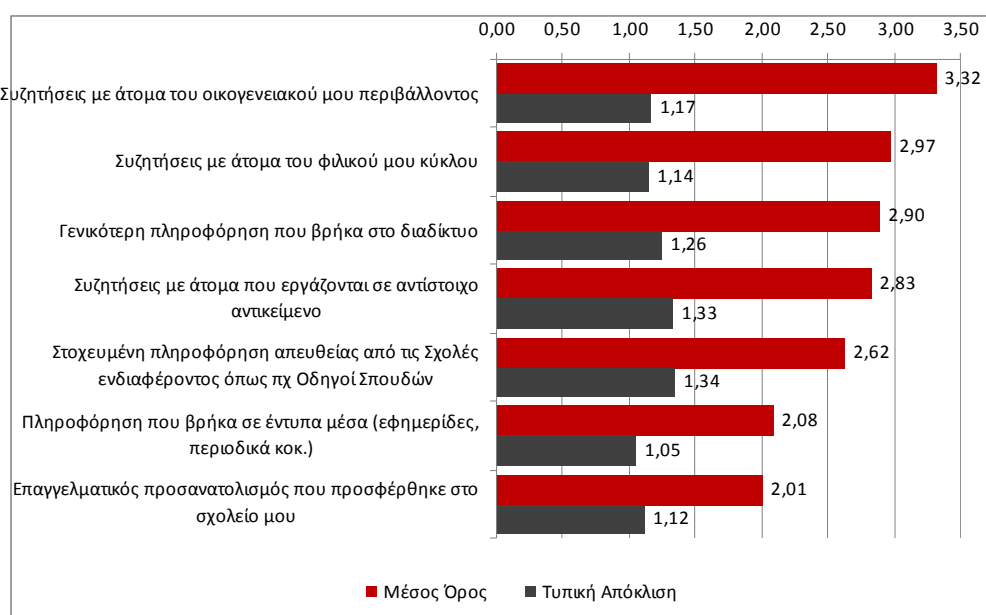

Ένα σημαντικό αντικείμενο διερεύνησης της συγκεκριμένης έρευνας αποτέλεσε ο ρόλος διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για την επιλογή σχολής. Στο πλαίσιο αυτό αξιολογήθηκαν με βάση πενταβάθμια κλίμακα επτά συνολικά πηγές πληροφόρησης. Αναμφίβολα, θα μπορούσαν να αναφερθούν και άλλες πηγές ή οι συγκεκριμένες να εξειδικευτούν περαιτέρω, αλλά όπως γίνεται κατανοητό αυτό δεν ήταν εφικτό. Η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «*Με βάση μία κλίμακα από το 1 έως και το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί στο "Καθόλου" και το 5 στο "Πολύ" πόσο σημαντικό ρόλο θα λέγατε ότι έπαιζαν οι ακόλουθες πηγές πληροφόρησης, ώστε τελικά να αποφασίσετε το αντικείμενο των σπουδών σας;*».

Η πλέον σημαντική πηγή πληροφόρησης με βάση τους μέσους όρους υπήρξαν οι «*συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού περιβάλλοντος*» (Μ.Ο. 3,32), ακολουθούμενη σε αρκετά μεγάλη απόσταση από τις «*συζητήσεις με άτομα του φιλικού κύκλου*» (Μ.Ο. 2,97) και τη «*γενικότερη πληροφόρηση στο διαδίκτυο*» (Μ.Ο. 2,90). Στην τέταρτη θέση κείται «*οι συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο*» (Μ.Ο. 2,83) και στην πέμπτη θέση και σε μεγαλύτερη απόσταση βρίσκεται η «*στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές ενδιαφέροντος όπως πχ Οδηγοί Σπουδών*» (Μ.Ο. 2,62). Οι δύο πιο ασήμαντες πηγές είναι η «*Πληροφόρηση σε έντυπα μέσα (εφημερίδες, περιοδικά κοκ.)*» (Μ.Ο. 2,08) και ο «*Επαγγελματικός προσανατολισμός που προσφέρθηκε στο σχολείο*» (Μ.Ο. 2,01).

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο «*επαγγελματικός προσανατολισμός που προσφέρθηκε στο σχολείο*» παρουσιάζει τη δεύτερη μικρότερη τυπική απόκλιση, γεγονός που σημαίνει ότι οι απαντήσεις των μαθητών όσον αφορά αυτή την πηγή πληροφόρησης παρουσιάζουν ομοιογένεια. Αντίθετα, οι «*συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο*» και η «*στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές ενδιαφέροντος όπως πχ Οδηγοί Σπουδών*» χαρακτηρίζονται από τις υψηλότερες τυπικές αποκλίσεις, ήτοι δεν παρουσιάζουν ομοιογένεια στις βαθμολογίες που έλαβαν. Για παράδειγμα, η πηγή πληροφόρησης «*συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο*» είναι πιθανό με βάση τη θεωρία να είναι πολύ σημαντική για τους εισακτέους που προέρχονται από οικογένειες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και λίγο σημαντική για το δείγμα που οι γονείς του είναι χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

Διάγραμμα 24: Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής

Σκοπός της παραγοντικής ανάλυσης είναι να βρει την ύπαρξη κοινών παραγόντων ανάμεσα σε μία ομάδα μεταβλητών. Με τη μέθοδο αυτή γίνεται προσπάθεια να μειωθεί ο αριθμός των μεταβλητών, οι οποίες είναι επιθυμητό να αναλυθούν, αφού δημιουργούνται νέες μεταβλητές, οι παράγοντες. Η ανάλυση αυτή βοηθάει στην επεξήγηση των συσχετίσεων που υπάρχουν στα δεδομένα, οι οποίες θεωρείται ότι οφείλονται αποκλειστικά στην ύπαρξη κάποιων κοινών παραγόντων που δημιούργησαν τα δεδομένα (Αγγελίδης, 2016).

Για να εφαρμοστεί η παραγοντική ανάλυση το μέγεθος του δείγματος δεν μπορεί να είναι μικρότερο των πενήντα ατόμων και κατά προτίμηση πρέπει να είναι μεγαλύτερο των εκατό ατόμων. Η πλέον αποδεκτή αναλογία είναι δέκα άτομα για κάθε μεταβλητή. Επίσης, είναι απαραίτητο να γίνουν έλεγχοι ως προς την καταλληλότητα των δεδομένων και των μεταβλητών για τη δημιουργία παραγόντων. Συγκεκριμένα, α) θα πρέπει να εξακριβωθεί αν υπάρχουν συσχετίσεις ανάμεσα στις μεταβλητές, γιατί αν δεν υπάρχουν δε θα εντοπιστούν κοινοί παράγοντες. Τιμές στον πίνακα συσχετίσεων μεγαλύτερες του 0,40 σε απόλυτη τιμή είναι ευπρόσδεκτες, β) η ορίζουσα του δειγματικού πίνακα συσχέτισης να είναι μεγαλύτερη από 0,00001, γ) έλεγχος της υπόθεσης της σφαιρικότητας - Bartlett's test of sphericity (η υπόθεση της σφαιρικότητας θα πρέπει να απορρίπτεται δηλαδή $p < 0,05$) δ) εξέταση της

πολυσυγγραμμικότητας (αν $KMO > 0,6$ συνεχίζεται η παραγοντική ανάλυση) και ε) έλεγχος του δείκτη Measure of Sampling Adequacy (αν $MSA > 0,5$ υπάρχει καταλληλότητα) (Αγγελίδης, 2016).

Για τον καθορισμό του πλήθους των παραγόντων μπορεί να χρησιμοποιηθεί το κριτήριο του Kaiser. Ο αριθμός των παραγόντων είναι ίσος με τον αριθμό των ιδιοτιμών του πίνακα συσχέτισης που είναι μεγαλύτερες από τη μονάδα. Κάθε παράγοντας με ιδιοτιμή μεγαλύτερη του 1 θεωρείται σημαντικός, ενώ κάθε παράγοντας με ιδιοτιμή μικρότερη του 1 θεωρείται μη σημαντικός και αγνοείται (Αγγελίδης, 2016).

Με την περιστροφή των παραγόντων γίνεται προσπάθεια να γίνουν οι παράγοντες πιο ερμηνεύσιμοι. Η περιστροφή δεν αλλάζει κάποια από τα χαρακτηριστικά του μοντέλου (πχ ποσό της διακύμανσης συνδιακύμανσης που ερμηνεύει το μοντέλο) παρά μόνο τις τιμές των επιβαρύνσεων. Μία βασική μέθοδος περιστροφής είναι η Varimax, η οποία προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει τον αριθμό των μεταβλητών που έχουν μεγάλες επιβαρύνσεις για κάθε παράγοντα (Αγγελίδης, 2016). Η εν λόγω περιστροφή εφαρμόστηκε και στην παραγοντική ανάλυση της παρούσας έρευνας.

Στην προκειμένη περίπτωση πριν την εφαρμογή της παραγοντικής ανάλυσης στη περίπτωση των πηγών πληροφόρησης έγινε έλεγχος όλων των απαραίτητων προϋποθέσεων που καθιστούν την ανάλυση αξιόπιστη. Ειδικότερα:

α) υπάρχουν 2 ζεύγη μεταβλητών με συντελεστή συσχέτισης μεγαλύτερο από 0,4 (σε απόλυτη τιμή):

- Συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού μου κύκλου – συζητήσεις με άτομα του φιλικού μου κύκλου (0,490)
- Πληροφόρηση που βρήκα σε έντυπα μέσα – πληροφόρηση που βρήκα στο διαδίκτυο (0,505)

β) η ορίζουσα του δειγματικού πίνακα συσχέτισης είναι $0,350 > 0,00001$

γ) $p=0,00 < 0,05$ και $\chi^2 - \text{Chi Square} = 343,304$

δ) η τιμή KMO είναι $0,644 > 0,6$

ε) $MSA > 0,5$ σε όλες τις μεταβλητές (επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο: $a= 0,737$, οικογενειακό περιβάλλον: $a=0,584$, φιλικό περιβάλλον: $a= 0,623$, επαφή με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο: $a= 0,744$, διαδίκτυο: $a= 0,604$, έντυπα μέσα: $a= 0,609$ και πληροφόρηση από τις ίδιες τις σχολές: $a= 0,709$)

Με το όριο της ιδιοτιμής στο 1 προκύπτουν 2 παράγοντες που ερμηνεύουν αθροιστικά το 52,514% της διακύμανσης και δεδομένου ότι το ποσοστό ξεπερνά το 50% το αποτέλεσμα θεωρείται ικανοποιητικό. Καθώς στην ανάλυση προέκυψε και ένας παράγοντας με ιδιοτιμή πολύ κοντά στο 1 και συγκεκριμένα με τιμή 0,989 θεωρήθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθεί και αυτός στο τελικό μοντέλο. Έτσι η αθροιστική ερμηνεία της διακύμανσης ανήλθε σε 66,637%. Το ποσοστό αυτό κρίνεται ως ιδιαίτερος ικανοποιητικό αφού σύμφωνα με τους Fabrigar et al. (1999), το παραπάνω ποσοστό υπερβαίνει το ελάχιστο αποδεκτό ποσοστό διακύμανσης, δηλαδή το 50% για τους παράγοντες που εξάγονται.

Πίνακας 3: Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής - Factor Analysis – Πίνακας Ερμηνείας της Διασποράς

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2,164	30,912	30,912	2,164	30,912	30,912	1,658	23,685	23,685
2	1,512	21,602	52,514	1,512	21,602	52,514	1,604	22,920	46,604
3	,989	14,123	66,637	,989	14,123	66,637	1,402	20,033	66,637
4	,738	10,539	77,176						
5	,637	9,106	86,283						
6	,504	7,195	93,478						
7	,457	6,522	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Στον πίνακα 5 οι παράγοντες που προέκυψαν εμφανίζονται ιεραρχημένοι με βάση το ποσοστό της ερμηνείας της διασποράς, όπως εκφράζεται από τις ιδιοτιμές τους. Οι αριθμοί που εμφανίζονται δίπλα από κάθε παράμετρο περιγράφουν το συντελεστή συσχέτισης με την κεντρική τιμή του κάθε παράγοντα. Αυτή η τιμή μπορεί θεωρητικά να ποικίλει από +1 (ακραία θετική σχέση) έως και -1 (ακραία αρνητική σχέση). Τιμές κοντά στο 0 σηματοδοτούν πιο χαλαρή σχέση (δηλ. χαμηλή συσχέτιση). Οι παράμετροι που έχουν τις μεγαλύτερες τιμές (σε απόλυτη τιμή) κατ'αρχήν συσχετίζονται πιο έντονα μεταξύ τους και κατά δεύτερο λόγο είναι αυτές που χαρακτηρίζουν πιο έντονα τον κάθε παράγοντα. Εκ των υστέρων, ερμηνεύοντας ποιοτικά τα χαρακτηριστικά αυτών των παραμέτρων, δόθηκε και ένα όνομα στον κάθε παράγοντα.

Στον πρώτο παράγοντα παρουσιάζονται υψηλές τιμές στο «Συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού περιβάλλοντος» (0,84) και στο «Συζητήσεις με άτομα του φιλικού κύκλου» (0,83) και σχετικά υψηλή τιμή στο «Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο» (0,47). Κυρίως με βάση τα δύο πρώτα δίνεται το όνομα ΑΜΕΣΟΣ ΚΥΚΛΟΣ. Στο δεύτερο παράγοντα το διαδίκτυο (0,85) και τα έντυπα μέσα (0,84) έχουν τις μεγαλύτερες τιμές και εξ ου το όνομα ΑΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ενώ ο τρίτος παράγοντας λαμβάνει το όνομα ΕΠΙΣΗΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ διότι τις μεγαλύτερες τιμές καταγράφουν οι κρατικές δομές, όπως το σχολείο (0,79) και οι σχολές (0,68).

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι εάν κάποιος δήλωσε ότι το οικογενειακό περιβάλλον διαδραμάτισε "πολύ" σημαντικό ρόλο στην απόφαση επιλογής σχολής θα έδωσε πιθανότατα την ίδια απάντηση ("πολύ") και στην επιλογή φιλικό περιβάλλον ή τουλάχιστον θα έδωσε την απάντηση "αρκετά" σημαντικό ρόλο που αντιστοιχεί στο νούμερο 4 στη βαθμολογική κλίμακα. Το ίδιο ισχύει και για τη σχέση των πηγών πληροφόρησης: έντυπα μέσα και διαδίκτυο. Στην τελευταία ομάδα οι σχέσεις μεταξύ των κυρίαρχων πηγών δεν είναι τόσο έντονες.

Πίνακας 4: Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής - Factor Analysis – Factors από το Rotated Component Matrix

ΑΜΕΣΟΣ ΚΥΚΛΟΣ	1
Συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού μου περιβάλλοντος	0,84
Συζητήσεις με άτομα του φιλικού μου κύκλου	0,83
Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο	0,47
Επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο μου	0,11
Γενικότερη πληροφόρηση που βρήκα στο διαδίκτυο	0,10
Πληροφόρηση που βρήκα σε έντυπα μέσα	-0,01
Στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές	-0,11

ΑΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	2
Γενικότερη πληροφόρηση που βρήκα στο διαδίκτυο	0,85
Πληροφόρηση που βρήκα σε έντυπα μέσα	0,84
Στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές	0,36
Συζητήσεις με άτομα του φιλικού μου κύκλου	0,18
Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο	0,06
Επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο μου	-0,03
Συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού μου περιβάλλοντος	-0,11

ΕΠΙΣΗΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ	3
Επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο μου	0,79
Στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές	0,68
Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο	0,55
Γενικότερη πληροφόρηση που βρήκα στο διαδίκτυο	0,11
Πληροφόρηση που βρήκα σε έντυπα μέσα	0,08
Συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού μου περιβάλλοντος	0,06
Συζητήσεις με άτομα του φιλικού μου κύκλου	0,05

Υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι συσταδοποίησης, με πιο διαδεδομένη την ιεραρχική κατηγοριοποίηση δεδομένων. Η μία εκ των δύο κύριων προσεγγίσεων των ιεραρχικών αλγορίθμων συσταδοποίησης είναι η συσσωρευτική μέθοδος. Η Ιεραρχική Συσσωρευτική μέθοδος ταξινόμησης (Hierarchical Agglomerative Clustering) χρησιμοποιήθηκε και στην παρούσα περίπτωση. Υπήρχε η δυνατότητα τμηματοποίησης είτε με βάση τους ερωτώμενους είτε με βάση τις πηγές πληροφόρησης. Τελικά, επιλέχθηκε η τμηματοποίηση με βάση τις πηγές πληροφόρησης, καθώς υφίστανται σαφώς λιγότερες περιπτώσεις προς κατάταξη.

Αρχικά, δημιουργήθηκε ο πίνακας αποστάσεων (proximity ή distance matrix) στον οποίο φαίνονται οι υπολογιζόμενες αποστάσεις μεταξύ των πηγών που περιλαμβάνονται στη μελέτη. Στον πίνακα αυτό οι πηγές πληροφόρησης υπάρχουν τόσο οριζόντια όσο και κάθετα και δίνεται η αντίστοιχη τιμή της απόστασης εκεί που διασταυρώνονται. Προφανώς για την ίδια πηγή η απόσταση είναι μηδέν. Μετά από κάθε συνένωση ο πίνακας υπολογίζεται εκ νέου θεωρώντας ως νέο στοιχείο την καινούρια συστάδα που προκύπτει (Kaushik, 2016).

Στο πρώτο στάδιο σύνδεσης, όταν κάθε πηγή αποτελούσε κλάση από μόνη της, οι αποστάσεις μεταξύ των πηγών καθορίστηκαν από το επιλεγμένο μέτρο απόστασης. Κατόπιν, αφού σε πρώτη φάση τα δύο πιο κοντινά στοιχεία συγχωνεύτηκαν σε μία συστάδα, καθορίστηκε η χρήση ενός κριτηρίου σύνδεσης, βάση του οποίου υπολογίστηκε η απόσταση αυτής της νέας συστάδας με τις υπόλοιπες. Επιλέχθηκε το κριτήριο μέσης απόστασης (average linkage). Η διαδικασία συγχώνευσης συνεχίστηκε μέχρι τελικά να τοποθετηθούν και οι επτά πηγές πληροφόρησης που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο παράδειγμα σε μία συστάδα (Kaushik, 2016). Αυτή η διαδικασία φαίνεται απεικονιστικά στο δενδρόγραμμα.

Η διαδοχική δημιουργία νέων συστάδων μπορεί να αναπαρασταθεί γραφικά με τη βοήθεια ενός δενδρογράμματος. Ουσιαστικά, κάθε επίπεδο ενός

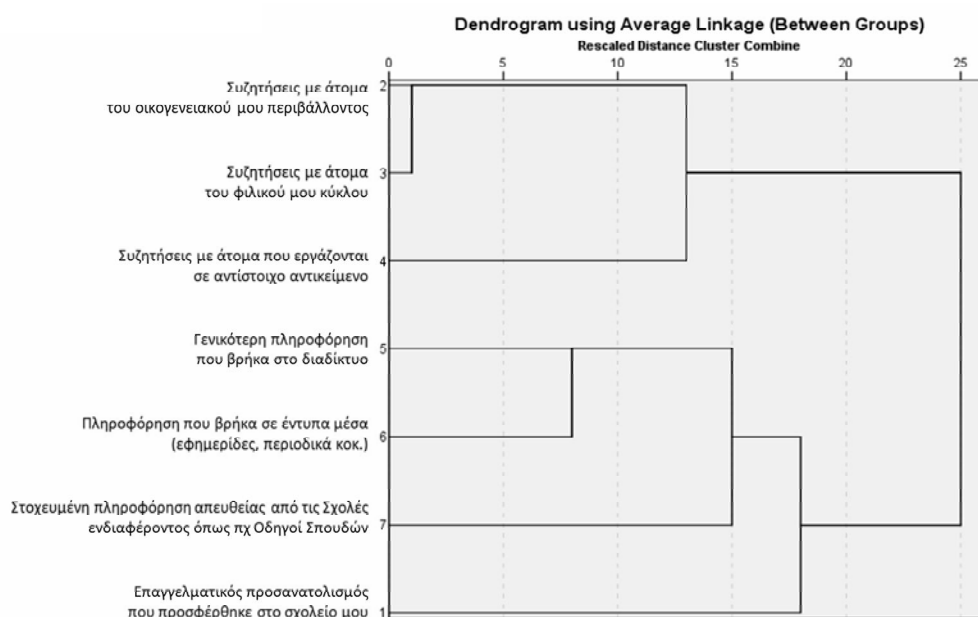
δενδροδιαγράμματος ορίζει ένα βήμα του αλγορίθμου. Το βασικό χαρακτηριστικό των ιεραρχικών αλγορίθμων είναι ότι δεν χρειάζεται να υποθέσουμε ένα συγκεκριμένο αριθμό συστάδων, αφού οποιοσδήποτε αριθμός μπορεί να επιτευχθεί, απλά κόβοντας το δενδρόγραμμα στο κατάλληλο επίπεδο (Kaushik, 2016). Οι ομάδες που δημιουργούνται «νωρίτερα» στο δενδρόγραμμα αντιστοιχούν σε εντονότερη σχέση, δηλαδή οι ομάδες που δημιουργούνται έχουν ολοένα και μικρότερη ομοιογένεια.

Στον κάθετο άξονα του δενδροδιαγράμματος είναι τοποθετημένες οι πηγές πληροφόρησης και στον οριζόντιο άξονα οι αποστάσεις. Όπως παρατηρείται, στην αρχή σχηματίζει ομάδα το οικογενειακό και το φιλικό περιβάλλον καταδεικνύοντας την πλέον έντονη σχέση που υπάρχει μεταξύ τους (δηλαδή οι απαντήσεις στις αντίστοιχες ερωτήσεις συνδιακυμαίνονται σε μεγάλο βαθμό). Στη συνέχεια σχηματίζει ομάδα το διαδίκτυο με τα έντυπα μέσα και κατόπιν στην πρώτη σχηματισθείσα ομάδα ενοποιείται η παράμετρος «Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο» αλλά η σχετικά μεγάλη απόσταση στην οποία συμβαίνει αυτό καταδεικνύει ότι αυτή η παράμετρος είναι περιφερειακή ως προς την ομάδα αυτή. Έπειτα, προστίθεται στη δεύτερη ομάδα που είχε δημιουργηθεί η παράμετρος «Στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές ενδιαφέροντος όπως πχ. οι οδηγοί Σπουδών» και ακολούθως αναδύεται μία νέα ομάδα, αποτελούμενη από τα Μ.Μ.Ε και την πληροφόρηση που προέρχεται από τις σχολές και το σχολείο. Στο σημείο αυτό υπάρχουν δύο μεγάλες ομάδες, εκ των οποίων η μία θα μπορούσε να ονομαστεί «αδόμητη πληροφόρηση μέσω ανθρώπινης επαφής» (αποτελείται από το οικογενειακό και το φιλικό περιβάλλον και τα άτομα που εργάζονται σε παρόμοιο αντικείμενο) και η άλλη θα μπορούσε να ονομαστεί «δομημένη πληροφόρηση» (συγκροτείται από έντυπα μέσα, διαδίκτυο, σχολές ενδιαφέροντος και σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό). Αυτές οι δύο ομάδες ενώνονται σε μία και μοναδική. Η μεγάλη απόσταση στην οποία πραγματοποιείται αυτό καταδεικνύει το γεγονός ότι λειτουργούν σχετικά αυτόνομα – η με άλλα λόγια το αν κάποιος υποψήφιος αποδίδει μεγάλη βαρύτητα στη μία ομάδα, αυτό είναι σχετικά ανεξάρτητο από το τη βαρύτητα που αποδίδει στην άλλη.

Πρακτικά, οι ερωτώμενοι για παράδειγμα που κατέγραψαν ως πολύ σημαντικό το οικογενειακό περιβάλλον τείνουν να καταγράφουν σε μεγάλο βαθμό ως πολύ σημαντικό και το φιλικό περιβάλλον, ενώ είναι πιθανό να σημειώνουν ως

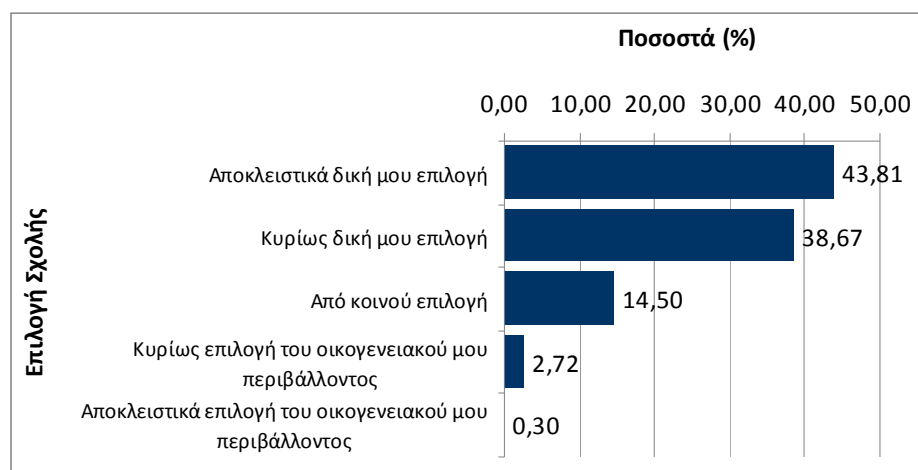
καθόλου ή λίγο σημαντική την πληροφόρηση από τις ίδιες τις σχολές (πχ οδηγοί σπουδών).

Διάγραμμα 25: Σημαντικότητα ρόλου διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής - Δενδρόγραμμα από Hierarchical Clustering των παραμέτρων

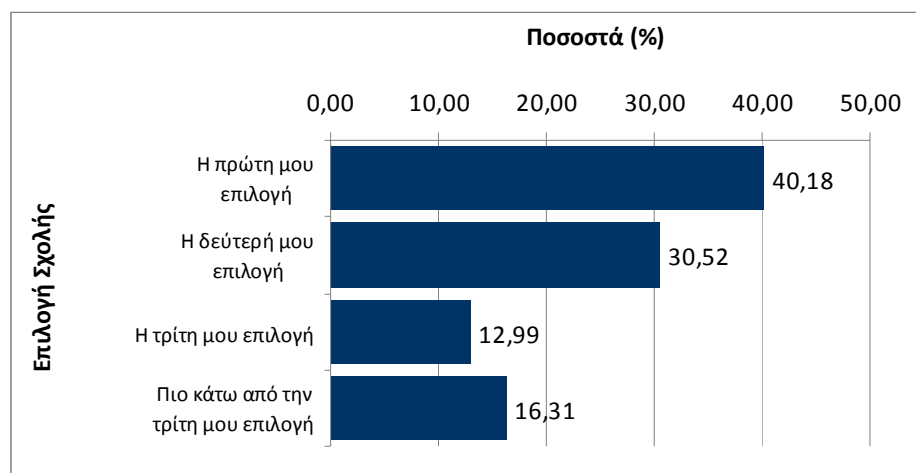
Το 43,8% των εισακτέων του δείγματος αναφέρουν ότι η επιλογή υπήρξε αποκλειστικά δική τους, αφήνοντας ένα ποσοστό της τάξης του 56,2% όπου το οικογενειακό περιβάλλον είχε έστω και μία μικρή συμβολή.

Διάγραμμα 26: Επιλογή Σχολής – Προσωπική έναντι Οικογενειακής Επιλογής

Το ποσοστό των υποψηφίων που δήλωσαν ότι το συγκεκριμένο τμήμα αποτέλεσε την πρώτη ή τη δεύτερη επιλογή του κρίνεται ως ιδιαίτερα υψηλό (70,7%).

Διάγραμμα 27: Ιεράρχηση επιλογής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο μηχανογραφικό δελτίο

Από το διάγραμμα 28 γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι κάθε χρονιά όταν ανεβαίνει το ποσοστό αυτών που δήλωσαν το τμήμα ως πρώτη επιλογή ταυτόχρονα μειώνεται το ποσοστό όσων το δήλωσαν ως δεύτερη επιλογή (όχι κατά ανάλογο τρόπο) και αντιστρόφως.

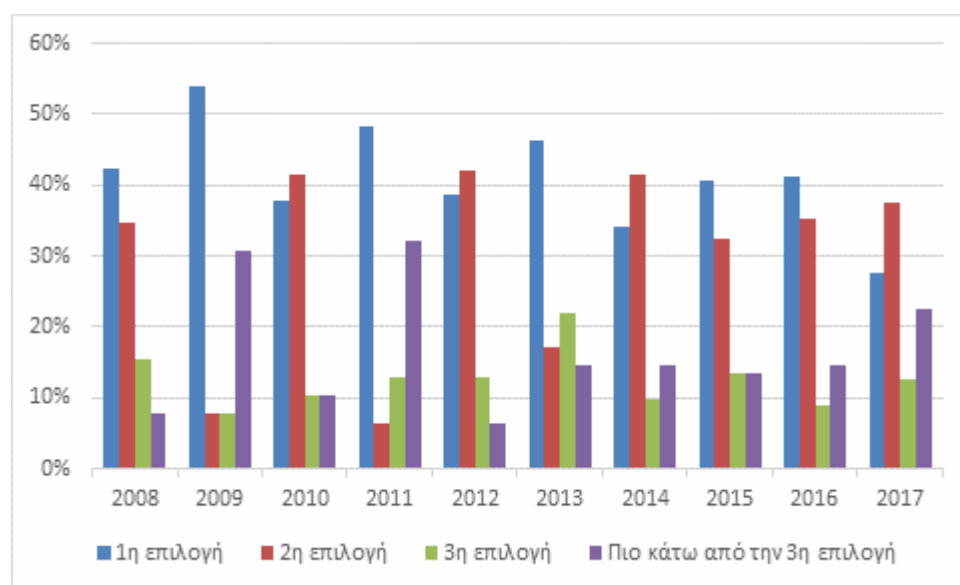
Η ιεράρχηση του τμήματος ως πρώτη επιλογή παρουσιάζει διάφορες αυξομειώσεις από χρονιά σε χρονιά. Άξιο λόγου είναι το έτος 2009, οπότε και το τμήμα παρουσιάζει ένα μεγάλο ποσοστό προτίμησης από τους εισακτέους ως πρώτη τους επιλογή (53,85%). Χαρακτηριστική επίσης είναι η πτώση ως πρώτη επιλογή από το 2008 στο 2017, από το 42,31% έφτασε στο 27,50%.

Ως δεύτερη επιλογή στο μηχανογραφικό δελτίο των εισακτέων παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τη χρονική περίοδο 2008 έως 2011 και συγκεκριμένα από ένα υψηλό ποσοστό ιεράρχησης το 2008 (36,42%) μειώθηκε δραματικά το 2009 (7,69%), για να εξαπλασιαστεί το 2010 (41,38%) και να μειωθεί και πάλι το 2011 (6,45%).

Αθροίζοντας ανά έτος τα ποσοστά των κατηγοριών «πρώτη επιλογή» και «δεύτερη επιλογή», οι αυξομειώσεις που παρατηρούνται δεν είναι ερμηνεύσιμες σε σχέση με την οικονομική κρίση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τις χρονιές 2010 και

2012, ήτοι τα έτη που ψηφίστηκαν τα μνημόνια, καταγράφονται τα μεγαλύτερα ποσοστά (79,31% και 80,65% αντίστοιχα) προτίμησης της σχολής ως πρώτη ή δεύτερη επιλογή ενώ τις αμέσως επόμενες χρονιές, δηλαδή το 2011 και το 2012 σημειώνονται δύο από τα τρία μικρότερα ποσοστά, 54,84% και 63,41% αντιστοίχως, της υπό μελέτη δεκαετίας.

Διάγραμμα 28: Ιεράρχηση επιλογής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο μηχανογραφικό δελτίο (ανά έτος εισαγωγής)

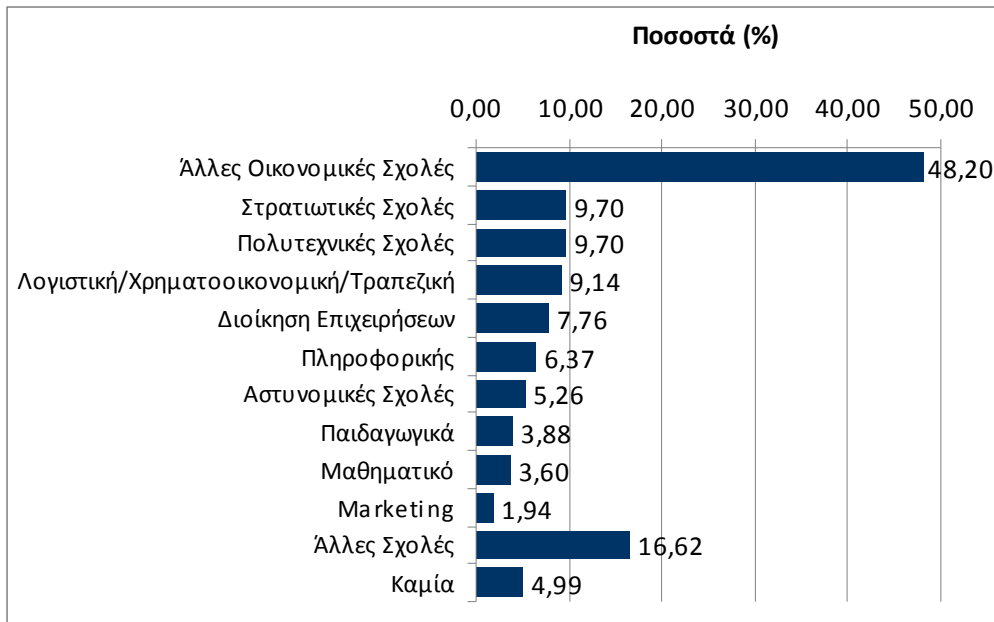
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1^η επιλογή	42,31%	53,85%	37,93%	48,39%	38,71%	46,34%	34,15%	40,54%	41,18%	27,50%
2^η επιλογή	34,62%	7,69%	41,38%	6,45%	41,94%	17,07%	41,46%	32,43%	35,29%	37,50%
3^η επιλογή	15,38%	7,69%	10,34%	12,90%	12,90%	21,95%	9,76%	13,51%	8,82%	12,50%
Πιο κάτω από την 3η επιλογή	7,69%	30,77%	10,34%	32,26%	6,45%	14,63%	14,63%	13,51%	14,71%	22,50%

Για την καλύτερη κατανόηση και οπτικοποίηση των απαντήσεων στην ανοιχτού τύπου ερώτηση "Ποιες άλλες σχολές υπήρξαν ανάμεσα στις κορυφαίες επιλογές σας. Μπορείτε να αναφέρετε ως και τρεις" δημιουργήθηκε το διάγραμμα 29. Το μέγεθος της κάθε κατηγορίας στο διάγραμμα συνδέεται με τη συχνότητα αναφοράς. Δεν ήταν δυνατή η δημιουργία μενού προσχεδιασμένων επιλογών για τις σχολές (θα περιελάμβανε δεκάδες και θα ήταν μη λειτουργικό).

Διάγραμμα 30: Άλλες επιλογές στο μηχανογραφικό δελτίο

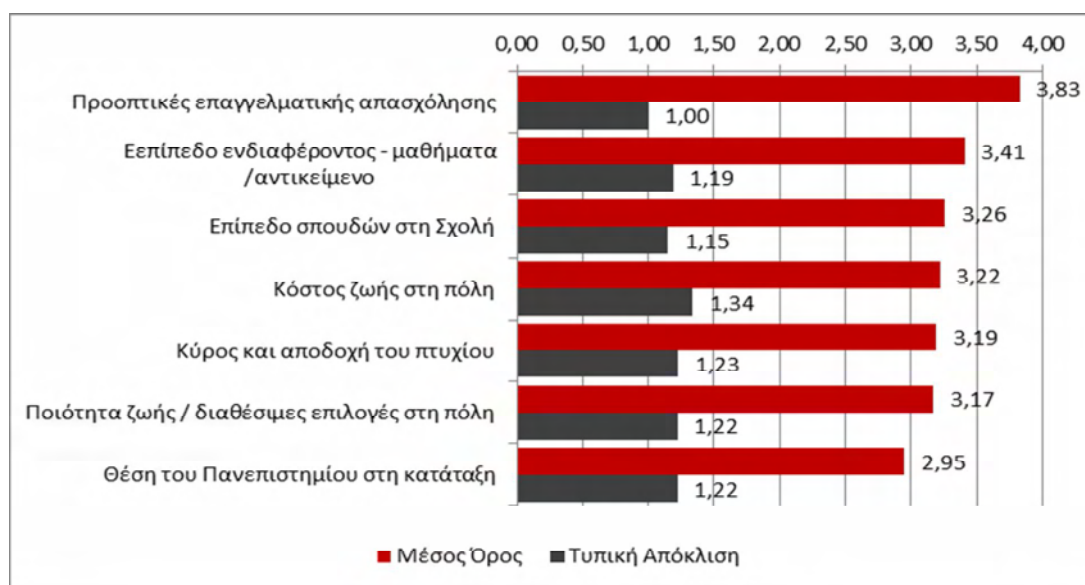

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν τη βαρύτητα επτά συνολικά κριτηρίων που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η ερώτηση ήταν η εξής: "Με βάση μία κλίμακα από το 1 έως και το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί στο 'Καθόλου' και το 5 στο 'Πολύ' πόσο σημαντικό ρόλο θα λέγατε ότι έπαιζαν τα ακόλουθα κριτήρια για την επιλογή σας να δηλώσετε το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας".

Με διαφορά, τις υψηλότερες συχνότητες ως «πολύ σημαντικό» κατέγραψε το κριτήριο «προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης που εξασφαλίζει το πτυχίο» (Μ.Ο. 3,83). Η τυπική απόκλιση, που είναι η χαμηλότερη ανάμεσα στα κριτήρια, καταδεικνύει επιπρόσθετα τον υψηλό βαθμό συμφωνίας για αυτό το κριτήριο ανάμεσα στους εισακτέους που συμμετείχαν στην έρευνα. Το «επίπεδο ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν τα μαθήματα και το αντικείμενο των σπουδών» έρχεται δεύτερο, αν και σε κάποια απόσταση (Μ.Ο. 3,41) σε σχέση με το πρώτο, ακολουθούμενο από το «επίπεδο σπουδών στη Σχολή» (Μ.Ο. 3,26). Στη μέση της κατάταξης των κριτηρίων βρίσκεται το «κόστος ζωής στην πόλη όπου βρίσκεται η Σχολή» με Μ.Ο 3,22. Να σημειωθεί εδώ ότι η υψηλή τυπική απόκλιση που καταγράφει το συγκεκριμένο κριτήριο (1,34 – η υψηλότερη ανάμεσα σε όλα τα κριτήρια) καταδεικνύει ότι το συγκεκριμένο κριτήριο πολώνει, όντας πολύ σημαντικό για κάποιους και σχετικά

αδιάφορο για κάποιους άλλους. Το «κύρος και η αποδοχή του πτυχίου» βρίσκεται στην πέμπτη θέση (Μ.Ο. 3,19) – η μειωμένη βαρύτητα του συγκεκριμένου κριτηρίου έχει ήδη εξεταστεί σε ερώτηση ιεράρχησης τριών λόγων που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο για την επιλογή απόκτησης πτυχίου. Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται τα κριτήρια «ποιότητα ζωής στην πόλη όπου βρίσκεται η Σχολή» (Μ.Ο 3,17) και «η θέση του Πανεπιστημίου στην εγχώρια και διεθνή κατάταξη» (Μ.Ο.2,95).

Διάγραμμα 31: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής Τμήματος

Πριν την εφαρμογή της παραγοντικής ανάλυσης στα κριτήρια επιλογής σχολής έγινε έλεγχος της καταλληλότητας των δεδομένων και των μεταβλητών.

α) Υπάρχουν 5 ζεύγη μεταβλητών με συντελεστή συσχέτισης μεγαλύτερο από 0,4 (σε απόλυτη τιμή):

- Η εικόνα για την ποιότητα ζωής στην πόλη όπου βρίσκεται η Σχολή - Η εικόνα για το κόστος ζωής στην πόλη όπου βρίσκεται η Σχολή (0,536)
- Η εικόνα για το επίπεδο των σπουδών στη συγκεκριμένη σχολή – το επίπεδο ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν τα μαθήματα και το αντικείμενο για εμένα προσωπικά (0,519)
- Η εικόνα για το επίπεδο των σπουδών στη συγκεκριμένη σχολή – η θέση του Πανεπιστημίου στην εγχώρια ή και τη διεθνή κατάταξη (0,425)

- Οι προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης που εξασφαλίζει το πτυχίο αυτό – το κύρος και η αποδοχή του συγκεκριμένου πτυχίου στη κοινωνία γενικότερα (0,432)
- Το κύρος και η αποδοχή του συγκεκριμένου πτυχίου στη κοινωνία γενικότερα - η θέση του Πανεπιστημίου στην εγχώρια ή και τη διεθνή κατάταξη (0,476)

β) Η ορίζουσα του δειγματικού πίνακα συσχέτισης είναι $0,194 > 0,00001$

γ) $p=0,00 < 0,05$ και $\chi^2 - \text{Chi Square} = 536,157$

δ) η τιμή KMO είναι $0,693 > 0,6$

ε) $MSA > 0,5$ σε όλες τις μεταβλητές (κόστος ζωής στην πόλη: $a= 0,561$, ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη: $a=0,643$, εικόνα για το επίπεδο σπουδών στη σχολή: $a=0,694$, επίπεδο ενδιαφέροντος του αντικειμένου και των μαθημάτων: $a=0,738$, προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης: $a= 0,727$, κύρος πτυχίου: $a=0,711$ και θέση του Πανεπιστημίου στην εγχώρια και διεθνή κατάταξη: $a=0,756$)

Με το όριο της ιδιοτιμής στο 1 προκύπτουν 2 παράγοντες που ερμηνεύουν αθροιστικά το 57,708% της διακύμανσης και δεδομένου ότι το ποσοστό ξεπερνά το 50% το αποτέλεσμα θεωρείται ικανοποιητικό. Καθώς στην ανάλυση προέκυψε και ένας παράγοντας με ιδιοτιμή πολύ κοντά στο 1 και συγκεκριμένα με τιμή 0,969 θεωρήθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθεί και αυτός στο τελικό μοντέλο. Έτσι η αθροιστική ερμηνεία της διακύμανσης ανήλθε σε 71,547%. Μάλιστα ο πρώτος παράγοντας ερμηνεύει ένα πολύ σημαντικό ποσοστό της διασποράς, το 38,576% που σημαίνει ότι οι μεταβλητές που τον ορίζουν έχουν δυσθεώρητα σημαντικό ρόλο στην περιγραφή των συμπεριφορών που αφορούν στα κριτήρια επιλογής σχολής.

Πίνακας 5: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής - Factor Analysis – Πίνακας Ερμηνείας της Διασποράς

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2,700	38,576	38,576	2,700	38,576	38,576	1,887	26,960	26,960
2	1,339	19,132	57,708	1,339	19,132	57,708	1,578	22,544	49,503
3	,969	13,838	71,547	,969	13,838	71,547	1,543	22,043	71,547
4	,696	9,941	81,487						
5	,477	6,814	88,302						
6	,439	6,276	94,578						
7	,380	5,422	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Με τη λογική που έχει ήδη αναλυθεί, δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη το ποιες παράμετροι παρουσιάζουν τις υψηλότερες τιμές, ονομάζουμε τους παράγοντες που προκύπτουν. Ο πρώτος παράγοντας που εμφανίζεται (με βάση το ποσοστό της Διασποράς) λαμβάνει το όνομα «Ελκυστικότητα Σχολής» (38,576%), καθόσον τα κριτήρια «επίπεδο σπουδών στη σχολή», «επίπεδο ενδιαφέροντος μαθημάτων και αντικείμενου» και «θέση του πανεπιστημίου στη κατάταξη» κυριαρχούν, ο δεύτερος παράγοντας χαρακτηρίζεται ως «Ελκυστικότητα Τοποθεσίας» (19,132%), διότι τα επικρατούντα κριτήρια είναι το «κόστος ζωής» και η «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη» και ο τρίτος παράγοντας «Στίγμα του Πτυχίου» (13,838%) σημειώνει τις μεγαλύτερες βαθμολογίες στα κριτήρια «προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης», «κύρος και αποδοχή πτυχίου» και «θέση του πανεπιστημίου στη κατάταξη». Στους παράγοντες 1 και 3 «η θέση του πανεπιστημίου στη κατάταξη» εμφανίζεται με σχετικά υψηλά σκορ, γεγονός που σημαίνει ότι αφορά σε αξιοσημείωτο βαθμό και τις δύο ομάδες κριτηρίων.

Πίνακας 6: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής - Factor Analysis – Factors από το Rotated Component Matrix

ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΧΟΛΗΣ	1
Επίπεδο σπουδών στη Σχολή	0,85
Επίπεδο ενδιαφέροντος - μαθήματα /αντικείμενο	0,76
Θέση του Πανεπιστημίου στη κατάταξη	0,64
Κύρος και αποδοχή του πτυχίου	0,32
Ποιότητα ζωής / διαθέσιμες επιλογές στη πόλη	0,26
Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης	0,04
Κόστος ζωής στη πόλη	-0,04

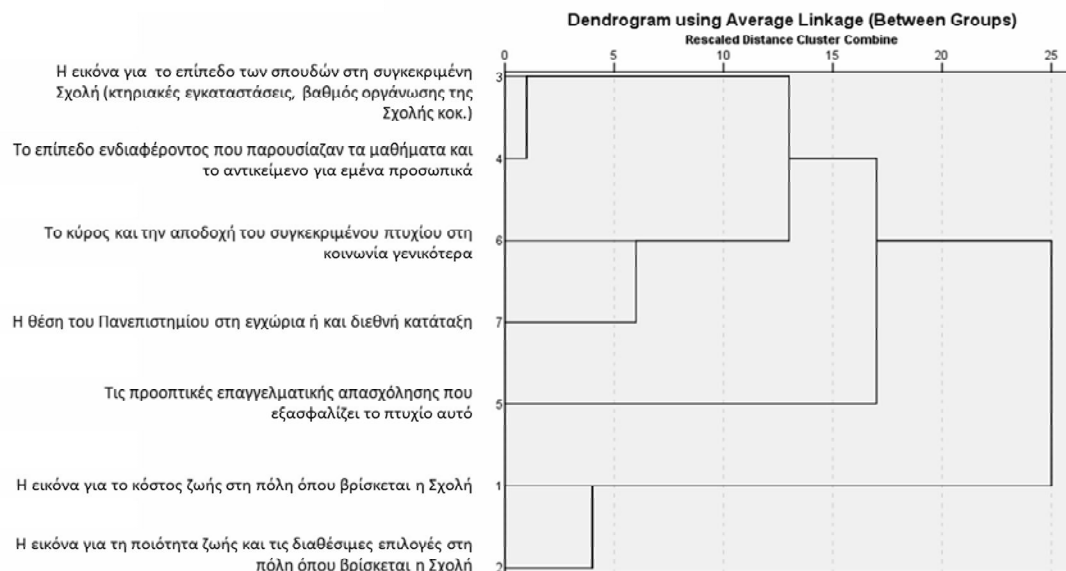
ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ	2
Κόστος ζωής στη πόλη	0,89
Ποιότητα ζωής / διαθέσιμες επιλογές στη πόλη	0,82
Επίπεδο σπουδών στη Σχολή	0,27
Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης	0,17
Επίπεδο ενδιαφέροντος - μαθήματα /αντικείμενο	0,03
Κύρος και αποδοχή του πτυχίου	0,02
Θέση του Πανεπιστημίου στη κατάταξη	-0,03

ΣΤΙΓΜΑ ΠΤΥΧΙΟΥ	3
Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης	0,84
Κύρος και αποδοχή του πτυχίου	0,77
Θέση του Πανεπιστημίου στη κατάταξη	0,42
Επίπεδο ενδιαφέροντος - μαθήματα /αντικείμενο	0,22
Ποιότητα ζωής / διαθέσιμες επιλογές στη πόλη	0,11
Κόστος ζωής στη πόλη	0,07
Επίπεδο σπουδών στη Σχολή	-0,03

Η εντονότερη (στενότερη) σχέση αφορά το «επίπεδο σπουδών στη σχολή» και το «επίπεδο ενδιαφέροντος των μαθημάτων». Η δεύτερη ομάδα από πλευράς συνάφειας / εγγύτητας είναι η «εικόνα για το κόστος ζωής στη πόλη» και η «εικόνα για την ποιότητα ζωής και τις διαθέσιμες επιλογές στην πόλη που βρίσκεται η σχολή». Ακολουθώντας, δημιουργείται μία ομάδα ανάμεσα στο «κύρος και στην αποδοχή του πτυχίου» και στη «θέση του πανεπιστημίου στην εγχώρια και στη διεθνή κατάταξη». Η τρίτη αυτή ομάδα ενώνεται με την πρώτη σχηματισθείσα ομάδα και σε αρκετά μεγάλη απόσταση ενώνονται σε μία ομάδα με τις «προοπτικές απασχόλησης που εξασφαλίζει το πτυχίο». Στο τελευταίο στάδιο, η ομάδα που αποτελείται από το «επίπεδο σπουδών στη σχολή», το «επίπεδο ενδιαφέροντος των μαθημάτων», το «κύρος και την αποδοχή του πτυχίου», τη «θέση του πανεπιστημίου στην εγχώρια και στη διεθνή κατάταξη» και τις «προοπτικές απασχόλησης που εξασφαλίζει το πτυχίο» ενώνονται με τη δεύτερη ομάδα (εικόνα για το «κόστος ζωής στη πόλη» και την «εικόνα για την ποιότητα ζωής και τις διαθέσιμες επιλογές στην πόλη που βρίσκεται η σχολή»), γεγονός που σημαίνει ότι αυτή η δεύτερη ομάδα λειτουργεί σχετικά αυτόνομα (δηλ. δεν συσχετίζεται έντονα στατιστικά με τις υπόλοιπες παραμέτρους).

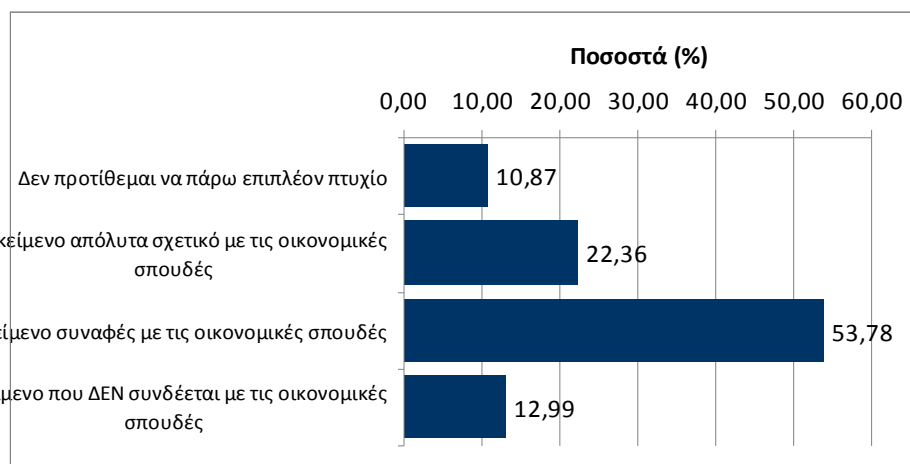
Πρακτικά, τα κριτήρια που σχηματίζουν νωρίτερα συστάδα, δηλαδή παρουσιάζουν στενότερες σχέσεις, στην πενταβάθμια κλίμακα του ερωτηματολογίου λαμβάνουν τις ίδιες τιμές ή τουλάχιστον πολύ κοντινές τιμές.

Διάγραμμα 32: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής – Δενδρόγραμμα από Hierarchical Clustering των παραμέτρων

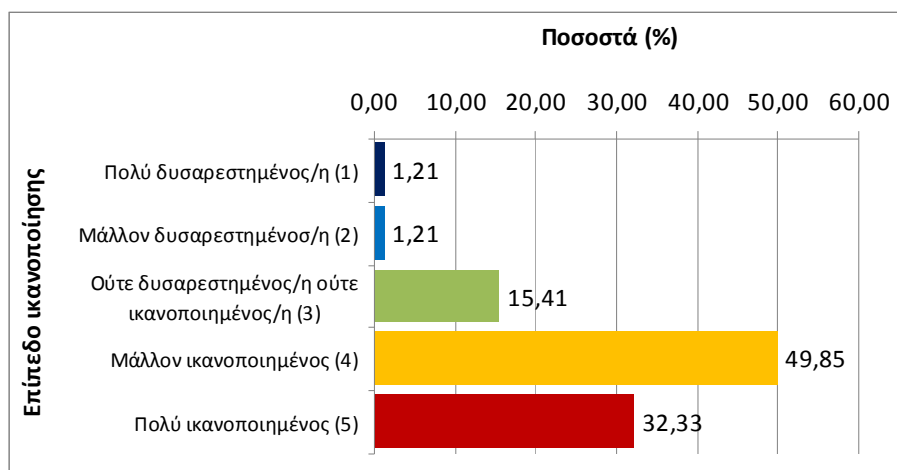
Το 90% περίπου του δείγματος δήλωσε ότι έχει σκοπό να συνεχίσει τις σπουδές του/ή τις έχει ήδη συνεχίσει (προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου). Μόνο ένας στους πέντε περίπου εισακτέους αναφέρει ότι το επιπλέον πτυχίο θα είναι σε «αντικείμενο απόλυτα συναφές με τις οικονομικές σπουδές» ενώ η πλειοψηφία (53,8%) προτίθεται να ακολουθήσει «αντικείμενο σχετικά συναφές με τις οικονομικές σπουδές».

Διάγραμμα 33: Πρόθεση συνέχισης Σπουδών

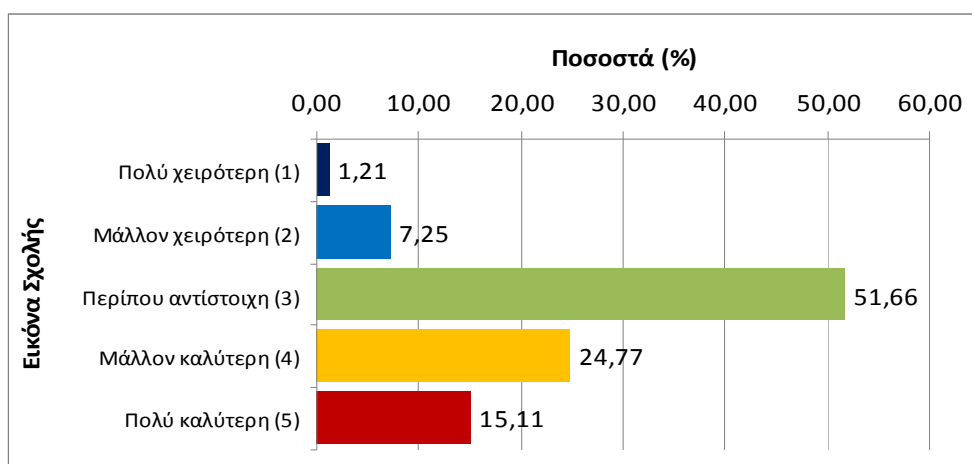
Τα συνολικά επίπεδα ικανοποίησης κρίνονται ως μάλλον υψηλά, καθώς περίπου ένας στους τρεις εισακτέους (32,33%) δηλώνει «πολύ ικανοποιημένος» και ένας στους δύο (49,9%) «μάλλον ικανοποιημένος».

Διάγραμμα 34: Συνολικό επίπεδο ικανοποίησης από τη σχολή

Στο ερώτημα ποια είναι η εικόνα της σχολής που αποκόμισαν οι εισακτέοι σε σχέση με τις αρχικές τους προσδοκίες, ένας στους δύο εισακτέους περίπου (51,66%) δήλωσε ότι η εικόνα που αποκόμισε ήταν «περίπου αντίστοιχη με τις προσδοκίες του» και συνολικά το 39,88% δήλωσε ότι υπήρξε «μάλλον ή πολύ καλύτερη». Το ποσοστό για τις επιλογές «μάλλον χειρότερη ή πολύ χειρότερη» ανέρχεται στο 8,46%.

Διάγραμμα 35: Εικόνα σχολής σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες

Ο συντελεστής του Pearson είναι ένας συντελεστής γραμμικής συσχέτισης και παίρνει τιμές από -1 έως 1. Χρησιμοποιείται σε ποσοτικές μεταβλητές. Όταν ο συντελεστής λαμβάνει τιμή:

- Από -1 έως -0,5 θεωρούμε ότι είναι υψηλός αρνητικός συντελεστής συσχέτισης. Το -1 σημαίνει τέλεια αρνητική γραμμική συσχέτιση
- Από -0,5 έως -0,2: θεωρούμε ότι είναι χαμηλός αρνητικός συντελεστής συσχέτισης
- Από -0,2 έως 0,2: θεωρούμε ότι ο συντελεστής συσχέτισης είναι μηδενικός. (δεν υπάρχει γραμμική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών)
- Από 0,2 έως 0,5: θεωρούμε ότι είναι χαμηλός θετικός συντελεστής συσχέτισης
- Από 0,5 έως 1: θεωρούμε ότι είναι υψηλός θετικός συντελεστής συσχέτισης. Το 1 σημαίνει τέλεια θετική γραμμική συσχέτιση.

Θετική συσχέτιση σημαίνει ότι οι τιμές μιας μεταβλητής αυξάνονται όταν αυξάνονται οι τιμές και της άλλης μεταβλητής. Αρνητική συσχέτιση σημαίνει ότι όταν οι τιμές της μιας μεταβλητής αυξάνονται, οι τιμές της άλλης μειώνονται.

Ο πίνακας συσχέτισης (correlation) που δημιουργείται αποτελείται οριζοντίως και καθέτως από τις μεταβλητές των οποίων η συσχέτιση υπολογίστηκε. Ο πίνακας αυτός εμφανίζει τον συντελεστή συσχέτισης (pearson correlation), το επίπεδο σημαντικότητας (πχ 2 tailed) και το πλήθος των περιπτώσεων (N). Μέσα στα κελιά συχνά εμφανίζονται ένα ή δύο αστεράκια. Ένα αστεράκι (*) δηλώνει ότι η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 0,05. Δύο αστεράκια (**) δηλώνουν ότι η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 0,01 (Field, 2009).

Στην προκειμένη περίπτωση υπάρχουν εννιά μεταβλητές, οπότε δημιουργήθηκε μία μήτρα συσχέτισης 9 και 9. Ζητήθηκε επίπεδο σημαντικότητας διπλής ουράς (two-tailed) και η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 0.01 (1%).

Οι μόνες σημαντικές θετικές σχέσεις που διαπιστώθηκαν μεταξύ των κριτηρίων επιλογής σχολής είναι:

1. Μεταξύ του κριτηρίου «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη» και του κριτηρίου «κόστος ζωής στην πόλη». Ο συντελεστής συσχέτισης είναι ($r=0,536^{**}$) είναι υψηλός θετικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 0,01. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι οι φοιτητές για παράδειγμα που δήλωσαν ότι το κριτήριο «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες

επιλογές στην πόλη» έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην επιλογή του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας έχουν δηλώσει κάτι αντίστοιχο και για το κριτήριο «κόστος ζωής στην πόλη».

2. Μεταξύ του κριτηρίου «επίπεδο ενδιαφέροντος μαθημάτων και αντικειμένου» και του κριτηρίου « επίπεδο σπουδών στη σχολή». Ο συντελεστής συσχέτισης ($r=0,519^{**}$) είναι υψηλός θετικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 0,01. Για παράδειγμα, οι φοιτητές που κατέγραψαν ως λίγο σημαντικό το κριτήριο «επίπεδο ενδιαφέροντος μαθημάτων και αντικειμένου» στην απόφαση επιλογής σχολής σημείωσαν κάτι αντίστοιχο και στο κριτήριο « επίπεδο σπουδών στη σχολή».

Οι σχέσεις μεταξύ των άλλων κριτηρίων χαρακτηρίζονται από χαμηλό θετικό ή και μηδενικό συντελεστή συσχέτισης. Ενδεικτικά, αναφέρονται δύο παραδείγματα: α) Ανάμεσα στο επίπεδο σπουδών στη σχολή και στην ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη ο συντελεστής συσχέτισης ($r=0,380^{**}$) είναι χαμηλός θετικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 0,01 και β) Ανάμεσα στο επίπεδο ενδιαφέροντος μαθημάτων και αντικειμένου και στο κόστος ζωής στην πόλη ο συντελεστής συσχέτισης ($r=0,065$) είναι μηδενικός και μη στατιστικά σημαντικός.

Ανάμεσα στην εικόνα που αποκόμισαν οι φοιτητές από το τμήμα σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες τους και στα κριτήρια επιλογής σχολής δεν υπάρχουν σημαντικά θετικές σχέσεις.

Τέλος, ανάμεσα στην εικόνα που αποκόμισαν οι φοιτητές σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες τους και στην εικόνα που αποκόμισαν συνολικά από το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ο συντελεστής συσχέτισης ($r=0,576^{**}$) είναι υψηλός θετικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 0,01. Δηλαδή, οι απαντήσεις του εκάστοτε φοιτητή στις δύο αυτές ερωτήσεις περί επιπέδου ικανοποίησης (*''πόσο ικανοποιημένος/η ή δυσαρεστημένος/η θα λέγατε ότι είστε από την εικόνα που έχετε αποκομίσει συνολικά από το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και ''Θα λέγατε ότι η εικόνα που αποκομίσατε σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες σας είναι....''*) κινούνται στην ίδια περίπου θέση της πενταβάθμιας κλίμακας.

Πίνακας 7: Συντελεστές συσχέτισης μεταξύ κριτηρίων επιλογής σχολής, συνολικής ικανοποίησης και εικόνας σε σχέση με τις προσδοκίες

Correlations										
	Κόστος ζωής στη πόλη	Ποιότητα ζωής / διαθέσιμες επιλογές στη πόλη	Επίπεδο σπουδών στη Σχολή	Επίπεδο ενδοαφέροντος - μαθήματα /αντικείμενο	Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης	Κύρος και αποδοχή του πτυχίου	Θέση του Πανεπιστημίου στη κατάταξη	Συνολική Ικανοποίηση	Σε σχέση με Προσδοκίες	
Κόστος ζωής στη πόλη	1									
Pearson Correlation	,536**									
Sig. (2-tailed)	,000									
N	331									
Ποιότητα ζωής / διαθέσιμες επιλογές στη πόλη	,536**	1								
Pearson Correlation	,380**									
Sig. (2-tailed)	,000									
N	331									
Επίπεδο σπουδών στη Σχολή	,189**	,380**	1							
Pearson Correlation	,001	,000								
Sig. (2-tailed)	331	331								
N	331	331								
Επίπεδο ενδοαφέροντος - μαθήματα /αντικείμενο	,065	,206**	,519**	1						
Pearson Correlation	,237	,000	,000							
Sig. (2-tailed)	331	331	331							
N	331	331	331							
Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης	,165**	,194**	,162**	,304**	1					
Pearson Correlation	,003	,003	,003							
Sig. (2-tailed)	331	331	331							
N	331	331	331							
Κύρος και αποδοχή του πτυχίου	,064	,219**	,256**	,432**	,432**	1				
Pearson Correlation	,244	,000	,000	,000	,000					
Sig. (2-tailed)	331	331	331	331	331					
N	331	331	331	331	331					
Θέση του Πανεπιστημίου στη κατάταξη	,044	,198**	,425**	,476**	,259**	,476**	1			
Pearson Correlation	,427	,000	,000	,000	,000	,000				
Sig. (2-tailed)	331	331	331	331	331	331				
N	331	331	331	331	331	331				
Συνολική ικανοποίηση	-,002	,144**	,208**	,278**	,193**	,284**	,286**	1		
Pearson Correlation	,970	,009	,000	,000	,000	,000	,000			
Sig. (2-tailed)	331	331	331	331	331	331	331			
N	331	331	331	331	331	331	331			
Σε σχέση με Προσδοκίες	-,008	,067	,192**	,154**	,154**	,248**	,237**	,576**	1	
Pearson Correlation	,882	,222	,000	,005	,005	,000	,000	,000		
Sig. (2-tailed)	331	331	331	331	331	331	331	331		
N	331	331	331	331	331	331	331	331		

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Στο τέλος του ερωτηματολογίου ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να προχωρήσουν σε προτάσεις βελτίωσης προς τη σχολή στο πλαίσιο μίας ανοιχτής ερώτησης. Καθώς φυσικά πρόκειται για ποιοτικά δεδομένα, η ομαδοποίηση που πραγματοποιήθηκε ενέχει εκ των πραγμάτων κάποιο βαθμό υποκειμενικότητας, σε κάθε περίπτωση όμως το ζητούμενο εδώ δεν ήταν τόσο η απόλυτη στατιστική ακρίβεια όσο η αποτύπωση μίας συγκεκριμένης αίσθησης των περιοχών βελτίωσης όπως προκύπτουν από τους συμμετέχοντες της έρευνας.

Η πρώτη εικόνα είναι ότι δεν προκύπτει αβίαστα κάποιος τομέας βελτίωσης που να υπερτερεί ξεκάθαρα έναντι των άλλων. Αυτό είναι ένδειξη ότι δεν υπάρχει κάποιο κεντρικό μεγάλο πρόβλημα που να απασχολεί/απασχόλησε την πλειονότητα των φοιτητών και κατά επέκταση να αποτελεί σαφή προτεραιότητα από τη πλευρά της Σχολής, σε βάρος πιθανώς άλλων προτεραιοτήτων. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν σαφώς περιοχές που έχουν περισσότερες αναφορές. Πρώτη σε αναφορές (18,88%) είναι η ομάδα σχολίων που σχετίζεται με την πρακτική διάσταση των μαθημάτων (πχ *Έμφαση πιο πολύ σε χρηματοοικονομικά και οικονομετρικά μαθήματα. χρήση υπολογιστικών προγραμμάτων και εφαρμογών ώστε οι φοιτητές να έχουν ευχέρεια με την οικονομετρία και τις εφαρμογές της, μαθήματα με πιο πρακτικό χαρακτήρα*). Ακολουθούν (17,03%) οι προτάσεις που σχετίζονται με την ποιότητα ή τη συμπεριφορά του διδακτικού προσωπικού (πχ *ανάγκη αξιολόγησης καθηγητών, καλύτερες σχέσεις με τους φοιτητές, απομάκρυνση ακατάλληλων κοκ.*). Σε ποσοστό 15,48% κινούνται και οι προτάσεις για καλύτερη/στενότερη σύνδεση με την αγορά εργασίας (π.χ. *διασύνδεση με επιχειρήσεις και Επιμελητήρια, ενεργητική εμπλοκή από τη πλευρά της Σχολής στην εύρεση εργασίας για τους αποφοίτους κοκ.*). Αυτή η ομάδα προτάσεων έχει σχέση με την ευκολότερη εξεύρεση εργασίας, γεγονός που έχει εκφραστεί ποικιλοτρόπως στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Για παράδειγμα, στο ερώτημα ποιες άλλες σχολές δηλώσατε, σημαντικός αριθμός εισακτέων δήλωσε Στρατιωτικές και Αστυνομικές Σχολές, οι οποίες εξασφαλίζουν αναλογικά εύκολη επαγγελματική αποκατάσταση. Επίσης, η διάσταση της επαγγελματικής αποκατάστασης εμφανιζόταν σταθερά ως υψηλή προτεραιότητα στην ερώτηση ιεράρχησης των παραμέτρων επιλογής σχολής.

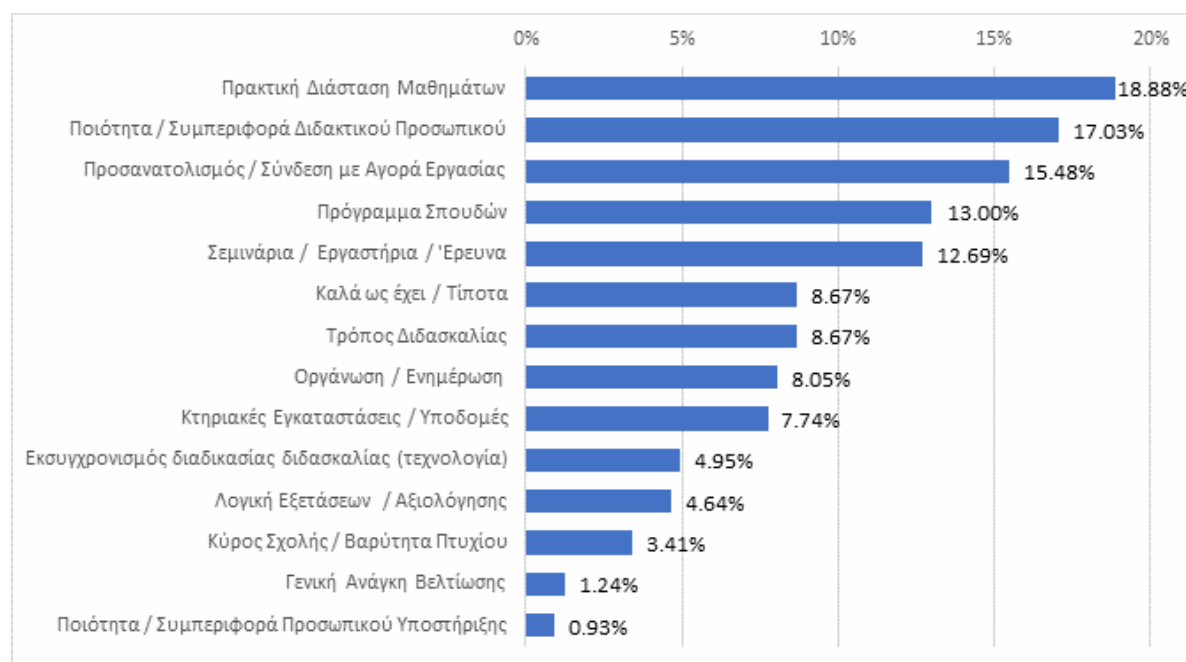
Ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό των προτάσεων (13%) αφορούσε στο πρόγραμμα σπουδών (πχ *μεγαλύτερο εύρος μαθημάτων, αλλαγή στη δυσκολία μαθημάτων που έχουν άμεση σχέση με μαθηματικά, λιγότερα θεωρητικά μαθήματα*). Άλλη κατηγορία σχολίων που καλύπτει το 12,7% περίπου είχε σχέση με σεμινάρια,

εργαστήρια και έρευνα (πχ περισσότερα σεμινάρια ή ημερίδες που να αφορούν όλους τους κλάδους της οικονομικής επιστήμης, ώστε να παίρνουν οι φοιτητές ερεθίσματα και από επιστήμονες εκτός του τμήματος.). Ακολουθούν σε συχνότητα (8,67%) προτάσεις για τον τρόπο διδασκαλίας αυτόν καθ' αυτόν (π.χ. βελτίωση μεταδοτικότητας ορισμένων καθηγητών). Το ίδιο ποσοστό του δείγματος δεν μπορεί να εντοπίσει κάτι συγκεκριμένο προς βελτίωση.

Οι προτάσεις για καλύτερη οργάνωση της σχολής (πχ η σχολή υστερεί πάρα πολύ σε οργάνωση. Από το πότε είναι διαθέσιμα τα προγράμματα για μαθήματα και εξεταστική μέχρι στους παπύρους που πληρώσαμε το 2013 και ακόμα δεν τους έχουμε πάρει) και αναβάθμιση του τρόπου ενημέρωσης των φοιτητών (πχ καλύτερη ενημέρωση των φοιτητών σχετικά με τα μαθήματα του τμήματος, τα μεταπτυχιακά, τις κατευθύνσεις) καταγράφουν ποσοστό της τάξης του 8,05%. Αντίστοιχα η ομάδα των σχολίων που σχετίζεται με τις κτηριακές εγκαταστάσεις και υποδομές κινείται μάλλον χαμηλά (7,74%), με αρκετούς να σημειώνουν ότι καταγράφεται αισθητή πρόοδος σε αυτό τον τομέα από την εποχή που πέρασαν αρχικά στη Σχολή. Πιθανότατα αυτό σχετίζεται με το γεγονός ότι το έτος 2017 πολλά από τα μαθήματα του οικονομικού τμήματος διεξάγονται στο ανακαινισμένο κτίριο του Ματσάγγου.

Περιφερειακές ομάδες προτάσεων με μικρότερα ποσοστά αναφορών, αφορούν την ανάγκη εκσυγχρονισμού των μαθημάτων κυρίως σε ότι αφορά την ενσωμάτωση στοιχείων τεχνολογίας (4,95% - πχ να υπάρχει εξέλιξη στον τρόπο που γίνονται τα μαθήματα-χρησιμοποίηση τεχνολογικού εξοπλισμού, χρήση e-class), τη λογική των εξετάσεων και της αξιολόγησης (4,64% - πχ. μεγαλύτερη συμβολή των εργασιών), την ανάγκη ενίσχυσης του κύρους της σχολής και της βαρύτητας του πτυχίου (3,41%- πχ μεγαλύτερη αναγνώριση/κύρος του πτυχίου, συνεργασία με πανεπιστήμια του εξωτερικού.) και τέλος, πολύ λίγοι έκαναν γενικότερες αναφορές σε ανάγκη βελτίωσης χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένο τομέα (1,24%). Από αναλογικά ελάχιστους, προτάσεις για βελτίωση της ποιότητας και της συμπεριφοράς της γραμματείας της σχολής (0,93%-πχ βελτίωση ποιότητας έμψυχου δυναμικού, όπως η γραμματεία).

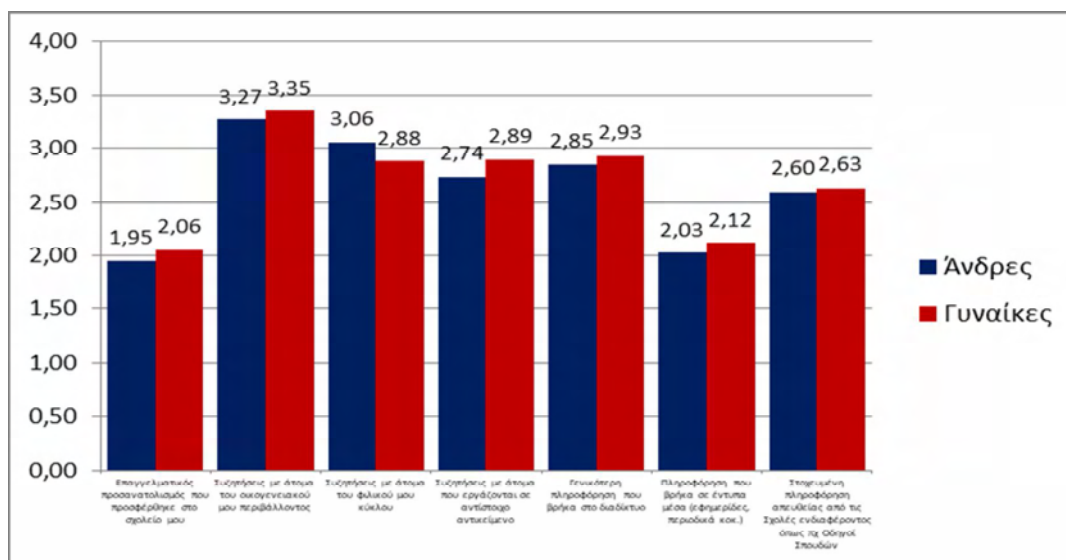
Διάγραμμα 36: Κύριοι άξονες προτάσεων για βελτίωση προς τη σχολή

Οι διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών σε ότι αφορά τη σημαντικότητα των προαναφερθέντων πηγών πληροφόρησης δεν είναι ακραίες, υπάρχουν όμως κάποιες αποστασιοποιήσεις που αξίζει να σχολιαστούν. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός στο σχολείο, αν και χαμηλής ισχύος και για τα δύο φύλα, καταγράφει πιο ισχυρή παρουσία ανάμεσα στις γυναίκες (Μ.Ο. 2,06 γυναίκες vs. 1,95 άνδρες). Ανάλογη απόσταση ανάμεσα στα δύο φύλα υπάρχει και στις συζητήσεις με το οικογενειακό περιβάλλον (Μ.Ο. 3,35 γυναίκες vs. 3,27 άνδρες). Στους άνδρες όμως οι συζητήσεις με το φιλικό περιβάλλον εμφανίζουν μεγαλύτερη βαρύτητα (Μ.Ο. 2,88 γυναίκες vs. 3,06 άνδρες) και αυτή είναι η μεγαλύτερη απόσταση μεταξύ των μέσων όρων των δύο φύλων. Οι γυναίκες εμφανίζονται να επηρεάζονται περισσότερο από συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο (Μ.Ο. 2,89 γυναίκες vs. 2,74 άνδρες), από την πληροφόρηση στο διαδίκτυο (Μ.Ο. 2,93 γυναίκες vs. 2,85 άνδρες), την πληροφόρηση από έντυπα μέσα (Μ.Ο. 2,12 γυναίκες vs. 2,03 άνδρες) και τη στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις σχολές (Μ.Ο. 2,63 γυναίκες vs. 2,60 άνδρες).

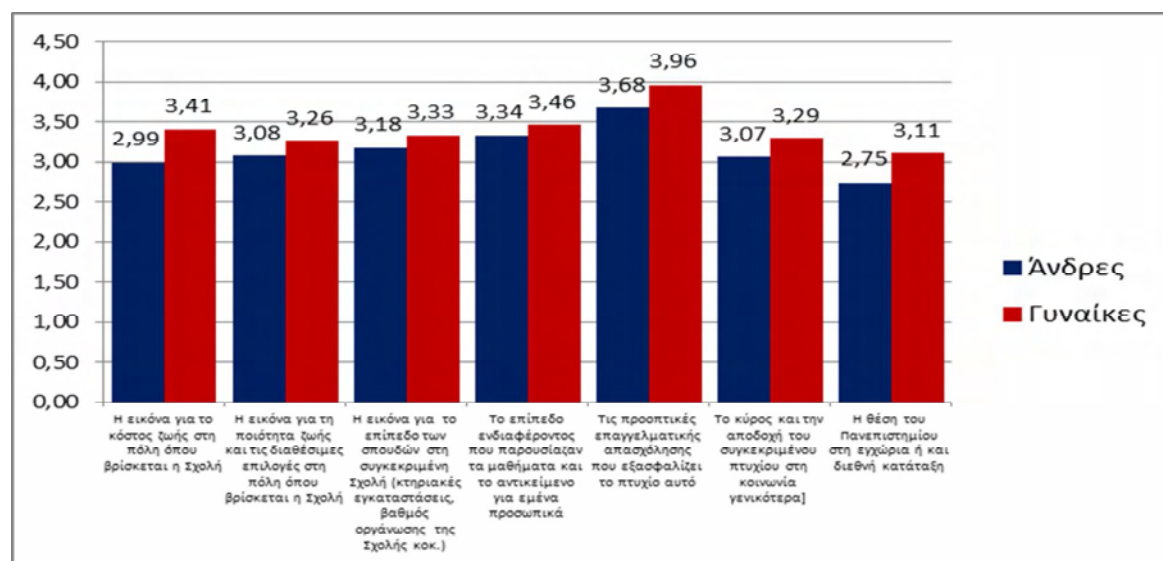
Συνολικά λοιπόν οι γυναίκες εμφανίζονται να χρησιμοποιούν εκτενέστερα περισσότερες πηγές πληροφόρησης, καθώς σχεδόν σε κάθε περίπτωση καταγράφουν υψηλότερους μέσους όρους.

Διάγραμμα 37: Σημαντικότητα του ρόλου των διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής με βάση το φύλο

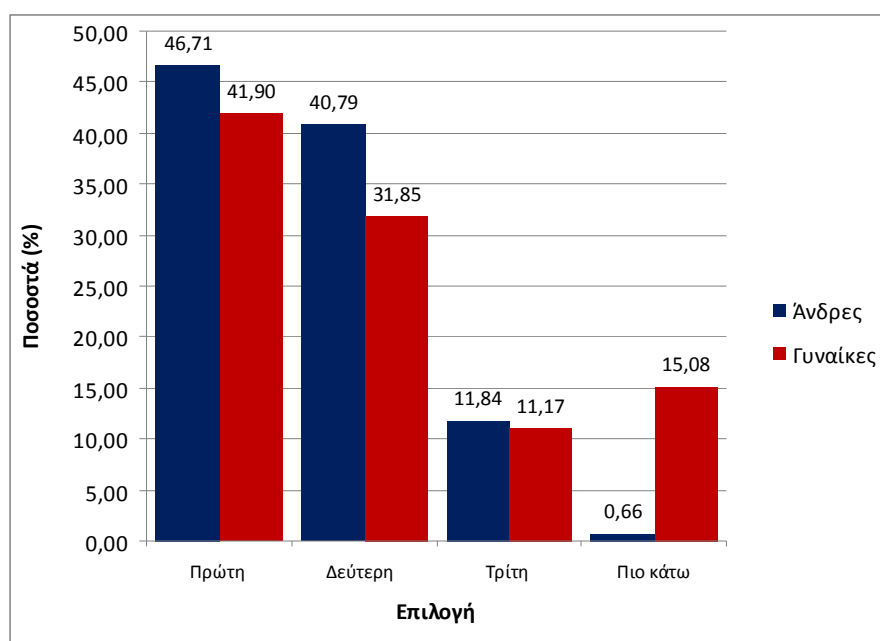
Γενικά οι γυναίκες εμφανίζονται να αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα σε όλα τα κριτήρια επιλογής σχολής σε σχέση με τους άνδρες. Οι μεγαλύτερες αναλογικά διαφορές αφορούν στα κριτήρια «κόστος ζωής στη πόλη» (Μ.Ο. 3,41 γυναίκες vs. 2,99 άνδρες) και τις «προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης» (Μ.Ο. 3,96 γυναίκες vs. 3,68 άνδρες).

Διάγραμμα 38: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής Τμήματος με βάση το φύλο

Οι γυναίκες εμφανίζονται να έχουν το συγκεκριμένο τμήμα πιο κάτω στην ιεραρχία προτίμησης τους στο μηχανογραφικό δελτίο σε σχέση με τους άνδρες. Οι διαφορές δεν είναι ακραίες αλλά οπωσδήποτε καταγράφουν μία τάση.

Διάγραμμα 39: Ιεράρχηση επιλογής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με βάση το φύλο

Για πάνω από τα $\frac{3}{4}$ του δείγματος που κατάγεται από το Βόλο και τη Λάρισα το εν λόγω τμήμα αποτέλεσε την πρώτη ή τη δεύτερη επιλογή του.

Πίνακας 8: Ιεράρχηση επιλογής του τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με βάση τον τόπο καταγωγής

	Πρώτη επιλογή	Δεύτερη επιλογή	Τρίτη επιλογή	Πιο κάτω από την τρίτη επιλογή
Βόλος/Λάρισα	55,50%	24,51%	9,67%	10,32%
Υπόλοιπη Ελλάδα-Εξωτερικό	26,70%	35,80%	15,91%	21,59%

Ανεξαρτήτως του τόπου καταγωγής, το κριτήριο «προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης» παρουσιάζει το μεγαλύτερο μέσο όρο σε σχέση με τα υπόλοιπα κριτήρια και μάλιστα δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε αυτό από αυτούς που κατάγονται από Βόλο και Λάρισα. Εκάστοτε από τα κριτήρια «επίπεδο σπουδών στη σχολή», «επίπεδο ενδιαφέροντος μαθημάτων/αντικειμένου», «κύρος και αποδοχή του πτυχίου» και «θέση του πανεπιστημίου στη διεθνή και εγχώρια κατάταξη» αξιολογούνται σχεδόν το ίδιο τόσο από τους εισακτέους που προέρχονται από το Βόλο και τη Λάρισα όσο και από τους εισακτέους που προέρχονται από την υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό.

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι όσοι κατάγονται από το Βόλο και τη Λάρισα αξιολογούν υψηλότερα τον παράγοντα «κόστος ζωής» σε σχέση με αυτούς που προέρχονται από την υπόλοιπη Ελλάδα-εξωτερικό, ενώ το αντίθετο συμβαίνει με το κριτήριο «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη».

Πίνακας 9: Βαρύτητα του ρόλου των κριτηρίων επιλογής σχολής με βάση τον τόπο καταγωγής

	Κόστος ζωής στη πόλη	Ποιότητα ζωής / διαθέσιμες επιλογές στη πόλη	Επίπεδο σπουδών στη Σχολή	Επίπεδο ενδιαφέροντος – μαθημάτων/αντικειμένου	Προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης	Κύρος και αποδοχή του πτυχίου	Θέση του Πανεπιστημίου στη διεθνή κατάταξη
Βόλος/ Λάρισα	3,44	3,08	3,25	3,43	3,93	3,19	2,90
Υπόλοιπη Ελλάδα-Εξωτερικό	3,03	3,26	3,27	3,38	3,76	3,18	2,99

Φαίνεται ότι ο τόπος καταγωγής των εισακτέων επιδρά και αυτός στο βαθμό στον οποίο η οικογένεια συμβάλει στην επιλογή σχολής. Όσοι υποψήφιοι κατάγονται από το Βόλο και τη Λάρισα, δηλώνουν μόνο κατά 35,48% ότι η επιλογή του τμήματος υπήρξε αποκλειστικά δική τους επιλογή, ενώ όσοι υπάγονται στην κατηγορία «υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό» αναφέρουν κατά ποσοστό 51,14% ότι η επιλογή ήταν αποκλειστικά δική τους. Το εύρημα αυτό είναι λογικά ερμηνεύσιμο καθόσον οι γονείς των φοιτητών που γνωρίζουν ότι τα παιδιά τους θα εγκατασταθούν

σε άλλη πόλη για να σπουδάσουν δε θα γλυτώσουν τα φοιτητικά έξοδα και ως εκ τούτου πιθανόν να ασκούν και μικρότερη πίεση στην επιλογή των παιδιών τους.

Πίνακας 10: Επιλογή σχολής – προσωπική έναντι οικογενειακής επιλογής με βάση τον τόπο καταγωγής

	Αποκλειστικά δική μου επιλογή	Κυρίως δική μου επιλογή	Από κοινού επιλογή	Κυρίως επιλογή του οικογενειακού μου περιβάλλοντος	Αποκλειστικά επιλογή του οικογενειακού μου περιβάλλοντος
Βόλος/Λάρισα	35,48%	44,52%	18,06%	1,94%	0%
Υπόλοιπη Ελλάδα-Εξωτερικό	51,14%	33,52%	11,36%	3,41%	0,57%

Για να σχηματιστεί ο πίνακας 11, απομονώθηκαν οι ερωτώμενοι των οποίων και οι δύο γονείς βρίσκονται στο ίδιο μορφωτικό επίπεδο. Από τα 331 ζευγάρια γονέων, τα 165 ζευγάρια είχαν το ίδιο εκπαιδευτικό επίπεδο (32 ζευγάρια Γυμνασίου, 73 ζευγάρια Λυκείου και 60 ζευγάρια Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Στα 60 ζευγάρια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμπεριλήφθηκαν και 11 ζευγάρια στα οποία ο ένας γονιός ήταν κάτοχος μεταπτυχιακού και ο άλλος απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ. Δεν υπήρχαν ζευγάρια που και οι δύο γονείς να κατέχουν μεταπτυχιακό ή διδακτορικό.

Οι υποψήφιοι που προέρχονται από οικογενειακά περιβάλλοντα χαμηλότερης μορφωτικής στάθμης (Γυμνάσιο) αναλογικά στηρίζονται περισσότερο, εν συγκρίσει με τις άλλες δύο κατηγορίες, στην κρατική πληροφόρηση (σχολείο, πανεπιστήμια) για άντληση πληροφόρησης. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει γιατί δεν έχουν που αλλού να απευθυνθούν, καθόσον το οικογενειακό τους περιβάλλον δε μπορεί να τους παρέχει βασικές κατευθυντήριες γραμμές (πχ τι σημαίνει στην πράξη μία σχολή φιλοσοφικής). Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των εισακτέων τόσο υψηλότερα αξιολογούν οι εισακτέοι πρωτίστως την πληροφόρηση που μπορούν να λάβουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον και δευτερευόντως από άτομα που δουλεύουν σε παρεμφερή επαγγέλματα, που είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν στον περίγυρό τους (φίλοι των γονιών), καθώς και από τους φίλους τους που είναι πολύ πιθανό να προέρχονται και αυτοί από γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Αντίθετα, όσο ανεβαίνει το μορφωτικό επίπεδο των γονιών,

τόσο μειώνεται η σημασία που δίνεται στην επίσημη κρατική πληροφόρηση, εύρημα αναμενόμενο αφού τα παιδιά μπορούν να λάβουν εξατομικευμένη πληροφόρηση από πηγές υψηλού κύρους.

Πίνακας 11: Σημαντικότητα του ρόλου των διαφόρων πηγών πληροφόρησης σε σχέση με την απόφαση για επιλογή σχολής με βάση το μορφωτικό επίπεδο των γονιών

	Σχολικός Επαγγελματικός προσανατολισμός	Συζητήσεις με οικογενειακό περιβάλλον	Συζητήσεις με φιλικό περιβάλλον	Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο	Γενικότερη πληροφόρηση που βρήκα στο διαδίκτυο	Πληροφόρηση που βρήκα σε έντυπα μέσα (εφημερίδες, περιοδικά κοκ.)	Στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές ενδιαφέροντος όπως πχ Οδηγοί Σπουδών
Γυμνάσιο	2,13	2,84	2,78	2,75	2,81	1,97	2,97
Λύκειο	1,93	3,26	2,84	2,71	2,71	1,75	2,6
Τριτοβάθμια	1,84	3,43	3,08	2,88	2,84	2,21	2,37

Στο σύνολο 1864 εισακτέων στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τη δεκαετία 2008 έως 2017, τα 773 άτομα κατάγονται από το Βόλο ή τη Λάρισα (41,46%).

Μετά από επεξεργασία των στοιχείων που δόθηκαν από τη γραμματεία του Τμήματος προέκυψε ότι από το 2008 έως το 2010 υπήρχε μία σταδιακή αύξηση των φοιτητών από το Βόλο και τη Λάρισα της τάξεως του 5% με 7%, η οποία ανακόπηκε το 2011, οπότε και επανήλθαν τα ποσοστά του 2008. Τα ακαδημαϊκά έτη 2012-2013 και 2013-2014 συνεχίστηκε η αυξητική πορεία αυτών των εισακτέων που σταμάτησε εκ νέου το 2014. Οι εισακτέοι από το Βόλο και τη Λάρισα από το 2014 έως το 2017 παρουσίασαν φθίνουσα πορεία.

Πίνακας 12: Εισακτέοι από το Βόλο και τη Λάρισα τα έτη 2008-2017

Έτος Εισαγωγής	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Εισακτέοι από Βόλο κ Λάρισα	35,41%	42,95%	47,27%	35,09%	41,57%	45,76%	44,54%	42,51%	40%	37,05%

7. Συμπεράσματα

7.1. Ανάλυση και συζήτηση ευρημάτων

Ο γενικότερος σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να σκιαγραφήσει το προφίλ των εισακτέων στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κατά τα έτη 2008 έως και 2017

Τα υπό μελέτη έτη εισήχθησαν στο Τμήμα 915 γυναίκες (49,08%) και 949 άνδρες (50,92%). Το ποσοστό συμμετοχής των δύο φύλων στην παρούσα εργασία ήταν 45,92% άνδρες και 54,08% γυναίκες. Το 82,78% των συμμετεχόντων στην έρευνα κινείται στην ηλικιακή κλίμακα 18-27 ετών.

Οι γονείς του μέσου εισακτέου κατά τη διάρκεια των σπουδών του βρίσκονται σε έγγαμη κατάσταση (μεταξύ τους) και έχουν εισοδήματα έως 20.000 ευρώ (αθροιστικά τα εισοδήματα και των δύο γονέων). Κατέχουν απολυτήριο λυκείου ή πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και η μητέρα είτε εργάζεται στο δημόσιο είτε δεν εργάζεται ενώ ο πατέρας είναι ελεύθερος επαγγελματίας ή δημόσιος υπάλληλος.

Ο μέσος εισακτέος είναι άγαμος, χωρίς παιδιά, έχει άλλον έναν αδερφό ή μία αδερφή, είναι ελληνικής εθνικότητας και δεν κατάγεται από το Βόλο ή τη Λάρισα. Η πιθανότητα να εργάζεται κατά τη διάρκεια των σπουδών του, είτε σε θέση μερικής είτε σε θέση πλήρους απασχόλησης, είναι μεγάλη, αφού σχεδόν ένας στους δύο εισακτέους εργάζεται/εργάστηκε κατά τη διάρκεια των σπουδών του.

Ο μέσος εισακτέος κατέληξε στο αντικείμενο σπουδών που θέλει να σπουδάσει στη πρώτη ή στη δεύτερη τάξη του λυκείου και το επέλεξε με κριτήριο την επαγγελματική του αποκατάσταση και την οικονομική του εξασφάλιση. Είχε το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο μηχανογραφικό του δελτίο ως πρώτη ή δεύτερη επιλογή, αν και δεν είχε επισκεφθεί το τμήμα πριν το δηλώσει στο μηχανογραφικό του δελτίο. Άλλες επιλογές του (μέσα στις τρεις πρώτες) στο μηχανογραφικό δελτίο ήταν οικονομικά τμήματα άλλων πόλεων. Στην απόφαση του επηρεάστηκε στον ένα ή τον άλλο βαθμό από το οικογενειακό του περιβάλλον.

Τέλος, είναι ικανοποιημένος από το τμήμα και αποκόμισε εικόνα αντίστοιχη ή καλύτερη από τις προσδοκίες του. Πιθανότατα θα συνεχίσει τις σπουδές του και θα

λάβει ένα επιπλέον πτυχίο (προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου) σε αντικείμενο σχετικά συναφές με τις οικονομικές σπουδές.

Επιμέρους στόχος της διπλωματικής ήταν η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων πηγών πληροφόρησης στην απόφαση επιλογής σχολής, όπως και η μελέτη της σημαντικότητας αυτών σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών και το φύλο των εισακτέων

Το οικογενειακό περιβάλλον αποτέλεσε τη βασικότερη πηγή πληροφόρησης και τον κυριότερο παράγοντα επιρροής κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής. Προς επίρρωση τούτου αναφέρεται ότι το 66% των εισακτέων από Βόλο/Λάρισα και το 49% των εισακτέων από την υπόλοιπη Ελλάδα/εξωτερικό δήλωσαν ότι η επιλογή του τμήματος δεν ήταν αποκλειστικά δική τους, αλλά συντέλεσε και η οικογένεια τους σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Άλλες πηγές πληροφόρησης, με φθίνουσα σειρά σημαντικότητας (όπως καταγράφηκαν) είναι το φιλικό περιβάλλον, το διαδίκτυο, τα άτομα που εργάζονται σε παρεμφερή επαγγέλματα, οι σχολές ενδιαφέροντος, τα έντυπα μέσα και το σχολείο.

Οι γυναίκες εμφανίζονται να χρησιμοποιούν εκτενέστερα περισσότερες πηγές πληροφόρησης. Η μόνη πηγή στην οποία τα αγόρια αποδίδουν μεγαλύτερη σημαντικότητα από τα κορίτσια είναι το φιλικό περιβάλλον, αν και σύμφωνα με τη βιβλιογραφία τα κορίτσια φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από τις φίλες τους στο θέμα της επιλογής σπουδών (Βίκη και Παπάνης, 2007). Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων φάνηκε να διαφοροποιεί τη βαρύτητα που δίνουν οι εισακτέοι στις διάφορες πηγές πληροφόρησης. Οι υποψήφιοι που προέρχονται από οικογενειακά περιβάλλοντα χαμηλότερης μορφωτικής στάθμης αναλογικά στηρίζονται περισσότερο στην κρατική πληροφόρηση (σχολείο, πανεπιστήμια) για άντληση πληροφόρησης. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει γιατί δεν έχουν που αλλού να απευθυνθούν, καθόσον το οικογενειακό τους περιβάλλον δε μπορεί να τους παρέχει βασικές κατευθυντήριες γραμμές (πχ τι σημαίνει στην πράξη μία σχολή φιλοσοφικής). Αντίθετα, όσο ανεβαίνει το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, τόσο μειώνεται η σημασία που δίνεται στην επίσημη κρατική πληροφόρηση, αφού τα παιδιά αυτών των οικογενειών μπορούν να λάβουν εξατομικευμένη πληροφόρηση από το οικογενειακό τους περιβάλλον, το φιλικό περιβάλλον και άτομα που δουλεύουν σε παρεμφερή επαγγέλματα, που είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν στον περίγυρό τους (φίλοι των γονιών). Όσο, λοιπόν, υψηλότερο είναι το μορφωτικό

επίπεδο των γονέων των εισακτέων τόσο υψηλότερα αξιολογούν οι εισακτέοι τις πληροφορίες που μπορούν να λάβουν από αυτούς αλλά και από το φιλικό περιβάλλον και από άτομα που δουλεύουν σε παρεμφερή επαγγέλματα.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να αξιολογήσουν με βάση μία κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 αντιστοιχούσε στο «καθόλου» σημαντικό και το 5 στο «πολύ» σημαντικό επτά πηγές πληροφόρησης που διαδραμάτισαν ρόλο ώστε να αποφασίσουν το αντικείμενο των σπουδών τους. Μετά τη διενέργεια του κατάλληλου τεστ (factor analysis) αυτές οι πηγές ομαδοποιήθηκαν. Η πρώτη ομάδα ονομάστηκε «Άμεσος Κύκλος», διότι τις υψηλότερες τιμές κατέγραψε το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον και δη αυτές οι δύο πηγές παρουσίασαν έντονη σχέση μεταξύ τους. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι εάν κάποιος δήλωσε ότι το οικογενειακό περιβάλλον διαδραμάτισε «πολύ» σημαντικό ρόλο στην απόφαση επιλογής σχολής θα έδωσε πιθανότατα την ίδια απάντηση («πολύ») και στην επιλογή φιλικό περιβάλλον ή τουλάχιστον θα έδωσε την απάντηση «αρκετά» σημαντικό ρόλο που αντιστοιχεί στο νούμερο 4 στη βαθμολογική κλίμακα.. Η δεύτερη ομάδα, τα «Ασύγχρονα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης» όπως ονοματίστηκε, κατέγραψε υψηλές τιμές στις πηγές πληροφόρησης: έντυπα μέσα και διαδίκτυο. Η συσχέτιση και αυτών των δύο πηγών είναι μεγάλη. Η τελευταία ομάδα, η λεγόμενη «Επίσημη Κρατική Πληροφόρηση», δε σημειώνει έντονες σχέσεις στις κυρίαρχες πηγές της (από τις οποίες πήρε και το όνομα), ήτοι στον «επαγγελματικό προσανατολισμό στο σχολείο» και στη «στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις σχολές».

Άλλος επιμέρους στόχος ήταν η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των κριτηρίων επιλογής σχολής, αλλά και η ανάλυση αυτών των κριτηρίων με βάση τον τόπο καταγωγής και το φύλο των εισακτέων

Το βασικότερο κριτήριο για την επιλογή της σχολής ήταν η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική εξασφάλιση. Αυτό εκφράστηκε ποικιλοτρόπως σε διάφορες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Τα υπόλοιπα κριτήρια, όπως αυτά καταγράφηκαν από τις απαντήσεις του δείγματος, κατά σειρά προτεραιότητας είναι το ενδιαφέρον του εισακτέου για το αντικείμενο σπουδών, το επίπεδο σπουδών στη σχολή (κτηριακές εγκαταστάσεις, οργάνωση σχολής κλπ), το κόστος ζωής στην πόλη, το κύρος και η αποδοχή του πτυχίου, η ποιότητα ζωής και οι διαθέσιμες επιλογές στην πόλη και η θέση του Πανεπιστημίου στην εγχώρια και διεθνή κατάταξη.

Άξιο λόγου αποτελεί το γεγονός ότι οι γυναίκες αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα σε όλα αυτά τα κριτήρια, όπως ακριβώς και με τις πηγές πληροφόρησης. Ανεξαρτήτως του τόπου καταγωγής, το κριτήριο «προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης» παρουσιάζει το μεγαλύτερο μέσο όρο σε σχέση με τα υπόλοιπα κριτήρια και μάλιστα δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε αυτό από αυτούς που κατάγονται από το Βόλο και τη Λάρισα. Να σημειωθεί ότι όσοι κατάγονται από το Βόλο και τη Λάρισα αξιολογούν υψηλότερα και το κριτήριο «κόστος ζωής στην πόλη» σε σχέση με αυτούς που προέρχονται από την υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ το αντίθετο συμβαίνει με το κριτήριο «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη». Εκάστοτε από τα υπόλοιπα κριτήρια αξιολογούνται σχεδόν το ίδιο από τους εισακτέους ανεξαρτήτως του τόπου καταγωγής τους.

Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν με βάση μία κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 αντιστοιχούσε στο «καθόλου» και το 5 στο «πολύ» επτά κριτήρια που διαδραμάτισαν ρόλο για τους εισακτέους, ώστε να δηλώσουν το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Μετά την παραγοντική ανάλυση προέκυψαν με την συγκεκριμένη σειρά οι εξής παράγοντες: α) ο παράγοντας «Ελκυστικότητα Σχολής», στον οποίο τα κριτήρια «επίπεδο σπουδών στη σχολή», «επίπεδο ενδιαφέροντος αντικειμένου σπουδών» και «θέση του πανεπιστημίου στην εγχώρια και διεθνή κατάταξη» παρουσίασαν τις υψηλότερες τιμές, β) ο παράγοντας «Ελκυστικότητα Τοποθεσίας», στον οποίο επικρατούν τα κριτήρια «κόστος ζωής στην πόλη» και «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη» και γ) ο παράγοντας «Στίγμα του Πτυχίου», στον οποίο σημειώνονται οι μεγαλύτερες βαθμολογίες στα κριτήρια «προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης», «κύρος και αποδοχή πτυχίου» και «θέση του πανεπιστημίου στην εγχώρια και διεθνή κατάταξη». Τα κριτήρια που παρουσίασαν τις εντονότερες σχέσεις ήταν α) το «επίπεδο σπουδών στη σχολή» και το «επίπεδο ενδιαφέροντος μαθημάτων και αντικειμένου» και β) το «κόστος ζωής στην πόλη» και η «ποιότητα ζωής/διαθέσιμες επιλογές στην πόλη» που αυτό εν τοις πράγμασι σημαίνει ότι στην πενταβάθμια κλίμακα του ερωτηματολογίου λαμβάνουν τις ίδιες τιμές ή τουλάχιστον πολύ κοντινές τιμές.

Το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε αφορούσε τις διαφορές των εισακτέων των ετών 2008 και 2009 (πριν την υπογραφή των δανειακών συμβάσεων και μνημονίων) με τους εισακτέους των ετών 2010 έως 2017 ως προς τον τόπο καταγωγής, το εισόδημα των γονέων, την κατάταξη του υπό μελέτη τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο και την ιεράρχηση των σημαντικότερων λόγων που έπαιξαν ρόλο για να συνεχίσουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Στο σύνολο 1864 εισακτέων στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τη δεκαετία 2008 έως 2017, τα 773 άτομα κατάγονται από το Βόλο ή τη Λάρισα (41,46%).

Μετά από επεξεργασία των στοιχείων που δόθηκαν από τη γραμματεία του Τμήματος των Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (όπως αναλυτικά φαίνονται στον κάτωθι πίνακα) προέκυψε ότι από το 2008 έως το 2010 υπήρχε μία σταδιακή αύξηση των φοιτητών από το Βόλο και τη Λάρισα της τάξεως του 5% με 7%, η οποία ανακόπηκε το 2011, οπότε και επανήλθαν τα ποσοστά του 2008. Τα ακαδημαϊκά έτη 2012-2013 και 2013-2014 συνεχίστηκε η αυξητική πορεία αυτών των εισακτέων που σταμάτησε εκ νέου το 2014. Οι εισακτέοι από το Βόλο και τη Λάρισα από το 2014 έως το 2017 παρουσίασαν φθίνουσα πορεία.

Από τις ως άνω περιγραφόμενες αυξομειώσεις παρατηρείται απουσία συσχέτισης μεταξύ της οικονομικής κρίσης και του τόπου καταγωγής των εισακτέων. Για παράδειγμα, τη χρονιά που ψηφίστηκε το πρώτο μνημόνιο περίπου ένας στους δύο εισακτέους ήταν από το Βόλο και τη Λάρισα. Αντίθετα, τα έτη 2011 και 2012 πραγματοποιείται μία μεγάλη πτώση του αριθμού αυτών των εισακτέων, αν και θα ανέμενε κανείς ακριβώς το αντίθετο στα πλαίσια του περιορισμού των οικογενειακών εξόδων. Το 2013, δηλαδή ένα χρόνο μετά τη ψήφιση του δεύτερου μνημονίου κατανόησης, καταγράφηκε το μεγαλύτερο ποσοστό εισακτέων από Βόλο και Λάρισα την υπό μελέτη δεκαετία ενώ το 2014, οπότε και η χώρα βρισκόταν ακόμα στο απόγειο της κρίσης, ξεκίνησε η πτώση του ποσοστού αυτών.

Το ποσοστό αντιπροσώπευσης αυτών των εισακτέων που επιτεύχθη στο δείγμα είναι 47% περίπου.

Έτος Εισαγωγής	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Εισακτέοι από Βόλο κ Λάρισα	35,41%	42,95%	47,27%	35,09%	41,57%	45,76%	44,54%	42,51%	40%	37,05%

Αθροιστικά τα εισοδήματα των γονέων των εισακτέων κατά τη διάρκεια των σπουδών τους (οι εισακτέοι αναφέρθηκαν στο χρόνο απόκτησης του πτυχίου) διαμορφώθηκαν ως εξής:

«10.001€ - 20.000€» (34,34%)

«0 - 10.000€» (23,19%),

«20.001€ - 30.000€» (18,37%) και

«πάνω από 30.000 ευρώ» (6,93%).

Συγκρίνοντας τα ποσοστά των φοιτητών με εισοδήματα έως 20.000 ευρώ τα τελευταία έτη της έρευνας (2015-2017) με τα αντίστοιχα ποσοστά των φοιτητών τα δύο πρώτα έτη της έρευνας (2008 και 2009, πριν τη ψηφίση των μνημονίων) προκύπτει ότι η χαμηλή και η μεσαία εισοδηματική κατηγορία έχουν ανέβει εις βάρος της υψηλής και της πολύ υψηλής κατηγορίας. Για παράδειγμα, το 2008 τα εισοδήματα έως 20.000€ αποτέλεσαν το 50% του δείγματος και τα εισοδήματα από 20.000 ευρώ και πάνω το 34,62%, ενώ το 2017 άγγιξαν το 66,67% και 20,51% αντιστοίχως.

Άξια λόγου είναι η σύγκριση των ετών 2008 και 2009 καθώς και των ετών 2011 και 2012 στην εισοδηματική κατηγορία «πάνω από 30.000 ευρώ». Παρατηρήθηκε στο δείγμα ότι το 2008 οι φοιτητές που προέρχονταν από οικογένειες με τέτοιου είδους εισοδήματα αντιπροσώπευαν το 11,54%, ενώ το 2009, πριν ψηφιστούν τα μνημόνια, επήλθε μία ανεξήγητα μεγάλη μείωση, αφού μειώθηκαν στο 3,85%. Το ίδιο ποσοστό με το 2009 καταγράφηκε και το 2011, αλλά την επόμενη χρονιά (2012), παρόλο που ψηφίστηκε το δεύτερο μνημόνιο, υπήρξε μία μεγάλη άνοδο των εισακτέων με αυτό το οικονομικό υπόβαθρο. Αυτές οι αυξομειώσεις δεν μπορούν να ερμηνευθούν με βάση τα οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας την υπό μελέτη περίοδο.

Η επιλογή «δεν με συντηρούσαν οι γονείς μου» λαμβάνει αρκετά υψηλά ποσοστά όλα τα έτη και δη το 2014 ανήλθε στο 26,83% (το μεγαλύτερο παρατηρούμενο ποσοστό την υπό μελέτη δεκαετία) ενώ το 2015 υπάρχει μία ανεξήγητη μεγάλη πτώση (8,33%). Την τριετία 2012-2014, όταν δηλαδή τα ελληνικά νοικοκυριά βίωναν εντόνως τις συνέπειες της κρίσης, τα ποσοστά σε αυτή την κατηγορία εκτοξεύτηκαν, γεγονός που μαρτυρά πιθανόν μία προσπάθεια των φοιτητών να αναλάβουν μόνοι τους τα έξοδα φοίτησης τους στα πλαίσια της πιθανής αδυναμίας των γονέων να τους σπουδάσουν.

Συγκρίνοντας την κάθε εισοδηματική κατηγορία ανά έτος αλλά και όλες τις εισοδηματικές κατηγορίες κάθε έτους μεταξύ τους δεν αποτυπώνεται κάποια αξιολογη τάση αυτών, λαμβάνοντας υπόψη και την οικονομική κρίση.

Αναλυτικότερα, από το 2008 έως το 2010 υπάρχει μία σταδιακή αύξηση των εισοδημάτων έως 20.000€, το 2011 τα εισοδήματα αυτά κυμαίνονται στο ίδιο ποσοστό με το 2010 με μόνη διαφορά ότι μειώνονται τα εισοδήματα της κατηγορίας έως 10.000€ και αυξάνονται τα εισοδήματα της κατηγορίας έως 20.000€, το 2012 (παρόλο που τη χρονιά εκείνη ψηφίστηκε το δεύτερο μνημόνιο) υπάρχει μία μεγάλη πτώση των εισοδημάτων έως 20.000€ της τάξεως του 18% περίπου, τα έτη 2013 έως 2015 αυξάνονται και πάλι σταδιακά, για να μειωθούν εκ νέου το 2016 σε ποσοστό γύρω στο 6% και στο τελευταίο έτος μελέτης αυξάνονται και πάλι ελάχιστα (γύρω στο 3%).

Στην εισοδηματική κατηγορία «0 - 10.000€» τα υπό μελέτη έτη υπάρχουν αυξομειώσεις χωρίς να καταγράφεται κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο. Αναφέρεται μόνο η εκρηκτική αύξηση της ομάδας αυτής από το 17,07% το 2014 στο 33,33% το 2015 και η μεγάλη μείωση της τάξεως περίπου του 9% από το 2015 στο 2016. Στα εισοδήματα από «10.001€ - 20.000€» οι αυξομειώσεις την υπό μελέτη χρονική περίοδο είναι πολύ πιο ομαλές με τη μεγαλύτερη αύξηση να κυμαίνεται γύρω στο 7% (από το 2010 στο 2011) και τη μεγαλύτερη μείωση γύρω στο 8% (από το 2011 στο 2012). Στα εισοδήματα «20.001 - 30.000» ευρώ πραγματοποιούνται τέσσερις αυξήσεις και τέσσερις μειώσεις, με μόνη άξια λόγου την μείωση των δέκα ποσοστιαίων μονάδων περίπου από το 2009 στο 2010, το οποίο είναι λογικά ερμηνεύσιμο αφού τότε ξεκίνησαν να φαίνονται οι συνέπειες της επερχόμενης κρίσης. Στην τελευταία κατηγορία (πάνω από 30.000 ευρώ) μόνο δύο χρονιές καταγράφονται διψήφια ποσοστά και συγκεκριμένα το 2008 και το 2012.

Εν συνεχεία ακολουθεί πίνακας με τα ποσοστά κάθε εισοδηματικής κατηγορίας ανά έτος εισαγωγής.

	2008 %	2009 %	2010 %	2011 %	2012 %	2013 %	2014 %	2015 %	2016 %	2017 %
0-10.000€	19,23	23,08	31,03	23,08	13,33	17,07	17,07	33,33	24,24	30,77
10.001€-20.000€	30,77	34,62	31,03	38,46	30,00	31,71	34,15	36,11	39,39	35,90
20.001€-30.000€	23,08	23,08	13,79	19,23	23,33	19,51	17,07	13,89	15,15	17,95
Πάνω από 30.000€	11,54	3,85	6,90	3,85	13,33	7,32	4,88	8,33	9,09	2,56
δεν με συντηρούσαν οι γονείς	15,38	15,38	17,24	15,39	20,00	24,39	26,83	8,33	12,12	12,82

Το τμήμα αποτέλεσε την πρώτη ή τη δεύτερη επιλογή των εισακτέων της υπό μελέτη δεκαετίας σε ποσοστό 70,7%. Όπως προέκυψε, η ιεράρχηση του τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο από τους εισακτέους στο τμήμα δε φαίνεται να επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση. Παρατηρήθηκε την υπό μελέτη δεκαετία ότι τη μία χρονιά υπήρχε αύξηση του ποσοστού όσων το είχαν δηλώσει ως πρώτη ή δεύτερη επιλογή και την επόμενη χρονιά μείωση αυτού, χωρίς αυτές οι αυξομειώσεις να είναι λογικά ερμηνεύσιμες με βάση την οικονομική κρίση. Επί παραδείγματι, τις χρονιές 2010 και 2012, ήτοι τα έτη που ψηφίστηκαν τα μνημόνια, καταγράφονται τα μεγαλύτερα ποσοστά (79,31% και 80,65% αντίστοιχα) προτίμησης της σχολής ως πρώτη ή δεύτερη επιλογή ενώ τις αμέσως επόμενες χρονιές, δηλαδή το 2011 και το 2012 σημειώνονται δύο από τα τρία μικρότερα ποσοστά μέσα στην υπό μελέτη δεκαετία, 54,84% και 63,41% αντίστοιχως.

Παρατίθεται πίνακας που καταγράφει τα ποσοστά ιεράρχησης του τμήματος ως πρώτη ή δεύτερη επιλογή (αθροιστικά) στο μηχανογραφικό δελτίο ανά έτος εισαγωγής.

Έτος εισαγωγής	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1 ^η κ 2 ^η επιλογή στο μηχανογραφικό δελτίο	76,93%	61,54%	79,31%	54,84%	80,65%	63,41%	75,65%	72,97%	76,47%	65%

Ακόμη, παρατηρήθηκε στο δείγμα ότι όταν υπήρχε αύξηση του ποσοστού των υποψηφίων που δήλωναν το τμήμα ως πρώτη επιλογή ταυτόχρονα υπήρχε μείωση (όχι κατά ανάλογο τρόπο) του ποσοστού όσων το δήλωναν ως δεύτερη επιλογή και αντιστρόφως. Σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα η άνοδος ή η πτώση μιας προτίμησης από χρονιά σε χρονιά ήταν ιδιαίτερος μεγάλη, όπως για παράδειγμα το 2009 που δηλώθηκε ως δεύτερη επιλογή μόνο από το 7,69% ενώ το προηγούμενο έτος είχε δηλωθεί ως δεύτερη επιλογή από το 34,62%. Το 2009 το τμήμα είτε δηλώθηκε ως πρώτη επιλογή (53,85%) είτε πιο κάτω από την τρίτη επιλογή (30,77%).

Παρατίθεται ακολούθως η ιεράρχηση προτίμησης του τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο ανά έτος εισαγωγής.

	2008 %	2009 %	2010 %	2011 %	2012 %	2013 %	2014 %	2015 %	2016 %	2017 %
1 ^η επιλογή	42,31	53,85	37,93	48,39	38,71	46,34	34,15	40,54	41,18	27,50
2 ^η επιλογή	34,62	7,69	41,38	6,45	41,94	17,07	41,46	32,43	35,29	37,50
3 ^η επιλογή	15,38	7,69	10,34	12,90	12,90	21,95	9,76	13,51	8,82	12,50
Πιο κάτω από την 3η επιλογή	7,69	30,77	10,34	32,26	6,45	14,63	14,63	13,51	14,71	22,50

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να ιεραρχήσουν τρεις λόγους (με θέση από το ένα έως το τρία, όπου το 'ένα' αντιστοιχούσε στην πλέον σημαντική παράμετρο και το 'τρία' στη λιγότερο σημαντική) για τους οποίους πρέπει κάποιος να αποκτήσει πτυχίο. Οι λόγοι που ιεραρχήθηκαν ήταν η «κοινωνική αναγνώριση και καταξίωση», η «επαγγελματική αποκατάσταση/οικονομική εξασφάλιση» και η «ανάγκη για προσωπική βελτίωση/ολοκλήρωση και απόκτηση γνώσεων». Η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική εξασφάλιση αποτέλεσε για την πλειονότητα του δείγματος το βασικότερο λόγο που αποφάσισε να αποκτήσει πτυχίο ΑΕΙ (διάγραμμα 20). Μελετώντας, όμως, αυτούς τους τρεις λόγους ανά έτος εισαγωγής προκύπτουν κάποιες μικρές διαφοροποιήσεις ως προς την ιεράρχηση. Η «κοινωνική αναγνώριση και καταξίωση» έχει τη λιγότερη βαρύτητα για τους εισακτέους όλων των ετών. Αντίθετα, τα κριτήρια «γνώσεις/προσωπική βελτίωση/ολοκλήρωση» και «επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση» δεν έχουν μία σταθερή θέση στα υπό μελέτη έτη. Τα έτη 2008, 2012 και 2014 ο λόγος «γνώσεις/προσωπική βελτίωση/ολοκλήρωση» κατατάσσεται στην πρώτη θέση ενώ τις υπόλοιπες χρονιές η θέση αυτή καταλαμβάνεται από το κριτήριο «επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση». Αυτές οι εναλλαγές δεν μπορούν να ερμηνευθούν με βάση την οικονομική κρίση. Λόγου χάριν το 2014, δύο μόλις χρόνια μετά τη ψήφιση του δεύτερου μνημονίου οπότε και η κρίση ήταν στο απόγειο της, υπερισχύει το κριτήριο «γνώσεις/προσωπική βελτίωση/ολοκλήρωση» ενώ ο μέσος όρος του κριτηρίου «επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση» είναι ο δεύτερος χαμηλότερος σε όλη την υπό μελέτη δεκαετία, γεγονός μη αναμενόμενο.

Άξια λόγου είναι η πολύ μικρότερη βαρύτητα που αποδίδουν στο κριτήριο «επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση» οι εισακτέοι του 2008, πριν δηλαδή γίνει αντιληπτή από τους Έλληνες η οικονομική κατάσταση της χώρας, σε σχέση με αυτή που αποδίδεται τις υπόλοιπες χρονιές. Αναφέρεται ότι ο μέσος όρος

που καταγράφηκε για το συγκεκριμένο κριτήριο το 2008 ήταν 1,88 ενώ το 2017 ήταν 2,40.

Ο πίνακας που ακολουθεί καταγράφει τους σταθμισμένους μέσους όρους ανά έτος εισαγωγής των τριών λόγων που ζητήθηκαν να ιεραρχηθούν ως προς τη σημαντικότητα τους για την απόκτηση πτυχίου.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Κοινωνική Αναγνώριση και Καταξίωση	1,23	1,08	1,17	1,29	1,13	1,17	1,24	1,22	1,26	1,33
Γνώσεις, Προσωπική βελτίωση και Ολοκλήρωση	2,31	2,46	2,45	2,29	2,52	2,32	2,44	2,38	2,29	2,28
Επαγγελματική αποκατάσταση κ οικονομική εξασφάλιση	1,88	2,46	2,38	2,42	2,35	2,51	2,32	2,41	2,44	2,40

Συμπερασματικά, δεν παρατηρήθηκε στο δείγμα άμεση συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής κρίσης και του προφίλ των εισακτέων στο επίπεδο του οικογενειακού οικονομικού υπόβαθρου, του τύπου καταγωγής τους, της ιεράρχησης του τμήματος στο μηχανογραφικό δελτίο και του βασικότερου λόγου επιλογής απόκτησης πτυχίου. Παρατηρήθηκε την περίοδο 2015-2017, οπότε και η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα είχε έως ένα βαθμό σταθεροποιηθεί, μία τάση εισαγωγής στο τμήμα φοιτητών με χαμηλότερα οικογενειακά εισοδήματα σε σχέση με τα έτη 2008 και 2009 (αυξήθηκαν τα ποσοστά των εισακτέων με εισοδήματα γονέων έως 20.000 ευρώ), γεγονός αναμενόμενο αφού την περίοδο της οικονομικής κρίσης μειώθηκε το μέσο εισόδημα της ελληνικής οικογένειας.

7.2 Σύνδεση ευρημάτων με τη βιβλιογραφία

- Οι μισοί από τους ερωτώμενους εργάστηκαν/εργάζονται κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και το 1/5 του δείγματος είχε αδέρφια που σπούδαζαν στην ίδια πόλη την ίδια χρονική περίοδο, ευρήματα λογικά ερμηνεύσιμα δεδομένης της οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα από το 2010 και των συνεπειών αυτής στα οικογενειακά εισοδήματα (Dianeosis, 2018, IME-ΓΣΕΒΕΕ, 2017). Στα πλαίσια περιορισμού των φοιτητικών εξόδων της οικογένειας οι νέοι εργάζονται για να καλύψουν μόνοι τους ένα μέρος των εξόδων τους (ή και όλα τα έξοδα τους) και τα αδέρφια επιλέγουν την ίδια πόλη φοίτησης ώστε να συγκατοικήσουν.
- Το 55% περίπου του δείγματος προέρχεται από οικογένειες με εισοδήματα έως 20.000 ευρώ, ήτοι συμβαδίζει με αυτό που ισχύει στον ευρύτερο πληθυσμό της χώρας. Τα περισσότερα ελληνικά νοικοκυριά (πάνω από το 65%) τη χρονική περίοδο

2012-2016 βρίσκονταν ανάμεσα στις εισοδηματικές τάξεις των «0-10.000» και «10.001-18.000» ευρώ (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2017).

- Η οικονομική κατάσταση μιας χώρας, η ανεργία και οι ευκαιρίες απασχόλησης συχνά συνιστούν καθοριστικές παραμέτρους στις επαγγελματικές επιλογές των νέων (Πατινιώτης, 2002). Η βιβλιογραφία αυτή επιβεβαιώνεται από τα εξής γραφήματα: Στο γράφημα 20 (σημαντικότεροι λόγοι απόκτησης πτυχίου) η επαγγελματική αποκατάσταση και η οικονομική εξασφάλιση αποτελούν για την πλειονότητα του δείγματος το βασικότερο λόγο που αποφάσισαν να συνεχίσουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, οι προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης βαθμολογήθηκαν ως το πιο σημαντικό κριτήριο για την επιλογή του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (διάγραμμα 31). Μάλιστα είναι το κριτήριο που παρουσιάζει την μικρότερη τυπική απόκλιση, γεγονός που καταδεικνύει τον υψηλό βαθμό συμφωνίας για αυτό το κριτήριο ανάμεσα στους εισακτέους που συμμετείχαν στην έρευνα. Επίσης, σημαντικό ποσοστό των εισακτέων είχε στη γκάμα των επιλογών του σχολές που εξασφαλίζουν οικονομική σταθερότητα και συγκεκριμένα γύρω στο 15% των εισακτέων είχε δηλώσει στρατιωτικές και αστυνομικές σχολές μέσα στις τρεις πρώτες επιλογές του, φανερώνοντας ότι η άμεση επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί πρώτη προτεραιότητα (διάγραμμα 30). Ακόμη και το γεγονός ότι η πλειονότητα δήλωσε πρόθεση συνέχισης σπουδών σε συναφές αντικείμενο (διάγραμμα 33), μαρτυρά πιθανόν το φόβο ότι μία ακραία εξειδίκευση θα δημιουργήσει προβλήματα εξεύρεσης εργασίας ενώ η επέκταση σε άλλα γνωστικά αντικείμενα παρέχει περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης. Παρόμοιο συμπέρασμα εξήχθη και από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών το Νοέμβριο του 2010 σε 7.000 μαθητές της τρίτης λυκείου. Συγκεκριμένα, προέκυψε ότι ανάμεσα σε επτά κριτήρια που λήφθηκαν υπόψη από τους μαθητές κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής το δεύτερο σημαντικότερο κριτήριο (με μικρή διαφορά από το πρώτο) ήταν το αναμενόμενο εισόδημα και οι επαγγελματικές προοπτικές. Στη δεύτερη θέση κατατάσσει το συγκεκριμένο λόγο και η βιβλιογραφική ανασκόπηση για επιλογή σχολής των Maniu, L. και Maniu, G. C. (2014). Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2017 σε 630 νεοεισερχόμενους φοιτητές δύο πανεπιστημίων της βορειοδυτικής Τουρκίας διαφάνηκε ότι ο κυριότερος παράγοντας που επηρέασε την επιλογή σχολής ήταν οι μελλοντικές προσδοκίες για επάγγελμα με καλές αποδοχές και κύρος (İLGAN. A. et al, 2018).

Αντίθετα, σε αντίστοιχη έρευνα των Παπαοικονόμου και Μπιρμπίλη, η οποία διεξήχθη την άνοιξη του 2015 σε 638 φοιτητές του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ως κύριο κριτήριο καταγράφηκε «το ενδιαφέρον για το επιστημονικό αντικείμενο», στη συνέχεια σημειώθηκε το κριτήριο «προσωπική καλλιέργεια και μόρφωση» και μετά από διάφορα άλλα κριτήρια στην τελευταία θέση εμφανίστηκαν οι οικονομικοί λόγοι (επαγγελματική αποκατάσταση και εισόδημα).

- Σύμφωνα με τον Κασσωτάκη (2002) το γόητρο ενός επαγγέλματος συνδέεται με την οικονομική σταθερότητα που το χαρακτηρίζει, με «σύμβολα» (στολές, διακριτικά εξουσίας, τελετές απονομής τίτλων κλπ), με ειδικά προνόμια κλπ. Ένα όχι μικρό ποσοστό του δείγματος (15%) είχε μέσα στις τρεις πρώτες επιλογές του στρατιωτικές και αστυνομικές σχολές, σχολές δηλαδή στις οποίες η κοινωνία προσδίδει κύρος.

- Η εντοπιότητα λαμβάνεται υπόψη κατά τη διαδικασία επιλογής σχολής (Κατσανέβας, 2002), θεωρία που επιβεβαιώνεται και στην παρούσα έρευνα αφού από τα 1864 άτομα που εισήλθαν στο τμήμα τα έτη 2008-2017, τα 773 άτομα προέρχονταν από το Βόλο και τη Λάρισα, ήτοι το 41,46%. Το αντίστοιχο ποσοστό στο δείγμα είναι 47%.

- Στους κόλπους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επιτυγχάνεται η διεύρυνση του ανθρώπινου κεφαλαίου (Γιαννακόπουλος και Ντεμούσης, 2015). Με την απόκτηση γνώσεων βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα και η παραγωγικότητα του εργαζόμενου και ως εκ τούτου ο εργαζόμενος κερδίζει υψηλότερο μισθό, αλλά και μία πλειάδα άλλων ωφελειών, όπως προσαρμοστικότητα στις εργασιακές αλλαγές (Συργιάννης, 2018). Ίσως έτσι εξηγείται η πρόθεση των μισών και πλέον ερωτηθέντων να αποκτήσουν και δεύτερο πτυχίο (προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου).

- Το 70% περίπου των εισακτέων είχε αποφασίσει τις σπουδές που θα ακολουθήσει στην Α΄ ή Β΄ Λυκείου, εύρημα που συνάδει με σχετικό πόρισμα έρευνας με δείγμα 455 μαθητές της Α΄ Λυκείου σχολείων αστικών περιοχών σύμφωνα με το οποίο η πλειονότητα (63,9%) δήλωσε ότι έχει αποφασίσει τι επάγγελμα θα ακολουθήσει (Δημάκη et al., 2004).

- Το 68,58% του δείγματος προέρχεται από οικογένειες με δύο παιδιά. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, χρονική περίοδος που η πλειονότητα του δείγματος ήταν ανήλικη, οι συζυγικές οικογένειες (οικογένειες παντρεμένων ζευγαριών) είχαν στην πλειονότητά τους δύο παιδιά (Κακλαμάνη και Ντυκέν, Μαρί-Νοέλ, 2009).

- Την δεκαετία 2008-2017 εισήχθησαν στο Τμήμα 915 γυναίκες (49,08%) και 949 άνδρες (50,92%), στοιχείο που ανταποκρίνεται στη θεωρία σύμφωνα με την οποία το επάγγελμα του οικονομολόγου για τους έφηβους ανήκει και στα δύο φύλα (Ψάλτη, Δεληγιάννη και Κουϊμτζή, 2008).
- Οι συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού περιβάλλοντος αποτέλεσε για το δείγμα την σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης, εύρημα που συνάδει με σχετικά πορίσματα εγχώριων και διεθνών ερευνών (Δημάκη et al., 2004, Kim and Gasman, 2011, Maniu, L. And Maniu, G. C., 2014). Τα κορίτσια μάλιστα αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις προσλαμβάνουσες από το οικογενειακό περιβάλλον (διάγραμμα 37), εύρημα που επιβεβαιώνει τη θεωρία σύμφωνα με την οποία τα κορίτσια σε σχέση με τα αγόρια συζητούν περισσότερο με τους γονείς τους για διάφορα εκπαιδευτικά θέματα (Carter and Wojkiewicz, 2000).
- Οι υποψήφιοι που προέρχονται από γονείς που έχουν τελειώσει μόνο Γυμνάσιο αναλογικά στηρίζονται περισσότερο, εν συγκρίσει με αυτούς που προέρχονται από γονείς που κατέχουν απολυτήριο Λυκείου ή πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στην κρατική πληροφόρηση (σχολείο, πανεπιστήμια) για άντληση πληροφόρησης. Ακόμη, παρατηρήθηκε διαπιστώθηκε ότι όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των εισακτέων τόσο υψηλότερα αξιολογούν οι εισακτέοι πρωτίστως την πληροφόρηση που μπορούν να λάβουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον και δευτερευόντως από άτομα που δουλεύουν σε παρεμφερή επαγγέλματα, που είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν στον περίγυρό τους (φίλοι των γονιών), καθώς και από τους φίλους τους που είναι πολύ πιθανό να προέρχονται και αυτοί από γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με τη βιβλιογραφία βάσει της οποίας μία πηγή πληροφόρησης μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας για κάποιους μαθητές ενώ για άλλους να είναι επουσιώδης ή να τους είναι λιγότερο προσβάσιμη. Τα παιδιά από τις χαμηλότερες κοινωνικά τάξεις δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στις διάφορες πηγές πληροφόρησης για τις σπουδές. Το «φιλικό-συγγενικό περιβάλλον σε παρόμοια επαγγέλματα» θεωρείται η χρησιμότερη πηγή πληροφόρησης για τους μαθητές που προέρχονται από τις υψηλότερες κοινωνικά τάξεις ενώ «το σχολικό περιβάλλον» είναι σημαντικότερο ως πηγή πληροφόρησης για τους μαθητές από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα (Kostakis, 1990).
- Ο θεσμός του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού τα τελευταία χρόνια έχει παρακμάσει (Λαγουδάκος, 2013), θεωρία που επιβεβαιώνεται και στην

παρούσα έρευνα καθόσον ο επαγγελματικός προσανατολισμός που προσφέρεται στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος έλαβε την μικρότερη βαθμολογία από όλες τις πηγές πληροφόρησης. Στο ίδιο εύρημα κατέληξε και έρευνα των Δημάκη, Καμινιώτη, Κωστάκη, Τσούρτη και Ψαράκη (2004) σε 455 μαθητές της Α΄ Λυκείου. Οι μισοί περίπου μαθητές δήλωσαν ότι η συμβολή του σχολείου στον επαγγελματικό τους προσανατολισμό ήταν μικρή και απειροελάχιστοι μαθητές (0,8% επί των απαντήσεων) χαρακτήρισαν το μάθημα του επαγγελματικού προσανατολισμού ενδιαφέρον ή χρήσιμο. Αντίθετα, βάσει πανελλαδικής έρευνας που διεξήχθη από το Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών το Νοέμβριο του 2010 σε 7.000 μαθητές της τρίτης λυκείου το μεγαλύτερο βαθμό επιρροής των μαθητών στην επιλογή πεδίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είχε το σχολικό περιβάλλον.

7.3. Προτάσεις προς το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Π.Θ.

Από την επεξεργασία των προτάσεων των φοιτητών προς το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για βελτίωση της εικόνας του θα μπορούσαμε να προτείνουμε συνοπτικά τα εξής:

- Ενίσχυση του πρακτικού χαρακτήρα των μαθημάτων, ένταξη των εργαστηρίων και ένταξη στη διδακτική διαδικασία προσομοιώσεων πραγματικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος με πιο καθημερινά ζητούμενα. Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε να υπάρξει στενότερη συνεργασία με Επιμελητήρια και Επιχειρήσεις της περιοχής, έτσι ώστε οι φοιτητές να αποκτήσουν συγκεκριμένη πρακτική έκθεση πριν την αποφοίτηση και να εισέλθουν στον εργασιακό στίβο πιο προετοιμασμένοι.
- Δημιουργία δικτύου υποστήριξης του όχι αμελητέου ποσοστού φοιτητών που επιθυμούν ή αναγκάζονται να εργαστούν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πάρει πολλές μορφές όπως π.χ. σειρά συμφωνιών με τοπικές επιχειρήσεις για πρόσληψη φοιτητών με αντάλλαγμα κάποιου είδους προνομιακή μεταχείριση (όπως προτιμώμενος προμηθευτής).
- Εντονότερη εμπλοκή των αποφοίτων της Σχολής σε επίπεδο συμβουλευτικής σε μαθητές που βρίσκονται στο στάδιο επιλογής Σχολής, όσο και σε φοιτητές που ενδιαφέρονται για τα πρώτα επαγγελματικά βήματα. Οι απόφοιτοι μπορούν να δηλώνουν ενδιαφέρον να παίξουν τον ρόλο mentor και στις δύο περιπτώσεις, και κατόπιν τα στοιχεία επαφής τους να είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο της Σχολής. Οι απόφοιτοι αυτοί μπορεί να υποστηρίζονται από ένα μηχανισμό απόδοσης πόντων με

βάση το πλήθος των συμβουλευτικών περιστάσεων και να βραβεύονται ηθικά (και όχι μόνο) σε ετήσιες τελετές.

- Πλουσιότερη και βαθύτερη πληροφόρηση παρεχόμενη από τον ιστότοπο της Σχολής, σε μία απόπειρα να μειωθεί το πραγματικό κενό επίσημης πληροφόρησης. Ο ιστότοπος θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει και αυτοματοποιημένα τεστ που θα βοηθούσαν τους υποψήφιους (και τους γονείς τους) να εντοπίσουν με μεγαλύτερο βαθμό τις κλίσεις και τις προτιμήσεις τους. Η αύξηση των συνειδητοποιημένων εισακτέων είναι προς όφελος τόσο της σχολής όσο και των φοιτητών.

7.4. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Κάθε ερευνητική πρωτοβουλία στον ένα ή στον άλλο βαθμό αποτελεί προϊόν συμβιβασμού. Κατά την έννοια αυτή θα ήταν επιθυμητό να καλυφθούν και μία σειρά άλλων ερευνητικών πεδίων. Τα πλέον χαρακτηριστικά από αυτά, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω έρευνας στο μέλλον έχουν ως εξής:

- Διεξαγωγή establishment survey στη χρονική στιγμή της εισαγωγής του κάθε εισακτέου και επανάληψη της έρευνας αυτής με παρεμφερείς ερωτήσεις τη στιγμή της αποφοίτησης έτσι ώστε να υπάρχει δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ των αρχικών εντυπώσεων και προσδοκιών σε αντιδιαστολή με τις τελικές εντυπώσεις όπως θα έχουν διαμορφωθεί διαχρονικά μέσα από τις πραγματικές προσλαμβάνουσες.
- Καταγραφή ψυχογραφικών χαρακτηριστικών και πλευρών της προσωπικότητας των εισακτέων όπως η ανάγκη επιβεβαίωσης από τον κύκλο τους, η κοινωνικότητα, η προδιάθεση για ρίσκο, η ευελιξία, η προτίμηση για πληροφόρηση που στηρίζεται σε αριθμητικά στοιχεία, η ανάγκη για υλικούς δείκτες επιτυχίας, η τάση για επιμονή στη προσπάθεια, η πίστη στη μοίρα, ο βαθμός σύμπλευσης με επικρατούσες κοινωνικές νόρμες κ.α. Οι ερωτήσεις αυτές θα μπορούσαν να βασιστούν σε μία σειρά από αναγνωρισμένες θεωρήσεις και τεστ όπως πχ το MBTI, και τα αποτελέσματά τους θα μπορούσαν να συνδεθούν στατιστικά με τον τρόπο επιλογής σχολής, τα κριτήρια προτεραιότητας και μία σειρά από άλλες παραμέτρους.
- Διερεύνηση επιπέδων ικανοποίησης από συγκεκριμένες πλέον πλευρές της εμπειρίας των σπουδών (και όχι μόνο σε συνολικό επίπεδο όπως συνέβη στην παρούσα έρευνα). Ένα προφανές σημείο έναρξης μπορούν να αποτελέσουν οι

ομάδες προτάσεων προς βελτίωση όπως έχουν προκύψει από την ανοιχτή ερώτηση που συμπεριλήφθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα. Στη συνέχεια, οι δείκτες που θα προκύψουν μπορούν να γίνουν αντικείμενο μελέτης ως προς το βαθμό επιρροής των επιπέδων συνολικής ικανοποίησης (μέσω μοντέλων στατιστικής συσχέτισης).

- Καταγραφή της ακαδημαϊκής επίδοσης (όπως εκφράζεται από τη βαθμολογία σε συγκεκριμένα μαθήματα ή και το πραγματικό διάστημα που χρειάστηκε ο κάθε εισακτέος για να ολοκληρώσει τις σπουδές του) και σύνδεση των δεικτών αυτών με χαρακτηριστικά προσωπικότητας, τα επίπεδα ικανοποίησης, αλλά και τη διαχρονική επαγγελματική πορεία (πραγματικό αντικείμενο ενασχόλησης, επίπεδα αποδοχών κοκ.).
- Έρευνα μεταξύ γενικού κοινού (εκτός του κοινού των εισακτέων) με πιθανή επικέντρωση σε δύο πιο συγκεκριμένα κοινά προτεραιότητας, αυτό των γονέων υποψηφίων και αυτό των μαθητών σε τάξεις του Λυκείου κατά το διάστημα που οι τελευταίοι διαμορφώνουν κριτήρια επιλογής Σχολής. Μία τέτοια έρευνα θα μπορούσε να καλύπτει γενικότερες εντυπώσεις για κατευθύνσεις σπουδών αλλά και συγκεκριμένες Σχολές, με βάση κριτήρια τα οποία έχουν κάνει την εμφάνισή τους και στη συγκεκριμένη έρευνα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελίδης, Β. (2016). *Ανάλυση Δεδομένων*. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/TME179/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/lecture7_paragontiki.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019]

Αλεξιάκης, Χ., (επιστημονικός υπεύθυνος). (2013). *Ανάλυση των προοπτικών του επαγγέλματος του οικονομολόγου στην Ελλάδα και ο ρόλος του στην έξοδο από την κρίση*. Μελέτη Πανεπιστημίου Πειραιά και Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://www.dropbox.com/s/p0uup71kwsvz77w/20140827-meleti-oee.pdf?dl=0> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. (2018). *Έκθεση Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης 2017*. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.adip.gr/sites/default/files/pages/39/119-hqa_report2017.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019]

Βίκη, Α. και Παπάνης, Ε. (2007). *Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και κίνητρα στην επιλογή επαγγέλματος*. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://erapanis.blogspot.gr/2007/09/blog-post_5798.html [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Γιαννακόπουλος, Ν. και Ντεμούσης, Μ. (2015). *Οικονομική της Εκπαίδευσης*. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3522> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Δημάκη, Κ., Καμινιώτη, Ο., Κωστάκη, Α., Τσούρτη, Ζ. και Ψαράκης, Σ. (2004). *Έκπαιδευτικές και επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών του λυκείου στα αστικά κέντρα*. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ. 114, σελ 147 – 176. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/9285> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Δημητρόπουλος Ε. (2002). 'Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές θεωρίες'. Στον Μ. Κασσωτάκη, (Επιμ Εκδ). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός,

Δημητρόπουλος, Ε. (1999). *Συμβουλευτική, Προσανατολισμός: Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας, εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός*. 8^η εκδ Αθήνα: Γρηγόρης

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). *Έκθεση Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης του 2015*. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://dipe.eyr.sch.gr/autosch/joomla15/images/banners/anartiseis_16/ekthesi_enropai_kis_epitropis_15.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018). *Έκθεση Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης του 2018*. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/document-library/education-and-training-monitor-eu-analysis-volume-1-2018_el [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Τμήμα Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών. (2010). *Ναυτική Εκπαίδευση*. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.in.gr/files/1/2011/09/16/Executive%20Summary_Naut_Ekp.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*. Αθήνα: Κριτική

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών. (2017). *Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα, Επιπτώσεις της κρίσης και Προκλήσεις*. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://iobe.gr/docs/research/RES_05_F_05072017_REP_GR.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας. (2017). *Εισόδημα-Δαπάνες Νοικοκυριών 2016*. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2018/04/deltio_eisodima2016.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Κακανά, Δ., Καμαριανός, Γ. και Μεταλλίδου, Π. (2002). *Φύλο και επαγγελματικός προσανατολισμός: Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε στην επιλογή επαγγέλματος από τα δύο φύλα*. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://1epas-kalam.thess.sch.gr/files/O_ROLOS_TON_MME.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Κακλαμάνη, Σ. και Ντυκέν Μαρί-Νοέλ. (2009). *Νοικοκυριά και Οικογένειες στην Ελλάδα*. *Δημογραφικά Νέα*, τ. 8 [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/29120238/Τα_νοικοκυριά_και_η_οικογένεια_στη_σύγχρονη_Ελλάδα [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Κασσωτάκης, Μ. (2002). *Η πληροφόρηση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα*. Στον Μ. Κασσωτάκη, (Επιμ Εκδ). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός

Κατσανέβας, Θ. (2009). *Ο χρυσός κανόνας για επιλογές σταδιοδρομίας: Σύγχρονος επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Πατάκη

Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της ΓΣΕΕ. (2014). *Δημόσιες και Ιδιωτικές δαπάνες για την Εκπαίδευση σε Περιβάλλον Κρίσης- Καταγραφή Δαπανών Περιόδου 2001- 2013 σύμφωνα με τα στοιχεία για τους Υποδείκτες του ΔΤΚ όπως ανακοινώθηκαν από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.* [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.posdep.gr/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=1514&Itemid=47 [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της ΓΣΕΕ. (2014). *Η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση: το εθνικό πλαίσιο αναφοράς (2001-2012)*. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://www.kanep-gsee.gr/sitefiles/files/etekth2014.pdf> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Λαγουδάκος, Μ. (2013). *Η αναγκαιότητα αναβάθμισης της λειτουργίας του θεσμού του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.) στη Δ.Ε.*. *Περιοδικό: Τα Εκπαιδευτικά*, τ. 105-106, σελ 151-161. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://blogs.sch.gr/mlagoudakos/files/2013/01/EKPISSN-1792-7102t.105-1062.pdf> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Λάμπος, Α., Μιτσιάλη, Χ. και Παπαμεντζελόπουλος, Κ. (2016). *Συστήματα Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα 1964-2016*. Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. [Online]. Διαθέσιμο στο: http://eoe.minedu.gov.gr/images/greek_history_exams_since1964_ISBN.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Μουσιάδου, Α. (2012). *Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό κατά την εφηβεία*. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.scientific-journal-articles.org/greek/free-online-journals/education/education-articles/moisiadou-aikaterini-prosanatolismos-efiveia/moisiadou-epaggelmatikos-prosanatolismos.htm> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Παπακωνσταντίνου, Γ. (1992). 'Επένδυση σε Ανθρώπινο Κεφάλαιο ή Απλή Εκπαιδευτική Διαδικασία;' *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τεύχος 62. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://ejournals.lib.auth.gr/1105-3968/issue/archive?issuesPage=4#issues> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Παπαοικονόμου, Α. και Μπιρμπίλη Μ. (2015). 'Κρίσιμοι παράγοντες επιλογής αντικειμένου σπουδών και αυτοαντίληψη: Η περίπτωση των φοιτητών του ΑΠΘ'. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τόμ. ΙΖ, τ. 68. [Online]. Διαθέσιμο στο: ojs.lib.uth.gr/index.php/tonima/article/download/292/225 [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Πατινώτης, Ν. (2002). 'Κοινωνικοί - οικονομικοί παράγοντες και επαγγελματική επιλογή στην Ελλάδα'. Στον Μ. Κασσωτάκη, (Επιμ Εκδ). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός

Πετρινώτη, Ξ. (1989). *Αγορές Εργασίας, Οικονομικές θεωρίες και έρευνες*. Αθήνα: Παπαζήση

Σαΐτη, Α. (2000). *Εκπαίδευση και Οικονομική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Τυπωθήτω/ Δαρδανός

Σταθακόπουλος, Β. (2015). *Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς*. Αθήνα: Σταμούλη

Συργιάννης Χ. (2018). *Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου και η σχέση με την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση* Πρακτικά του 5ου Συνεδρίου: "Νέος Παιδαγωγός".

Αθήνα. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/37061771/H_θεωρία_του_ανθρώπινου_κεφαλαίου_Human_Capital_Theory_και_η_σχέση_με_την_Αρχική_Επαγγελματική_Κατάρτιση [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Φραγκουδάκη Α., (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήση

Φώκιαλη Π. (2010) *Διαστάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης στην εκπαίδευση: θεωρητικές αναζητήσεις*. Αθήνα : Πεδίο

Ψαχαρόπουλος Γ. (1999). *Οικονομική της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παπαζήση

Ψάλτη, Α., Δεληγιάννη, Β. και Κουϊμτζή, Ε. (2008). ' Φύλο και μεταβατικές διαδικασίες: Θεωρητικό πλαίσιο και ερευνητικοί προβληματισμοί '. Στους: Χ. Αθανασιάδου, Ε. Γωνίδα – Μπαμνίου, Β. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Ε. Κιοσέογλου, Γ. Κουϊμτζή, Ε. Μαραγκουδάκη, Δ. Μαρκουλής, Α. Μπάκα, Δ. Σακκά, Ε. Τάζογλου, και Α. Ψάλτη, (Επιμ. Εκδ). *Εφηβεία, προσανατολισμοί και επιλογές ζωής: Διερευνώντας τις μεταβατικές διαδικασίες των νέων με την οπτική του φύλου*. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης 2000-2006 (ΕΠΕΑΕΚ II, 4.), Θεσσαλονίκη

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Carter, R.S. and Wojtkiewicz, R.A. (2000). ' Parents involvement with adolescents' education: Do daughters or sons get more help?'. *Adolescence*, 45 (137), p. 29-44. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/12477594_Parental_involvement_with_adolescents'_education_Do_daughters_or_sons_get_more_help [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Dianeosis. (2018). *Έρευνα: Τα εισοδήματα των Ελλήνων και η κρίση*. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/research/social-mobility-greece/?utm_source=newsletter&utm_campaign=fe2fab59ecEMAIL_CAMPAIGN_2

018_11_19_07_57&utm_medium=email&utm_term=0_5bd715c0d4-fe2fab59ec-128757409 [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Edwards, K. and Quinter, M. (2011). 'Factors influencing students career choices among secondary school students in Kisumu municipality'. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies*, 2 (2), p. 81-87. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://jeteraps.scholarlinkresearch.com/articles/Factors%20Influencing%20Students%20Career%20Choices%20among%20Secondary%20School%20students%20in%20Kisumu%20Municipality,%20Kenya.pdf> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Eidimtas, A. and Jucevičienė, P. (2014). 'Factors Influencing School-Leavers Decision to enroll in Higher Education'. *Procedia Social and Behavioral Sciences Journal*, 116, p. 3983–3988. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814008945> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C. and Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological methods*, 4 (3), p. 272-299. [Online]. Διαθέσιμο στο: <http://www.statpower.net/Content/312/Handout/Fabrigar1999.pdf> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*, 3rd edition. London: Sage Publications Ltd

İLGAN, A., ATAMAN, O., UĞURLU, F., YURDUNKULU, A., ORTAOKULU, C., and Eğitim Bakanlığı, M. (2018). 'Factors Affecting University Choice: A Study on University Freshman Students'. *Buca Faculty of Education Journal*, 46, p. 199-216. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/325171582_Factors_Affecting_University_Choice_A_Study_on_University_Freshman_Students_Buca_Faculty_of_Education_Journal_46_199-216 [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Kim, J. K. and Gasman, M. (2011). 'In Search of a "Good College": Decisions and Determinations Behind Asian American Students' College Choice'. *Journal of*

College Student Development, 52 (6), p. 706-728. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://muse.jhu.edu/article/458111/pdf> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Kostakis, A. (1990). *The Occupational Choices of Greek Youth: An Empirical Analysis of the Contribution of Information and Socioeconomic Variables*. Athens: Centre of Planning and Economic Research.

Mavridis, S. (2018). 'Greece's Economic and Social Transformation 2008–2017'. *Social Sciences*, 7(1), p. 9. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://www.mdpi.com/2076-0760/7/1/9> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Maniu, L., & Maniu, G. C. (2014). 'Educational marketing: Factors influencing the selection of a University'. *Practical Application of Science*, volume II, issue 3 (5). [Online]. Διαθέσιμο στο: http://www.seaopenresearch.eu/Journals/articles/SPAS_5_5.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Ozturk S. and Sozdemir A. (2015). 'Effects of Global Financial Crisis on Greece Economy'. *Procedia Economics and Finance*, 23. p.568-575. [Online]. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/282555057_Effects_of_Global_Financial_Crisis_on_Greece_Economy [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019].

Saurav Kaushik. (2016). *An Introduction to Clustering and different methods of clustering*. [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://www.analyticsvidhya.com/blog/2016/11/an-introduction-to-clustering-and-different-methods-of-clustering/> [ημερομηνία πρόσβασης 3 Μαρτίου 2019]

Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα, Αποφάσεις και ΦΕΚ

Προεδρικά Διατάγματα: 475/91, 211/99

Νόμοι: 1351/1983, 3966/2011, 4071/2012, 3454/2006, 4415/2016, 4452/2017, 4521/2018, 4589/2019

Αποφάσεις του ΣτΕ: 986/2014, 987/2014, 988/2014

ΦΕΚ: 506/τΒ/20-3-2008, 636/τΒ/6-4-2009, 416/τΒ/12-4-2010, 1202/τΒ/10-6-2011, 1653/τΒ/15-5-2012, 1418/τΒ/11-6-2013, 768/τΒ/28-3-2014, 618/τΒ/15-4-2015, 685/τΒ/15-3-2016, 815/τΒ/14-3-2017

Ιστοσελίδες

<https://www.econ.uth.gr/>

<http://www.minedu.gov.gr/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ:

Προφίλ των Εισακτέων του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας από το 2008 έως το 2017

Καλημέρα / Καλησπέρα Σας!

Σας ζητούμε να αφιερώσετε λίγα λεπτά από το χρόνο σας για μία έρευνα που αφορά στην εμπειρία σας ως φοιτητή/τρια στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Σημειώνουμε ότι οι απαντήσεις σας θα είναι απολύτως εμπιστευτικές, καθώς θα συγκεντρωθούν μαζί με τις απαντήσεις άλλων συναδέλφων σας στο πλαίσιο στατιστικής ανάλυσης. Τα αποτελέσματα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο Πτυχιακής Εργασίας, καθώς και για τη βελτίωση των υπηρεσιών προς τους φοιτητές στο μέλλον.

Η συλλογή στοιχείων καθώς και η επεξεργασία των δεδομένων που θα ακολουθήσει πληροί απόλυτα τους κανόνες του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 679/2016 της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων). Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για το χρόνο και την πολύτιμη συμβολή σας!

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Email address

.....

Ποιο ήταν το έτος εισαγωγής σας στο Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας;

- 2008
- 2009
- 2010
- 2011
- 2012
- 2013
- 2014
- 2015
- 2016
- 2017

Αν έχετε ήδη ολοκληρώσει τις σπουδές σας, ποιο ήταν το έτος αποφοίτησής σας;

- 2012
- 2013
- 2014
- 2015
- 2016
- 2017
- Δεν έχω ολοκληρώσει ακόμα τις σπουδές μου

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

Ηλικία

- 18-22
- 23-27
- 28-32
- 33+

Οικογενειακή κατάσταση (των γονέων σας μεταξύ τους, κατά τη διάρκεια των σπουδών σας – ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ – Παρακαλώ αναφερθείτε στην εποχή της απόκτησης του πτυχίου σας)

- Άγαμοι
- Έγγαμοι
- Χωρισμένοι
- Χήρος/Χήρα

Οικογενειακή κατάσταση (δική σας, κατά τη διάρκεια των σπουδών σας - ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ

– Παρακαλώ αναφερθείτε στην εποχή της απόκτησης του πτυχίου σας)

- Άγαμος
- Έγγαμος
- Χωρισμένος
- Χήρος/Χήρα

Πόσα αδέρφια είχατε όταν σπουδάζατε; (ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ – Παρακαλώ αναφερθείτε στην εποχή της απόκτησης του πτυχίου σας)

- Κανένα
- Ένα
- Δύο
- Τρία ή περισσότερα

Πόσα παιδιά είχατε όταν σπουδάζατε; (ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ – Παρακαλώ αναφερθείτε στην εποχή της απόκτησης του πτυχίου σας)

- Κανένα
- Ένα
- Δύο
- Τρία ή περισσότερα

Εργάζεστε / εργαστήκατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

- Όχι
- Ναι, σε θέση μερικής απασχόλησης
- Ναι, σε θέση πλήρους απασχόλησης

Πόσα αδέρφια σας σπουδάζουν / σπούδαζαν στην ίδια πόλη με εσάς, καθώς φοιτάτε / όταν φοιτούσατε;

- Κανένα
- Ένα
- Δύο
- Τρία ή περισσότερα

Τόπος Καταγωγής (Παρακαλώ αναγράψτε το ακριβές όνομα του τόπου όπου μεγαλώσατε και όχι το όνομα του Καλλικρατικού Δήμου όπου αυτός ανήκει)

.....

Παρακαλώ σημειώστε την εθνικότητά σας

.....

Σε περίπτωση που σας συντηρούν / συντηρούσαν οι γονείς σας όταν σπουδάζατε, σημειώστε ποιο ήταν το κατά προσέγγιση (οικογενειακό) ετήσιο εισόδημα τους; (ασχέτως της μεταξύ τους σχέσης, δηλ. πχ εάν είναι/ήταν χωρισμένοι, παρακαλώ αθροίστε τα ατομικά τους εισοδήματα)

- 0-10.000 ευρώ
- 10.001-20.000 ευρώ
- 20.001-30.000 ευρώ
- Πάνω από 30.000 ευρώ
- Δεν με συντηρούν/συντηρούσαν οι γονείς μου
- Άλλο.....

Σε περίπτωση που είστε / ήσασταν πλήρως ανεξάρτητοι οικονομικά κατά τη διάρκεια των σπουδών σας, ποιο είναι / ήταν το ατομικό ετήσιο εισόδημα σας;

- Έως 6.000 ευρώ
- 6.0001- 9.000 ευρώ
- 9.001-12.000 ευρώ
- Πάνω από 12.000 ευρώ
- Δεν είμαι/ήμουν πλήρως οικονομικά ανεξάρτητος/η
- Άλλο.....

Ποιο είναι / ήταν το επάγγελμα των γονέων σας κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

	Πατέρας	Μητέρα
Ελεύθερος επαγγελματίας	☐	☐
Αγρότης/Αγρότισσα ή Τεχνίτης / Εργάτης	☐	☐
Δημόσιος Υπάλληλος	☐	☐
Ιδιωτικός Υπάλληλος	☐	☐
Άνεργος/η - Μη Απασχολούμενος/η	☐	☐

Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων σας; (ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ – Παρακαλώ αναφερθείτε στην εποχή της απόκτησης του πτυχίου σας)

	Πατέρας	Μητέρα
Έως και Γυμνάσιο	☐	☐
Λύκειο	☐	☐
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΤΕΙ/ ΑΕΙ ή αντίστοιχο)	☐	☐
Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό	☐	☐

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Από τους παρακάτω λόγους για να αποκτήσει κανείς πτυχίο, ποιος είναι για εσάς προσωπικά ο πρώτος, ο δεύτερος και ο τρίτος πιο σημαντικός;

	Πρώτος	Δεύτερος	Τρίτος
Κοινωνική αναγνώριση και καταξίωση	☐	☐	☐
Γνώσεις, προσωπική βελτίωση και ολοκλήρωση	☐	☐	☐
Επαγγελματική αποκατάσταση και οικονομική εξασφάλιση	☐	☐	☐

Σε ποια χρονική στιγμή περίπου θα λέγατε ότι καταλήξατε πάνω στο αντικείμενο των σπουδών που θέλατε να ακολουθήσετε;

- Στο Γυμνάσιο ή και νωρίτερα
- Στην Α΄ ή Β΄ Λυκείου
- Στην Γ΄ Λυκείου ή μεταγενέστερα

Πριν δηλώσετε το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, επισκεφτήκατε εσείς προσωπικά τους χώρους της Σχολής;

- Όχι
- Ναι

Με βάση μία κλίμακα από το 1 έως και το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί στο 'Καθόλου' και το 5 στο 'Πολύ' πόσο σημαντικό ρόλο θα λέγατε ότι έπαιξαν οι ακόλουθες πηγές πληροφόρησης, ώστε τελικά να αποφασίσετε το αντικείμενο των σπουδών σας;

	Καθόλου (1)	Λίγο (2)	Μέτρια (3)	Αρκετά (4)	Πολύ (5)
Επαγγελματικός προσανατολισμός που προσφέρθηκε στο σχολείο	☐	☐	☐	☐	☐
Συζητήσεις με άτομα του οικογενειακού περιβάλλοντος	☐	☐	☐	☐	☐
Συζητήσεις με άτομα του φιλικού κύκλου	☐	☐	☐	☐	☐
Συζητήσεις με άτομα που εργάζονται σε αντίστοιχο αντικείμενο	☐	☐	☐	☐	☐
Γενικότερη πληροφόρηση που βρήκα στο διαδίκτυο	☐	☐	☐	☐	☐
Πληροφόρηση που βρήκα σε έντυπα μέσα (εφημερίδες, περιοδικά κ.κ.)	☐	☐	☐	☐	☐
Στοχευμένη πληροφόρηση απευθείας από τις Σχολές ενδιαφέροντος όπως πχ Οδηγοί Σπουδών	☐	☐	☐	☐	☐

Όσον αφορά την τελική απόφαση να σπουδάσετε το αντικείμενο που επιλέξατε, σε ποιο βαθμό θα λέγατε ότι υπήρξε δική σας προσωπική επιλογή ή επιλογή του οικογενειακού σας περιβάλλοντος;

- Αποκλειστικά δική μου επιλογή
- Κυρίως δική μου επιλογή
- Από κοινού επιλογή
- Κυρίως επιλογή του οικογενειακού μου περιβάλλοντος
- Αποκλειστικά επιλογή του οικογενειακού μου περιβάλλοντος

Το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ήταν...

- Η πρώτη επιλογή
- Η δεύτερη επιλογή
- Η τρίτη επιλογή
- Πιο κάτω από την τρίτη επιλογή

Ποιες άλλες Σχολές υπήρξαν ανάμεσα στις κορυφαίες επιλογές σας; Μπορείτε να αναφέρετε ως και 3.

.....
.....

Με βάση την ίδια κλίμακα από το 1 έως και το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί στο 'Καθόλου' και το 5 στο 'Πολύ' πόσο σημαντικό ρόλο θα λέγατε ότι έπαιξαν τα ακόλουθα κριτήρια για την επιλογή σας να δηλώσετε το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Η εικόνα για το κόστος ζωής στη πόλη όπου βρίσκεται η Σχολή	☐	☐	☐	☐	☐
Η εικόνα για τη ποιότητα ζωής και τις διαθέσιμες επιλογές στη πόλη όπου βρίσκεται η Σχολή	☐	☐	☐	☐	☐
Η εικόνα για το επίπεδο των σπουδών στη συγκεκριμένη Σχολή (κτηριακές εγκαταστάσεις, βαθμός οργάνωσης της Σχολής κοκ.)	☐	☐	☐	☐	☐
Το επίπεδο ενδιαφέροντος που παρουσίαζαν τα μαθήματα και το αντικείμενο για εμένα προσωπικά	☐	☐	☐	☐	☐
Τις προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης που εξασφαλίζει το πτυχίο αυτό	☐	☐	☐	☐	☐
Το κύρος και την αποδοχή του συγκεκριμένου πτυχίου στη κοινωνία γενικότερα	☐	☐	☐	☐	☐
Η θέση του Πανεπιστημίου στη εγχώρια ή και διεθνή κατάταξη	☐	☐	☐	☐	☐

Σε περίπτωση που επιδιώξετε ή επιδιώξατε ήδη να πάρετε κάποιο επιπλέον πτυχίο (προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου), σε τι αντικείμενο θα αφορά/αφορά αυτό;

- Δεν προτίθεμαι να πάρω επιπλέον πτυχίο
- Αντικείμενο απόλυτα σχετικό με τις οικονομικές σπουδές μου
- Αντικείμενο συναφές με τις οικονομικές σπουδές μου
- Αντικείμενο που ΔΕΝ συνδέεται με τις οικονομικές σπουδές μου

ΕΠΙΠΕΔΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ

Πόσο ικανοποιημένος/η ή δυσαρεστημένος/η θα λέγατε ότι είστε από την εικόνα που έχετε αποκομίσει συνολικά από το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας;

- Πολύ δυσαρεστημένος/η
- Μάλλον δυσαρεστημένος/η
- Ούτε δυσαρεστημένος/η ούτε ικανοποιημένος/η
- Μάλλον ικανοποιημένος/η
- Πολύ ικανοποιημένος/η

Θα λέγατε ότι η εικόνα που αποκομίσατε σε σχέση με τις προσδοκίες σας είναι...

- Πολύ χειρότερη
- Μάλλον χειρότερη
- Περίπου αντίστοιχη με τις προσδοκίες μου
- Μάλλον καλύτερη
- Πολύ καλύτερη

Τέλος, με βάση την εικόνα που έχετε ήδη αποκομίσει, που πιστεύετε ότι το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας θα πρέπει να δώσει έμφαση στο άμεσο μέλλον ώστε να βελτιωθεί συνολικά;

.....
.....
.....